

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
 hirdetések hirtelintesen küldendők.
 Hirdetések közöltek soronként 8 p. krét.

Megjelenik minden esütőtökön.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivataltól, a szer-
 keztől utér 10-dik szám, és a kiadónál Dorotya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Gyakorlati adatok a tüdőlob kórisméje s gyógymódjához Dr. Karsay L. gyakorló orvos Győrött. Vége. — Balassa tanársebész kóródaja: II. Izbántalmak. A) Ficamok: 1 Fölkarficam. Dr. Batizfalvi S. tanársegéd. — Az 1857. Aug. Sept. Bécsben tartott harmadik nemzetközi statisztikai gyűlekezetről. Dr. Torma K. Pestváros igazgató főorvosa. — Külföldi irodalom. Dr. Corvissart értekezése a tápszerekről és az emésztényről. Folyt. — Gyógyszertani közlemények. — Heti kimutatás a pesti közkórházról. — Hirdetések.

Tarca: Uti vázlatok IV. Páris. Dr. Batizfalvi S. — Lapszemelvény.

GYAKORLATI ADATOK A TÜDŐLOB

kórisméje- s gyógymódjához.

Dr. Karsay L. gyakorló orvos Győrött.

Vége.

Mult Májusban egy négy éves fiuhoz hivatam. Szülei elutazván, dajkaja délelött vakarással jól tartotta. Dél felé roszul lett a kis fiu; hányni kezdte — mint mondák csak nyákot megvizet — s erős lázba esett. Délután a gyermekben a lázas csorva jelenségeit találm, s mivel még semmit sem hányt ki, gyöngé hánytatót rendelék; a szert magam adám be és sükerét be is váram. Most is csak vizet meg kevés epét hányt. Estvefelé csörére ugyan könnyebben lett; de még mindent kihányt, forrósága, kábulása tartott. Öklendezése még harmadnap sem szünt meg, s a fiu köhögni kezdte. Balra hátul lenn kezdődő lobjelei mutatkoztak! Reggelre a májosulás megtörtént, a hányás megszűnt, a láz engedett s a kis beteg könnyen lehelve ült ágyában. Ha most látam vala először, egy kórjel sem utalt volna a tüdőlobra, mely különben rendesen folyt le. Ez esetben már bajosabb eldönteni: vajon a kezdődő tüdőlob okozá az erős és tartós hányást, mely esetben szükségtelen leendett hánytatót rendelnem, vagy ellenkezőleg. En itt is inkább az erős rázkodtatást vádolom.

De hogy gyógymódomra visszatérjek, ha ovakodom is a nagyon gyöngítő szerektől, azért sem hasonszenvész nem vagyok, sem a tisztán várákózó gyógymód apostola. Ha saját szert nem alkalmazhatok, működésemet az egyes, veszellyel fenyegető kórjelek ellen intézem, s iparkodom mindazon befolyást eltávolítani, mely a kór rendes folyamát és eloszlását megzavarhatná. A tüdőlob gyakran mellhártya lobbbal kezdődik vagy vele szövetkezik. Ekor a szegezés a légzést fö-

lötte nehezíti és fájdalmassá teszi. Ez ellen jó sükerrel rakatok a kóros oldalra hólyaghuzót vagy nadályokat. Gyermekeknel azonban kerülöm a hólyaghuzót, mivel az égető fájdalmat nehezen tűrik, s a nyugtalanság több bajt szerez mint hasznót. Ezeknel inkább nadályokat alkalmazok. A Deutsche Klinik tavali egyik számában dicsérik a hideg borogatások hatását tüdőlob kezdetén. Még eddig csak egyszer volt alkalmam a hideget megkísérteni, s nem volt okom megbánni. Magángyakorlatban nehéz a balitéleteket leküzdenünk. Kórházakban minden esetre méltó volna ez egyszerű szerrel kísérleteket tenni. Belszerül leginkább a légsavas szikéleget (natrum nitricum) rendelem zilizgyökefőzetben vagy mondolafejetben. 1—3 nehezéknyit egy napra. A gyűszünke forrázatával is tevék kísérleteket, de különös hatását nem észlelhetem. Sem a légzést nem könnyíté, sem az érütést nem lassítá. Nagy szegezésnél vagy fájdalmas hurutnál azonnal Dowerporokat adok, egy szemernyi adagban egyszer kétszer napjában, később többet is. Ez áldott szer többnyire könnyebbülést okoz, káros következményét soha sem tapasztalám. Betegemnek legnagyobb testi s lelki nyugalmat ajánlok, kerülöm a tulságos meleget, italul meleg theák helyett mondolafejet vagy — mi többnyire kedvesebb — tiszta vizet nyujtatok. E gyógymód mellett gondosan kísérem a lobtermény lerakodását, a kontató meg hallesó legbiztosbban megmutatja: terjedé májosulás vagy nem? így eljutok az osztlás korszakához, mely e kór orvoslásában oly igen fontos. Ha rendes folyama vagy, elhagyván a légsavas szikéleget, csupán olajkeverék (mixture oleosa) s egy két Dowerporon kívül más szerre nincs szükség. Más a föladat, ha egyéb nyavalyák által elgyöngült vagy betvegyes egyéneken az osztlás elakad s a májosulás keményedéssel fenyeget. A láz megszűnik, az étvágy helyre áll, de a májosulás folyvást tart. S a betegek néha még is oly

TÁRCA.

UTI VÁZLATOK.

IV.

Páris, Sept. 15-kén 1857.

Párist rendszeresen és gondosan kell tanulmányozni, hogy benne Ariadne vezető fonalt fölleljük.

Ezen tündérvilágban minden lépten, minden nyomon, ujnál ujnabb meglepetésre számolhat az idegen. Világító szövétnek... előleges tanulmány nélkül a zajos közélet ez óriási tömkelegében el nem igazodik a jövevény.

Páris, e fényes világváros, közléte saját szerű nyilvánulásában, egyedül áll széles e világon! — Népét magasabb pol-

gári műveltség, mindig nyílt kedély s az udvariasság bizonyos finom nyomata jellemzi, a legalsóbb rétegekig.

A fővárost pompás külseje, remek köz- és magán épületei, számtalan nevezetességei, páratlan műkincsei, jeles tudományos-, gyógy- és jótékony intézetei — sok tekintetben — fölülmulhatlanná teszik.

Közel harminc köz-kórházzal bir e hatalmas város. E kórházakban száz ezer betegnél több nyer évenként ápolást. A kiadás pedig, melyet gyógyintézetekre egy év lefolyása alatt szentelnek, huszonnyolc millió franknyit teszen.

Hát egyéb jótékony intézete, ápolója hány szükölködőtehetetlent táplál kebelén, kiknek száma e roppant városban, — majdnem másfél millió lélek között —, mily nagy tömeg lehet!

Alig látogattunk meg kórházat, melyben amerikai, angol, spanyol, olasz, szóval: minden nemzetbeli ügyfeleinkkel ne találkoztunk volna.

De voltaképen nem a betegek roppant száma bir oly nagy

jól érzik magukat, hogy bajos őket az ágyban megtartani, s a fizikai jelek szorgos kikutatása nélkül be-
teget az orvos is könnyen fölgögyultnak
tarthatná. Pedig ily megkeményedett májósulásban fész-
kelhet később a lobtermény gümös átalakulása. Egy
fiatal asszony a tüdőlob lassu oszlása alatt borsó nagysá-
gu, egészen kemény mész darabkákat hurutolt
ki. Nehányat gyűjteményemben eltettem. Az oszlás lassu, de
tökélyes volt. Ily betegeket erősíték s ha lehet betve-
gyük ellen működöm. Egy 13½ éves leány évek óta sápkór-
ban szenved. Csekély javulás után vaslabdacsait azonnal félre-
tevé s így bajából egészen föl nem épülhet. Ily betegeket ál-
lapothban tüdőlob lepte meg; az oszlás elakadt, mindamellett
a beteg oly erősnek érzé magát, hogy nem csekély gond volt
szüleit arról meggyőznöm, mikép a lob még végkép el nem
enyészett. A hamiblag (kali jod.) több heti használata alatt
a májósulás lassankint leginkább fölszívódás útján — eltűnt.
Még akkor e kórban akárminő vaskészítményt ellenjavaltnak hi-
vék, Pedig azzal bizonyosan korábban célt értem volna. Ké-
sőbb egy 12 éves gyöngé, szinte sápkóros leánykához hivatám.
Hetek óta fekvő beteg volt. Sápkóros külemén meg csekély
hurutján kívül egyéb föltűnő körjelt nem észlelheték rajta.
Még is baltüdejét hátul egész föl májósultnak találám, a tinct.
ferr. acet használata alatt az oszlás véghez ment s a
leányka most viruló hajadon. Más elgyöngült egyének is, ha
késik az oszlás, leginkább vaskészítményeket szoktam ren-
delni, s még eddig kedvező sikerrel. Egy görvélyes gyermek
a csukamájolajt szinte jó sikerrel vette. A lassu oszlás
ideje alatt betegemnek sok mozgást nem engedek, többnyire
ágyban tartom. Ezenkül könnyen emészthető és tápláló étke-
ket rendelek; külsőleg a kóros oldalra meleg boronga-
tást alkalmazok. Ez négy-hatszor összehajtott s melegvizből
jól kifacsart ruhadarabból áll guttapercha papírral befödve, úgy
hogy a nedves ruhához levegő ne férhessen. E borongatást szé-
les kendővel könnyen a mellkashoz szorítatom. A gutta-per-
cha-lemez a kigőzölgést fölfogván e borongatással több óráig
tartó, egyenlő meleget eszközölhetünk, s így betegünket nem
szükség gyakori kötözgetéssel bosszantanunk*). A nyájas ol-
vasó türelmével visszaélni nem akarván, szabadjon több érde-
kes kóreset közül csupán egyet leírom. Lefolyása, szövetke-
zése, meg oszlása egyaránt figyelmet érdemel. Középkoru, más
bajok által elgyöngült férfi. Betegsége lázas s nagy szegezés-
sel kezdődék baloldalán. Hólyaghuzóra a szegezés engedett;

*) Hol a nedves meleg javaltatik, én, a szokott pépborongatás helyett, mindenütt a föntebbit használom. Előnyei: 1.) melege egyenlőbb és tartós; 2.) azért ritkábban kell fölváltani, s az ápoló hanyagsága miatt — ha csak célszerűen kezeltek — meg sem hülhet; 3.) szagtalan; 4.) olcsóbb; s 5.) a beteg vele szabad levegőn is járhat meghűlés veszélye nélkül. Kórházakban, hol, mint tapasztalásból tudom, a pépborongatások sok fáradságba s költségbe kerülnek, s az ápolók hanyagsága miatt — főképp éjjel, gyakran kihülnek, s így a célnak meg nem felelhetnek, föntebbi módosítás behozatalát igen ajánlhatom. Eleinte viaszos tafotát alkalmazok; de a gutta-percha-papír, csak igen vékony ne legyen, tartósabb, s így olcsóbb is.

vonzó erővel a párisi kórházakban. A messze ágazó s célszerűen rendezett szaktudomány, a tanárok és osztályvezérek szellemű föltölgása, határozott elve, a gyógyítás sajátos módora köti le főleg a meglepett hallgató figyelmét.

Párisban az orvosnak, főleg pedig a műtősebésznek vágyai tökéletesen kielégítetnek. A műtő-sebészet koriphaeusainak egész diszkoszruja jeleskedik itten. Velpeau, Malgaigne, Nélaton, Chassaignac, Maisonneuve, Civiale, Jobert, Michon, Robert, az ifju Larrey sat. a sebészet évlapjait egyre gazdagítják, a tudományos buvárlat örökbecsű hódítányaival.

A tudományos vetélkedés: minél kedvezőbb eredményeket tüntetni föl, a legcélszerűbb gyógyeljárás vonja maga után. Így születnek a számos műtői módorok legjelesbjei, melyek élénk eszmecsere útján, gyorsan nagy elterjedést nyernek.

A francia műtő-sebész valóban is a szó teljes értelmében alkalmazza a cito tule et jucunde elvet.

A párisi műtő oldala mellett láthatni mindig a műszerészt

de a beltüdő alsó lebenye majd egészen által s ki, a fölsőnek pedig egész hátsó része beszűrődött. Rp. Infus. fol. digit. purp. ex gr. decem, ad colat unc. quatuor; add natri nitr. dr. unam et semis. syr. alth. dr. sex M.S. két óránként egy evő kan. bev.

Reggel és este Do w. por, egy szemernyi adagban. A kór 11-ik napján a láz megszűnt s közvetlen a szív mellett a légzéssel erős dörzszöre (Reibungsgeräusch) vala érezhető és hallható. A szív hangjai tiszták. Világosan ki leheté puhatolni, hogy a dörzszöre a mellhártya merev izzadmányától származék s a szívburók a lóból egészen ment maradt. A jóslatra nézve fölötté fontos körülmény. Megszűnván a láz, a májósulás oszlását várom. E helyett a jobb föltűnő mirigy (gl. parotis) földagadt s a láz ujra fölgerjedt. Pár nap múlva a bal mirigy is beszűrődött s mind a kettő ökölnél nagyobb és kemény lett. Az igen elgyöngült beteg száját föl nem nyithatá, s alig birt kevés vizet, s levest nyelni. Láza folytonosan tartott, bőséges izzadásra küteget (miliaria alba) egész testét ellepé oly mértékben, mint még sohasem látám. Ily körülmények közt a kinos betegnek mirigydagait akarám minél gyorsabban elosztatni. Ibló oldat bekenése s meleg borongatásra a dagok nem változtak. Végre következő kenőcsöt rendelék: R. Cupri carbon. dr. unam ungv. com. unc. unam.

E kenőcsöt vastagon ruhára kenve a dagokra rakatám, s hegyibe meleg borongatást alkalmazék. A kenőcsöt naponként csak egyszer változtatám. Használata alatt a dagok több kisebb ponton meglágyultak, s kifakadtak, s hosszabb ideig sok érett geny ömlött ki. A láz ujra lecsillapult s a dagok lassankint lelohadván, a beteg könnyebben nyelt és lehel. Ez egész idő alatt — öt hétig — a májósulás egyformán tartott csekély száraz huruttal. Az igen elsoványkodott beteg erősítésére vaskészítményeket (ferr. lact. ferr. phosph.) nyújték. Az oszlás csak a kór 39-ik napján kezdődék s ezzel az étvágy is visszatért. A tetemes májósulás lassan ugyan, de egészen eloszolván, a beteg tökéletesen fölépült, s azóta jól van.

Gyógymódom eredménye következő volt:

102 beteg közül 87 fölgögyult
15 meghalt.

A megholtak közt volt öt egy éven aluli gyermek. Ha ezeket leszámítjuk, marad 10 halott, s így mintegy 10 százalék. A halálos esetek röviden következők valának:

1) 1½ éves fiu. Lob mindkét tüdőben. 2) Fiatal asszony Lob jobb tüdőcsucsában, hagymáz-tünetekkel eleitől fogva. Gyors halál.

3) 56 éves gyöngé testalkatu asszony. Lob mindkét tüdőben.

4) 64 éves elaggott férfi. Nagy kiterjedésű májósulás mindkét tüdőben; föltűnő mirigylob.

5) 62 éves asszony. A lob már eloszlott, s életrendi kihágásra következett vérhas minden szerrel dacolván, néhány

is, ki a műtő-asztalon gyakorlatilag iparkodik a műszer célja s alkalmazásával megismerkedni. Innét magyarázható az itteni műszerészek ügyessége, találékonyága. Épen azért Luer, Charière, Mathieu célszerű és pompás készítményei világhír- és kelendőségnek örvendenek.

De mielőtt részletekbe bocsátkoznánk, szóljunk általános-ságban Franciaország egészségügyi viszonyainak egykét érdekesebb pontjairól.

Franciaországban az orvosi tanfolyam teljes hat évet vesz igénybe; és csak a hatodik év lefolytával nyerhet a tanuló a tudori ranggal egyszersmind orvosi gyakorlatot.

Oklevélhez öt szigorlat révén érkezik az orvosnövendék; de oly célszerű beosztással, hogy a két első szigorlatról már az első és második tanév folyama alatt teszi le gondját; a három utolsó szigorlatot pedig, a negyedik tanév lejártával, — meghatározott időközben — állja ki.

A tanszakok az érintett öt szigorlatra következőleg vannak beosztva:

nap alatt a beteg erejét kimeríté, s így tulajdonképen nem közvetlen okozá halálát.

6) Középkorú férfi a szomszéd faluban. Érvágás orvoslásom előtt. Oszlás alatt a beteg künn, hideg tavaszi napon erősen meghűlt, s heves csúzába esett. Gondos ápolás mellett bizonyosan fölgyógyult volna.

7) Középkorú gyöngye testalkatu, gyakran vérköpésben szenvedő asszony. Többször gyermekeket vesztett. Most az ötödik hóban volt terhes. A beszűrődés a jobb tüdő alsó karéjának felső részén kezdődék — ritkaság — s úgy terült el hátul egészen a csúcsig. A gyermekvesztés naponként fenyegette, az orvosi tanácskozmány épen azért az érvágás ellen nyilatkozott. Épen midőn az oszlás melül kezdődék, a koraszülés is megtörtént, s a nagy vérvesztés után néhány órára a beteg kimúlt.

8) Középkorú, kövér, epés. A baj kezdeténél erős hashajtó tulságos használata nagy hasmenést okozott. A baltüdő hátul egészen és vastagon volt májosulva. A bőr mindjárt eleinte sárga lett.

9) Középkorú, gümőkórú hajlandó asszony. Nagyfokú vörhenyhez (scarlatina) szövetkezett tüdőlob.

10) 32 éves, pozsgás, szesz italokhoz szokott férfi. A beszűrődés egyszerre mindkét tüdőt megrohaná, s a beteg közel vala a megfuláshoz. Érvágás nem szült könnyebséget. Ideges jelek hamar mutatkoztak.

Ezen 10 eset közt ötben volt tehát szövetkezés más bajjal, s így csak öt eset marad, melyben egyedül a tüdőlob okozá a halált. (1. 2. 3. 8. 10 eset.) Ezek közt háromszor mindkét tüdőben volt a lob (1. 3. 10), egyszer erős hashajtó tulságos alkalmazása bizonyosan sietteté a gázszos kimenetelt; végre a 2-ik esetben csak a tüdő csúcsán mutatkozott beszűrődés, mindjárt eleinte hagymázos kórjelekkel. Ily eseteket Bécsben is mindig halállal végződni láték.

Tüdőlobos betegek közt volt három terhes asszony. Kettő a kór folyama alatt elszült, de csak egyik halt meg; míg a harmadik terhessége ötödik havában a bajt kiállá, s később rendes időben szerencsésen szült.

A 102 betegre 37 gyermek esik.

Ezek közt volt:

Egy év alatti 5 meghalt. 5

1—5 év közti 22 . 1

5—10 „ 15 . —

37 . 6

Ha az öt egy éven aluli gyermeket számítjuk, a megmaradó 32 közt csupán egy 1½ évig halt meg (lob mindkét tüdőben) a többi mind fölgyógyult. A fölépült gyermekek közt volt egy 1¼ s két 1½ éves.

60 éven fölül egyén 8 volt. Ezek közt legidősb volt egy 71 éves asszony, ki harmadéve esett át a tüdőlobon, s mai napig is él; utána következék egy 68 éves férfi. Ezen 8 egyén közt kettő halt el.

1. Orvosi természetrajz (hist. naturalis), természettan (physica), vegytan és gyógyszerismeret.

2. Bonc- és élettan.

3. Belgyógyászati- és sebészeti kórtan.

4. Életrendtan. Törvényszéki orvostan. Gyógyszertan és gyógytan.

5. Gyakorlati orvostan, sebészet és szülészeti.

A gyógyszerésznek négy évet kell segédi alkalmazásban töltenie, s az „Ecole de Pharmacie-n“ 3 évig szorgalmaznia, hogy az államvizsgát kellőképen letehesse.

A francia kórházak általában igen tiszták, kényelmesen és célszerűen felszerelvek. Többször mülegesen fűtetnek és szellőztetnek. Nagyrésze árnyas sétányokat, illatos virágtereket bir. A kórtermek tágasak és világosak, majdnem kivétel nélkül, függönyözött vas ágyakkal ellátva. Ez áll a belgiumi nagyobb kórházakról is; úgy, hogy ezek némelyike, például a brüsszeli

BALASSA TANÁR SEBÉSZI KÓRODÁJA.

Közlemény az 1855%-dik évben ápolott és műtött betegekről*) Dr. Batizfalvi tanársegédétől.

II. Iz-bántalmak. (Arthropathiae.)

A. Ficamok.

Ficam a lefolyt iskolai év alatt ismételt esetekben jött elő. A kórok e neméből nevezetesebb esetek következők valának.

1. Fölkarficam.

P. J. 38 éves kereskedő, erős izmos testalkatu egyéniség. 1855-dik év Dec. első napjaiban földölt kocsiából bal vállára esett. A külbehatás által sértett váll néhány óra multán tetemesen megdagadt, fájdalmas lön. S meghökkenve tapasztalá a beteg, hogy a külsérellem óta folytonosan zsibongó balkarját mozgatni, emelni nem képes. Orvosa tanácsára nádalyok rakattak a bántalmazott részre, s azonkívül hideg borongatásokat használt az illető. — Ezen lobellenes eljárásra lelohadt ugyan a dag, s enyhült a fájdalom, de a mozgakadály leküzdve nem volt. — Így történt, hogy a beteg 1856-ki Január 9-kén, — tehát a külsérellem után három hétre — kórodánkban keresett gyógysegélyt. Mi az illető fölso végtagon következő kóros tünetekre akadunk:

A bal vállcsucs élesen kiálló szögletet képez, mely alatt igen föltűnő mélyedés látható. E mélyedés csaknem az egész deltaizom-tájjra kiterjed. Ellenben mellfelé a kulcs-csont alatti árkot kitöltve s emelkedettnek találjuk. A kulcs-csont alatti emelkedés tapintásra gömbölyded kemény dudor, s ha a bal fölkarat mozgatjuk, e dudor is vele mozog. Az illető fölkar a törzstől kiebb, s a könyök hátrább áll. A betegoldali fölkarat vállcsucstól a külbütyökig kimérvén, azt az ép oldalinal 1½" hosszabbnak észleljük. Nemkülönben a bal fölkar meghosszabbított tengelye, a hollor-nyujtvány alatti árokba esik. Cselekvő mozgásokra a bántalmazott fölkar képtelen; de a szenvedőleges mozgatások is igen korlátoltak s a betegnek fájdalmat okoznak.

E kórtünetek összegéből kórisménk következőleg hangzott: „Bal fölkar-ficam mell- és föl felé.“ — Ficam-mal, még pedig időtlen levén dolgunk, hogy a karnak lehető hasznavehetőségét visszaadjuk, első kellék gyanánt a visszahelyezés haladék nélküli eszközölése merült föl. Így történt, hogy még a beteg érkezése napján tétettek visszahelyezési kísérletek. És noha a törzs, s kóros oldali váll, a visszahelyezési kísérlete alatt tökéletesen rögzített, helyben tartatott, a ficamodott kar nyujtása kellő irányban, huzamosan és teljes erővel eszközöltetett; a visszahelyezés első kísérletre még sem sikerült. Sükertelen maradt pedig a kísérlet azért, mert ily

*) Lapunk V-ik számában a combkonetörés leírásánál 74 lap, 3-ik sorbeli pont után beiktatandó ama fontos körülmény, hogy az ott érintett Mathysen-Richet-féle enyves gyps-kötés a föltéves idejétől számítandó nyolc hétre távolított el.

„Hopital Saint-Jean“, a párisi pompás „Lariboisière“ sat. e nemből valódi minta intézetül tekinthető.

A kórházakban — segéd gyanánt — ugynevezett: „Internes“ — „Externes“ — ek működnek, számszerint 4—8 egy-egy osztályon. Ezen állomások, valamint az orvosi, úgy a sebészeti osztályokon esőd utján töltetnek be.

A betegápolást nagyobbára irgalmasrendi zárdahölgyek, egész resignatioval gyakorolják.

A kórházakban a „consultations gratuites“ járólágos betegek számára, meghatározott napokon, rendszeren a kórodai látogatás után tartatnak.

Valamennyi kórház saját gyógytárral bir; s a beteglátogatás alkalmával a tanár vagy osztályfőnök rendelvényeit a segédorvoson kívül, rendszeren még gyógyszerész is írja. Minden osztálynak — szintén esőd utján választott saját gyógyszerész-segége van (Pharmaciens internes.)

Franciaországban a gyakorló orvos valamint nem köteleztethetik önkényes elhatározás nélkül hivatásának teljesítés-

idült ficamnál az izmok összehúzódását is legyőzni kellett vala; mit kézerővel eszközölni, és a fölkarcsont fejét ujdón fészkből kimozdítani lehetetlen volt. Miért is elhatároztuk nagyobb és biztosabb erőszakkal tenni újabb kísérletet. E célra, a csigacsin (Flaschenzug) segélyével teendő visszahelyezési mód szemeltetett ki. Mint ezt fogamatba is vettük, első kísérlet után harmadnapra következendőképén:

A beteg támnélküli széken foglalt helyet. A balkar, az ujjak hegyétől föl egész a vállizületig, hogy meg ne dagadjon körpólya menetekkel göngyöltetett be. Hogy a kificamodott fölkart erőteljesen s kellő irányban nyujthassuk, alsó végére az úgynevezett kézbeleklyót fűztük. A párhuzamosan futó s 2–3 rőfnyi puha gyapot-szálakból álló kézbeleklyóval épen a könyökizület fölött vetettünk kacsot. (Egyébkint ezen kézbeleklyó helyett, keskenyen egybehajtott erős vászon kendők is használhatók.) Az illetéknépén alkalmazott kézbeleklyónak végeit a falhoz erősített csigacsin horgába akasztottuk, hogy így a fölkar kellő nyújtását fokozott erővel eszközölhessük. Most a törzs rögzítéséhez, helybenmaradásának biztosításához járultunk, nehogy az, a karnyújtás alatt, feszes helyzetéből kitérjen. — E tekintetből, hogy ellennyújtás fogatosítsassék, egy széles jól kibélelt bőr övet használtunk. Ezen öv közép része a beteg hónalját foglalja el; végei mellen és hátán, az egészséges oldalra húzódnak át. Az öv végén levő szíjakba egybehajtott lepedőt akasztva, ennek végeit vasrostélyhoz kötjük; s az így rögzített s helybentartott törzs a fölkar nyújtásnak irányát nem követheti; sőt ezen öv segélyével, ellennyújtásnak van kitéve.

Ezek meglévin, a segédek elrendezéséhez járultunk. — Az első segéd a bántalmazott felső végtag kezelését vette át. A második a csigacsinhoz állítatott. A harmadik a beteg ép oldalán helyezkedett el, s egybekulesolt ujjai közé — a sikamlóság kikerülése végett — vászon kendőt illesztve, a kóros vállizületet két kezével úgy markolta át, hogy jobb karja a beteg mellén, a bal pedig annak hátán simult végig. Önként értetődik, hogy e segéd föladata a lapoc helybentartása, rögzítése volt; miért is utasításához híven, a kóros vállat teljes erővel vont le az egészséges oldal felé. — A negyedik a beteg háta mögé állott, ennek fejét támogatta s a kábítást (narkosist) hajtott végére. A műtő a kóros váll mögött foglalt helyet, s kezében körülbelül egy lábnyi hosszú, s mintegy másfél hüvelyknyi átmérőű puhafa-hengert tartott. E fahenger közepén nyomfoltokkal volt jól kipányvázva.

Megtörténvén ezen előkészületek, miután a beteg hangyahalvag (chloroform) által elkábított, megkezdjük csiga erővel a kificamodott kar nyújtását. Mialatt a bántalmazott kar eleinte föl és kifelé emeltetett, később pedig miután a nyújtás tetőpontját érte el, azaz: a kitért fölkart ujdón fészkből megfordulni tapintottuk — be és lefelé vonatott. E pillanatban a műtő imént leirt fahengert a fölkarcsont fejére illesztvén, azt teljes erővel a lapoc izgódre felé nyomta, mert pusztán az ujjak segélyével azt nem teheté. Ezen egyesített és kitartó műfogásoknak eredménye egy csukló-roppanás lön, s következő percben a fölkar feje már illetékes helyén tapintatott. — A siker-

teljes működés után föloldatván az elősorolt kötések, a visszahelyezett kar háromszögű kendővel fölköttetett, s a bántalmazott vállra három napig hideg borngatások alkalmaztattak. Mire néhány napra az illető vállizületben a fájdalom megszűnt, s a karnak rendes működése — csekély hátramaradt s hovatovább tűnedező mozgakadállyal — helyre lön állítva.

Heveny, minden bonyodalomtól ment vállizületi ficam is hozatott kórodánkba. Ekor azonban a rögtöni visszahelyezés pusztán kézerővel, s első kísérletre azonnal sikerült. Az ily heveny ficamok behelyezésénél követett műfogások lényegben hasonlóak valának a fön részletesen leirt kezeléshez. Egy kéthetes fölkarficamot már csak csigacsin segélyével illeszthettük helyre.

—*—

Az 1857-ik évi August. 31-től September 6-ig Bécsben tartott
harmadik

nemzetközi statisztikai gyülekezet ülésének rövid vázlata.

orvosi szempontból*)

Dr. Torma y Károl, Pestváros igazgató főorvosa.

Tisztelt orvosegylet!

A nemzetközi statisztikai gyülekezetnek utóbbi napokban Bécsben befejezett ülései oly nagy fontosságuk, és határozatai oly hordereűek, hogy azokat különösen az I. osztály határozatait, melyek a közegészségi ügyet tárgyalják, a t. c. egyletnek rövid vázlatban előadni el nem mulaszthatom.

Kénytelen vagyok megvallani, hogy nem csekély aggodalommal néztem e gyülekezetnek és teendőinek elébe, miután csak rövid idő előtt korunknak egyik legjelesb férfja a szelleműs Dr. Raumer Frigyes belső titkos tanácsos, néprajzíró és történetbuvár, Berlinből többi közt ekép íra hozzám: „Panaszkodni hallok, nem tudom jogosan e vagy nem, — hogy Brüsszelben és Párizsban végzések hozattak, és hogy azoknak kivitele egyuttal elő is iratott; melyek azonban fontos kifogásoknak vannak alávetve. Mi több, némely kormányoknak nem is áll tehetségében segédkezet nyújtani azon határozatok mindenütt kivitelére; így p. o. a halálozásnak számtalan osztályok alatti följegyzését“ stb.

Hogy ez aggodalmak Bécsben mennyire tűntek légyen el, és nevezetesen, hogy a halálozás statisztikáját illetőleg a halálozás okai szabatos megnevezésének megállítása mily gond fordított, e tudósításom folyamából látandjuk.

Mínthogy én a statisztikát nem tartom viszonyatlan és önálló tudománynak, és miatta a tulajdonképeni s valódi tudományok művelését elhanyagolva látni nem akarom, a statistika mezején

*) Fölolvastatott a budapesti orvosegylet gyűlésében. Sept. 15.

sére; úgy fáradozásainak díjazása sincs kiszabott árhoz kötve. Párisban a gyakorló orvos nemes fáradozásai díját rendszerint az illető s az illetők méltó elismerése szabályozza. Az elismerés és jutalmazás azonban általában a tudomány és művészet nemességéhez képest, mindig méltó és buzditó. Nevezetesebb orvosoknál mindenkor igen fényes.

Franciaországban okleveles gyógyszerész — tetszése szerint, — bárhol és akarmennyi gyógytárat nyithat, minden külön szabadalom nélkül; s ha itt-ott vállalatára várakozásának meg nem felel, föl hagy vele. E szabad versenyzésnek is kétségkívül meg van jó oldala.

Ezuttal ennyit röviden. Jövőre a nevezetesebb kórházakról és egyéb gyógy- és jótékony intézetekről irandok bővebben. Párisban általában kevésidő jut arra, hogy az ember élményeit, e tudomány mezején gyűjtött tapasztalatait rendezze s kellő szavakba öntse. Isten velünk!

Dr. Batizfalvi.

LAPSZEMELVÉNY.

Lonc mint hudhajtó szer.

Dr. Naumann bonni tanár, Dr. ezredes Sieboldtól Japán híres ismerőjétől egycsomó loncot (Lonicera brachypoda) kapott kórodai kísérlet végett. E növény Japánban minden lázas betegségben nyálzó alakban (Ptizame) használtatik; s mint kitünőleg hűgahajtó izzasztó görcsellenes szer kedveltetik; sőt előd s másodlagos bujakór ellen használtatik. A bonni kórodán a növény hatása három esetben bizonyult be. Egy esetben (Bright-kór) előbb gyűszünke öntvény, gyűszünke festvény, csillafestvény, Frerich szere: G. gutt. széns. hamagoldattal s később hozzádott tart. boraxatus, — sükertelen adattak; végre a lonctól a húgy megeredt. A növény virága és levelei napjában egy nehezék egész 1/2 obonig öntvényül, szárai 1/2 — 1 obon főzetül adatnak. Dr. Siebold a növényt Japánból Javába átültette; honnét Középeurópába származván, itt is diszlik; további gyógyvizsgálata kívánatos. (Deutsche Klinik 1857. 14 sz.) O.

tett törekvéseim célja fölött csakhamar tiszta és világos meggyőződésre jutottam, miután én magamnak a néprajzi, időjárási, közegészségügyi s több más idevágó tanulmányim gyakorlati szükségleteit a statistika által és a statistikából szerzem meg.

Mindekorrig őrizkedtem a számhalmazok által nyert eredményekből következtetéseket vonni, különösen ott hol az értékitendő szám kicsiny és több év során tett tapasztalat szerint többször tetteleg be nem bizonyult volt; miután ily módon az ember csakhamar a valószínűségi statistikának tévútjára szorítkozik; és épen a statistikára nézve van abeli véleményem, hogy ott, hol számokra építünk, jobb mitsem tudni, mint valamit rosszul tudni, vagy valami bizonytalant bizonyosnak tartani; minthogy első esetben a valót elérni törekedünk és elérhetjük, utóbbi esetben pedig elfogulva a tévedések örvényében elmerülünk.

Szükséges, hogy a statistika alapjául tények szolgálganak, mert összeállítására a legfontosabb és egyedüli tényező a szám.

A természet- és több más tudományok nélkülözhetik ugyan a statistikát, de az állam-kormányzás bizonyos ágánál és épen úgy a közegészségügyi igazgatásnál is nélkülözhetlenné válik. Mindazáltal nem szabad a statistikának régi kényelmes hivatalos állásában megmaradnia, egyedül csak azon országra, melyben épen kezeltek, szorítkoznia; kimutatásaival csak későn a tények és viszonyok után, midőn már ezek a történelem tárgyaivá lettek, elő állnia. Kell hogy földadatának hamar, kielégítőleg és összehasonlítólá a szó teljes értelmében megfeleljen, mert különben valódi becsét elveszti, mindamellett hogy számokban rejlik, melyek annak idejében fölhasználva és értékesítve nagy jelentőségűek lehetnek.

A statistika e földadatát és általa értékét mindenek előtt báró Dr. Reden F. W. ismerte föl. Ő a legszorgalmasb gyűjtő, oly források birtokában van, melyekről bármely kormány is, s annál kevesbé magánzó, aligha rendelkezhetik. Báró Reden 30 év óta gyűjti csűrbe a nagy kincseket s jelenleg könyvtára 16,000 kötet s 1200 kötegből áll; mi több, már egy negyed évszázad óta gyűjteménye oly rendszeresen és tudományosan van szervezve, hogy minden hozzá irányzott kérdésre azonnal képes válaszolni.

Ha Reden gyűjteményét szemügyre veszem, úgy kénytelen vagyok a magán szorgalmat annak, mely hivatalos kötelezettségből származik, elébe tenni; minthogy amott saját jó kedvéből látom a férfit gyűjteni, s fölhasználni minden jegyzetet, minden adatot, bár honnét jöjenek is azok, míg itt csak a hivatalos uton az illető hatóságtól jött hivatalos adatok hordatnak rakásra, melyek néha a már előre kiszabott határidő miatt sürgetve harmadik vagy negyedik egyén által szedetnek össze. Mindazáltal a hivatalos fölvételek, ha azok szorgalommal és pontosan gyűjtettek a statistikai munkálatok legfontosabb forrásiul tekintendők. Itt tehát minden azon célirányos intézkedésektől függ, melyek a szakma igéyeinek megfelelni képesek, melyek nagy fontosságu kezelésére az államkormány föl-jogosítva van.

A statistika jelenkori hivatásáról az államkormányzás gyámolítására vonatkozólag igen helyesen nyilatkozik B. Reden midőn így szól: „A statistika nem egyéb, mint a tények tudományos kezelésének tanítmánya; földadata, mindennemű utmutatást hamar és kielégítőleg szolgáltatni az államkormányzásnak emennek nagy fontosságu munkálataiban.

Báró Reden hazánk statistikusaik legnagyobb barátja; ő tudja méltányolni egy Fényesnek egy Galgócynak és esk. tanár Kónnek érdemeit; s hol csak alkalom nyílik, fölemlíti s kiemeli őket.

A legutóbbi bécsi gyűlekezet koryphäusai a brüsseli Quételet Adolf a belgiumi kir. statistikai központi bizottmány elnöke, vele ugyanazon hivatal titkára, s nagyhirű munkatársa Heuschling X. Ferenc és Vichers voltak, kik a statistika mezéjén mindekorrig oly sokat és tetemest dolgoztak, mennyit más aligha. Sajnos hogy Quételet kora miatt már erejében meg van törve; mindazáltal mennyiben testi ereje engedi, még mindig részt vesz a hivatása körébe vágó mindennemű munkákban. Továbbá a lengyel eredetű, de honosult francia, és párisi akadémiai tag a szellemdús Wolowszky; kinek a

Franciahon földbirtokának eldarabolásáról szóló legujabb munkája nagy figyelmet gerjesztett.

Ránk orvosokra nézve legnagyobb érdeklél bir Dr. Farr Vilmos a londoni Register-Office főnöke, mint Angolhon képviselője, ki a halandóság statistikájában mások által mindekorrig aligha gyakorlott modorban működik, s miután még a legjobb férfikornak örvend, jövőben is vezéresillagunkul szolgálend. — Ezt követi egy svéd férfi, a stokholmi Dr. Berg Fridrik, a svéd-honi közegészségügyi testület tanácsosa, ki nem csekély érdemeket szerzett magának azon jeles munkák összeállításánál közremunkálásával, melyek az „1853. évben Svédhonban uralkodott hányszékelés kimutatását, és Svédhon népessége mozgalmát tárgyalják. — Fölemlitendők még a dánországi államtanácsos Dr. David Koppenhágából, — a badeni nagyhercegség képviselője Dr. Dietz; a szász királysági jeles esztű és fiatal ereű kormánytanácsos Dr. Engel Dresdából, mint a gyülekezet legnagyobb képességei egyike, ki számos és szellemdús dolgozatai után a statistika mezéjén eléggé ismeretes; — továbbá a statistikus-aggastyán a bajor királyi államtanácsos Hermann, ki az augsburgi „Allgemeine Zeitungban“ közzétett és Bajorország népességének mozgalmát és taglalását tárgyaló munkálatairól ismeretes; — a szász nagyhercegségi pénzügytanácsnok Hopf, Gothából, ki ugyanott egy életbiztosító társulat elnöke; e férfi noha nem fölavatott (laicus,) mindamellett a halandóság statistikájában oly tetemes ismereteket tanusított, mint a szaktudósok közül csak kevesen; a hires statistikai munkálatairól ismeretes publicista Dr. Hübner Otto Boroszlóból; — a francia császársági „Bureau general de statistique en Paris“ főnöke Legoyt Alfréd, egy igen éles elméű szónok; az őszbe borult s talán legöregebb statistikus Dr. Schubert egyetemi tanár és belső titkos tanácsos Königsbergből; Dr. Sick Stuttgartból; — oroszcsászársági államtanácsos Vernadszky Sz. Pétervárról; — Dr. Wappäus egyetemi tanár Göttingából, Attilio Zucagni Orlandini lovag, a toscanai statistikai hivatalnak főnöke — és több mások.

Belföldiek közül csak a gyülekezet elnökét, a cs. kir. osztályfőnököt, Austria népleírásának és az ipar statistikájának szerzőjét Báró Czernig urat akarom fölemlíteni, kinek ethnographiajához hazánkfa, Häufler, ki fájdalom oly korán elhunyt, adá az előmunkálatokat; fölemlitendők továbbá Dr. Brachelli ministeri titkár, Dr. Ficker Adolf, Dr. Helm igazgató; Dr. Riedl, Dr. Seligman Romeo; Dr. Stubenrauch tanár; Wurzbach Osztrákhon irodalma statistikájának szerzője és Dr. Witlacil Austria legreményteljesebb közegészségügyi statistikus.

Most azonban térjünk át a gyülekezet előttünk fekvő ténytervében (Programm) följegyzett tárgyalási rendre.

A tényterv 16 §-ai tartalmazzák annak általános célját, melyek közül a 4. § az osztályokat határozza meg; így hangzik:

O s z t á l y o k.

4. §.

A gyülekezet osztályokra fog szakadni a tényterv egyes részei megvizsgálása végett:

I. A halandóság statistikája; a betegek és aggok intézetei egyletek és általában a közegészségügy statistikája.

II. A joggyakorlat, vagyoo, és földbirtok megterhelése statistikája.

III. Pénzügyi statistika.

IV. Ipar statistika.

V. A közoktatás statistikája.

VI. A statistikának a természettudományokhoz viszonya; a térrajznak (cartographia) a statistika céljaira alkalmazása; népleirási statistika.

Minket természetesen mindenek előtt az I. osztály dolgozatai érdekelnek, a gyülekezet tényterve A) betűje szerint.

Párizsban a halál okaira vonatkozólag egy műnevezeti sorozatot állapítottak meg, mi a genfi közegész-

ségügyi tanács oda vágó dolgozatával a cs. k. belügyministeriumnak lett fölterjesztve, mely a bécsi cs. k. egyetemi orvosi testületet véleményadás végett fölszólította.

Az orvosi testület véleménye a műnevezetre nézve kedvező volt, miután jóváhagyásában oda nyilatkozott, hogy e műnevezet némi módosításokkal minden esetre kivihető, különösen a fővárosokban, hol az orvosi tudományok nagyobb erejét lehet igénybe venni.

A halál okai műnevezeteinek megállapítása, mely most komolyan megfontolva, rendszeresen összeszedve és szerkesztve az osztály naplójával az általános gyülekezetnek fölterjesztett, így szól:

A halál okainak megnevezése:

A halál okainak főosztása	Latin megnevezése az egyes ne- meknek	A halál okainak főosztása	Latin megnevezése az egyes ne- meknek	A halál okainak főosztása	Latin megnevezése az egyes ne- meknek
Halva szület.	Natus mortuus		Tetanus Trismus neonat Noma Erysipelas Anthrax Pustula malig Rabies Malleus Morsus serpent Intoxicatio cadav. Encephalitis Myelitis Carditis Morbi cordis org. Aneurisma Oedem glottid Bronchitis Pleuritis Pneumonia Apoplexiapulm. Bronchiectasis Emphys. pulm. Glossitis Gastritis Enteritis Peritonitis Typhlitis Ileus int. suse. Hernia incarceration. Hepatitis Cololithiasis Degener. hepatis. Nephritis Cystitis Metritis Polypus uteri Icterus neonat Scrophulos. Morbus Pottii Tuberculos. milia. " enteromes " peritonitica " pulmonum " encephalica Tuberculosis Asthma Tumor albus Carcinoma		Rachitis Struma Cretinismus Insania Epilepsia Chorea Laringism. stridul Pellagra Lepra tuberc. Pachiderm. Elephantiasis Arthritis ped. Urolithiasis Chlorosis Helminthiasis Syphilis Alcoholism. Ergotism. Intoxicatio iodica. " Saturn. " opii Aliae intoxicat.
Szül. után v. képle- dési hibái miatti hal.	Debilit. cong. Vitia conform.				
Vétség- m- atti halál	Marasm. senil.				
Erőszakos és vélet- len halál neme	Suicidium Homicidium Supplic. leg. Mors in bello " involunt. " violentae c. " ignota " a fame.				
Meghatározott kór miatti halál neme.	Variola Millaria Morbilli Scarlatina Diphtheritis Laryngit. pseudom. Parotitis Anaemia Hydrops Pyæmia Cholæmia Diabetes Scorbutus Pertussis Influenza Rheuma Typhus Febris flava Pestis bubon Febris interm. " remit trop. Cachex e malar. Cholera asiatica " indigena.	Meghatározott kór miatti halál neme.		Meghatározott kór miatti halál neme.	
				Bizonytalan okok miatti halál neme.	Syncope Apoplexia cereb. Convulsiones Eclamps. partur. Paralysis Haemorrhagia Stricture Apthæ Icterus Splenitis Prostatitis Cystitis ovarii Gangraena nosoc " senilis Caries, necrosis Pemphigus neon Euph. malac. Ulcus perf. vent. Oedema pulm. Atrophia hepat. Oophoritis Angioitis Tabes dorsalis Causa ignota

Minekutána a halál okainak ezen műnevezete megvolt állapítva; a halotti levelek mintája került szőnyegre, melyet a III gyülekezetet megelőző és műnevezet kidolgozásával megbízott osztály állított föl, és annak előterjesztéséhez azon kérdést is kötötte, melyet azonban a párisi gyülekezet a legközelebbire akart hagyni, hogy t. i. a halálokat előidéző betegségek lefolyásuk szerint heveny és idült, vagy keletkezésük szerint járványos, tartományi és szórványosokra osztassanak é föl? és ezenfölül úgy vélekedett, hogy a halotti levekre a begségek előidézésére nézve több fontos okok is vétetnének föl, részint mivel azok a Párisban elfogadott műnevezet észrevételeiben

már úgy is mint kívánatosak jelentettek ki, részint mivel azon okok kitudására más mód nem találtatik.

Bizonyos tudomást csak a megholtak felől kívánhat a kormány, és csak ezen adatok fölött lehet némileg ellenőrködni. Olyan megbetegedések felőli adatok, melyek a halált elő nem idézik, mindig csak hiányosak lennének. Azonban a betegedés fölötti adatokból, melyekhez a megholtaknál jutni, egyéb betegedésekre is lehet statisztikai következtetéseket vonni; és ez eljárás legegyszerűbb és legbiztosabb azon célra, hogy halandósági és betegedési adatokhoz későbbi statisztikai értékesítés végett egyszerre juthassunk.

Az osztály a műnevezet betegségeinek főosztását egy részről szükségtelemnek, más részről kivihetlenségnek tartja, miután némely betegség majd egyik majd másik kategóriához tartozhatik. De miután a betegségek egymásközi statisztikai viszonya keletkezésük és lefolyásukra nézve nagy fontosságu, és mindenek előtt arról van a szó, hogy minden följegyezhető eset valódi statisztikáját, nem pedig a történhető esetek történhető főosztását ismerjük; azon kisegítő eszköz lön javulva, hogy a keletkezés és lefolyás szerinti kérdéses főosztás a műnevezetben többé ne történjék, hanem az orvosi halotti levélben úgy tétessék ki, hogy az egyes adatok összesítése által a statisztikai szám könnyen kivihető lehessen.

A 3-ik pontban megemlített orvosi halotti bizonyítvány előrajza, mely zsinórmértékül szolgálna, az alább jegyzendő C. halotti bizonyítvány egyes eseteire vonatkozó lefolyás és keletkezés módjának tekintetbe vételével, valamint a halva születetek, vagy mindjárt a születés után, vagy erőszak vagy egyéb bal eset által megholtakra nézve az A és B. orvosi bizonyítvány szemlélhető.

(Folyt. köv.)

KÜLFÖLDI IRODALOM.

1. *Études sur les aliments et les nutriments*; par L. Corvisart. Paris 1854.
2. *Pepsin ein natürlicher Verdauungstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption v. Dr. L. Corvisart. Herausgegeben von Joseph v. Török.*
3. *De la pepsine*; par Boudault.

Folytatás.

II. Rostanyos ét- és tápszerek.

A rostonyát mely a vér alvadékát s az izmok vékony kocsonyás burokba zárt tömegének legnagyobb részét képezi, Corvisart a fehérvényél előadott mód szerint, vizsgálat alá vette, s következőket tapasztalt:

1. A nyers rostonya 40°C. melegen vízben nem lévén oldható, nem is vétethetik föl közvetlenül a szervezetbe; étel, de nem tápszer. Élettani kísérletekhez ti-zta állapotban használandó; azért legfinomabban fölaprítva kellőleg megmosatik, hogy a vérnek vízben oldékony fehérvénye tökéletesen eltávolíthatassék. — A vérbeni égvények higitott állapotukban nem képesek a rostonyát föloldani, annál kevésbé tápszerré alakítani; a savaknak, különösen az ecet és sósavnak, úgy mint a vérben vannak van rája hatása, mely azon tévedésre vezetett, hogy általuk oldatik és megemésztetik. Hanem Dumas és Cahours bebizonyíták, hogy ez oldás csak a rostonya 10—20-szori földuzzadásában áll, s hogy ez a folyadék átszűrésénél mindamelllett a szűrőben hátra marad. Mialhe és Corvisart vegyi és élettani kísérletei ugyanezt bizonyítják. A látzólag oldott rostonya beföcskendetvén a tüdő hajszáledényeit betömi s lobot idéz elő, mit vegyileg aként magyarázhatni hogy az égvényes vérrel érintésben rögtön savától megfosztatik és kiülepszik.

2. Az előlegesen tisztított megtörtött és megmosatott hosszabb ideig fött borju-rostonyával tett kísérletek

tanusíták: hogy egy része oldhatlan lévén a szűrőben maradt s tápanyag nem lehetett, (erről később); más része föloldatott s ismételt és változtatott belövellések egyező bizonyosságánál fogva a szervezet által fölvetetett, a kiürült vizelet különösen kettedhalványerénnyel és gubacsos jellemző csapadékot nem adott. Az eként nyert tápszer vegyész természete még kétes; a Mulderféle ösnyeharmadéleg- (protéine tritoxyde) től az által különbözik, hogy légsavval oldhatlan sárgaösnyesavat (acide xantho-protéique) nem képez; a fehérnyéből főzés által nyert fehérnyédttől (albuminose-tól), hogy kettedhalvány-éreny által csapott, s pepsin és ecetsav által könnyedén zavartatott; különbözött azonkívül a fehérnyétől, kocsonyától és porcanytól, valamint a zomidinetől.

3. Emésztett rostonya. Az emésztéssel ugyanazon mód szerint mint a fehérnyénél tett kísérletek, ugyanazon eredményeket szolgáltatottak a pepsin hatását s a behatás által készült tápszer minőségét illetőleg, azaz: bármi eredetű és készítményű lett legyen az, s bárhol hatott a rostonyára, mindig ugyanazon physikai, vegyi és szervényi tulajdonokkal bíró tápszer volt hatásának eredménye.

C. Mialheval ellenkezésben vegyi és szervényi különbséget talált a fehérnyéből s a rostonyából emésztés által készült tápanyag (albuminose) közt az által, hogy belőle a sajtdad fehérnyét (mely a víz forrpontjához közeli hőmérsékben megalszik) előlegesen kiválasztotta, mit Mialhe nem tett volt. A rostonyás albuminose t. i. kettedhalványerénnyel légsavban oldzó és lang által hideg vízben oldzhatlan csapadékot ad; holott a fehérnyéből készült fehérnyéd (albuminose) az első által épen nem csapodik, lang általi csapadéka pedig hideg vízben is oldzik. A többi vegyi tulajdonokra nézve megegyeznek.

A belövellések azt tanusították, hogy kisebb adagok egészen fölsvívtak, nagyobbaknál a műtét utáni első órákban vagy a beföcskendett anyagnak, vagy a vérsavó némi, a belövelt anyag mennyiségéhez arányban álló jelei mutatkoztak, akár tiszta lett legyen a fehérnyéd akár a sajtdad fehérnyével keverve. A kiküszöbölt anyag azonban a testben némi változást szenvedni látszott; minthogy eredetileg langgal, forró vízben sem oldzó csapadékot adott; vizeletbeni langcsapadéka pedig hideg vízben is föloldott.

4. A rostonya ritkán, és csak az emésztés legkedvezőbb föltételei mellett egészen alakul át (albuminose-zá; az emésztet rendszeren a sajtdad fehérnyének (albumine caseiforme, chymus) kisebb nagyobb mennyiségét tartalmazza, mely belőle légsav (acidum nitricum) vagy forraláshoz közeli meleg által kiválasztható; mikor is szemcsés, ágas, hosszas rostok alakában, mint maga a rostonya vesszős által az olvadékból kiválik. Tisztán C. által nem föcskendett be; fehérnyéddel vegyítékben mint följobb láttuk, tökéletlenebb tápszer tulajdonaival bír.

A föltételekre nézve, melyek alatt a rostonya emésztése, történik, a gyomorba illesztett vékony kaucuk tömlők és edényekbeni kísérletek azt tanusították, hogy hasonló körülmények közt.

1. Sebesebben emésztetik a fehérnyénél; 3 óra alatt már nagyobb része, 6 óra alatt tökéletesen átalakul.

2. Nagyobb vízmennyiség emésztését hátráltatja, minek ellenkezője a fehérnyénél tapasztaltatott.

3. Emésztésére sokkal több pepsin kívántatik. Egyenlő mennyiségű pepsin és sotult, de nem szárított rostonyánál annak csak $\frac{1}{2}$ emésztetett meg, s csak öt rész pepsin 1 rész rostonyára volt képes azt tökéletesen fehérnyéddé változtatni. Minél több a sajtdad fehérnye, annál több emésztény szükségeltetik.

A fehérnye és rostonya készítményei összehasonlításából kitűnik, hogy az utóbbiak táplálás tekintetében az elsőbbségnél alábbvalók, mert:

1. A főtt rostonya lang általi csapadéka hideg vízben nem oldzik, mi által a nyers fehérnyéhez, sajttany, kocsonya és porcanyhoz, azaz a nyers étkekhez közeledik.

2. Az emésztett rostonya egyedül ad oly tápszert, — sajtdad fehérnyét — mely meleg által megalszik, s annál fogva már kisebb mértékben tekintendő tápszernek.

3. Végére a rostonyás, tápszerek oly nagy adagban nem föcskendhetnek mind be, mint a fehérnye tápszerei a nélkül,

hogy a szervezet túlterhelése következtében ki ne választatnának, s a vizeletben meg ne jelennének.

E hátrányok dúsán pótolhatók az által, hogy rostonya képes egészben tápszerre átalakulni, holott a fehérnye némely része mindenkor ellentáll; rostonyás étkek használata tehát a szervezetre nézve előnyös és gazdaságos, de mérsékelt mennyiségben. *)

Az ozmazome-mal — tömény húslével, húsvondékkal —, s annak egyes Berzelius utasítása szerint $40^{\circ} 36^{\circ}$ és vízzel föleresztett langgal meg tiszta vízzel elválasztott alkré-szeivel tett hasonló kísérletekből kitűnt, hogy a húsvondék több mint étel, de nem tökéletes tápszer; s hogy táplálás tekintetében jobb a főtt rostonyánál.

Liebig leve tömény ételnek bizonyult be, nem tápszernek.

A pastilles de M. Cadet-Gassicourt, pate Delaroi, és pastilles d'osmazome de Bourgeois és de Brunet — hasonlóan tökéletes tápszerek.

A tejsav, mely Magendie s ujjlag Dr. Handfield János által emésztetlenség ellen ajánlatott, nem képes az emésztényt helyettesíteni, melynek csak egy alkrészét képezi. Annál kevésbé képes erre a sósav.

A rostonyának vagy fehérnyének hamagbani oldása ösnyét (proteinet) ad.

Az ökörvér vondéka szintén tökéletes tápszer.

Végleg bebizonyult ténynek hiszi hogy 1., valamint többféle lényeges étel úgy többféle, sőt ez ételnél számosabb tápszer is létezik (fehérnyéből 2, és rostonyából is legalább 2), miáltal a Hypocrates óta fenálló vélemény megcáfoltatnék, hogy t. i. mindennemű étel véglegesen egy és ugyanazon tápanyaggá változik, melyből testünk minden része venné eredetét.

2. Hogy e különféle eljárás (forralás, főzés és emésztés) által nyert tápszerek nemcsak vegyileg különböznek egymástól, hanem áthasonítási képességükre is, s ennél fogva a szervezetben valószínűleg külön módon és külön célokra is használtatnak fel.

3. Hogy a testnek valamint többnemű ételre, úgy többnemű tápszerre is van szüksége. Ha az étkek csak ugyanazon egy tápanyagot szolgáltatnának, honnan lehetne azon élettani tényt magyarázni: hogy kirekesztőleg kocsonyával, vagy fehérnyével, vagy rostonyával táplált állatok táphiány következtében elhalnak?

Orvosi tanácsa ezek szerint oda járul, hogy betegek, kiknek gyomruk nem emészt, egyenesen áthasonítható tápszerekkel, nem nyers vagy tökéletlenül megemésztett eledellel és pedig nemcsak a tápszer egy nemével tartandók, hanem oly tápkészítménnyel, mely egészséges ember által használt étkek vegyítékének megfelelően; milyen például a Liebig-féle lehetne ha nem sósavval és hidegen, hanem pepsinnal és 40° C. melegnél készítették.

(Folyt. köv.)

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

4. Egyes adatok mérgezési esetek köréből.

b. Keserélegtej (lac magnesiae) jótékony hatása vilany (phosphor) mérgezésnél.

Landerer — átheni tanár és udvari gyógyszerész — közli: öt egykor gyorsan egy leánykához hívták, a ki patkány-méregül alkalmazott vilanytésztaiból — mit tejben főzött risnek gondolt, — körül-belül egy evő kanálnyi evett. A szájából kitóduló fehér gőzők, nemkülönben a fogakra s a száj egyéb részeire tapadt vilanydarabocskák azonnal felismerhetővé tévék a tényállást. Ő keserélegtejet azaz cukros vízzel összerázott keseréle-

*) Az elválasztások által folyton lényeges anyagok kiküszöböltetnek ki a testből: huyany, huyasav, húsdék (Kreatin) sat.) rendszeren nem az épen fölvet albuminose-ból, hanem a szervezetben már létező kopott fehérnyeneműekből, de bő étkezés után amaz is. A fölvetel fölhasználás és kiválasztás közti egyensúly megbomlása valószínűleg oka húgyasav lerakódásának a vizserekbe s az izületekbe, nagy és különösen húsvondék.

get — magnesia usta — adott be neki nagy mennyiségben, melyet az minden ellenkezés nélkül be is vett. A félelmes gyomorgörcsi fájdalmak s a gyomorban már beállott égés azonnal enyhülni kezdtek; pépszerű székelések álltak be, melyek sötétbarni világítás és fehér gőzök eregetése által a vilány jelenlétét elárulák; 8 óra múlva a gyermek veszélyen kívül volt.

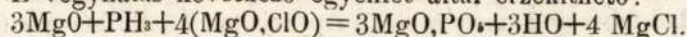
Ez eset feljogosít minket arra, hogy a keseréleg vilányra hatását okadatoljuk, és az újabb, kétségen kívül előnyösebb és okszerűbb ellenszert ezennel illető helyére állítsuk. A keseréleg használatát már Orfila ajánlotta. Ő abból indult, hogy szervezetünkben a vilánnak csak annyiban van élő hatása, mennyiben a testben élelmet vesz magához és savat képez; hatása tehát megegyez a többi savakéval, mi okból annak ellenszereivel le is győzethetik. Minthogy azonban több kísérletből az tűnt ki, hogy a keserélegnek nincs mindig egyenlően üdvös hatása a vilányra, kétségtelen, hogy a vilány hatása bonyolódottabb mint Orfila gondolta; s ez okból a keseréleg a vilány hatásának csak részét győzheti le.

Duflos úgy találta hogy a keseréleg hatása halványos víz — aqua chlorata, a régiek által rosszul úgynevezett acidum muriaticum oxygenatum — egy idejű használata által tökélyesíthetnék. Ez volt az első lépés a vilány valódi ellenszere az alhalvsavas keseréleg — hypochloris magnesia. Unterchlores saure Magnesia — kitalálására. — Ugyanis, a keseréleg és halványos víz által e só képzetetetik a belrészekben, miért is magának ezen sónak alkalmazása üdvös eredményt hagyott remélni. E hitet Bechert kísérletei minden kétségen kívül

emelék. Ő ugyanis két egyenlő erejű és jó testszerkezetű házi nyúlra egy időben mindegyiknek 1—1 gramm vilányt adott be, s néhány pillanat múlva egyiknek bizonyos mennyiségű alhalvsavas keseréleget, főlöszleges keseréleggel keverve adott be. Az a házi nyúl, melynek semmi ellenszert nem adott, néhány óra múlva a vilánymérgezés minden tünetei közt megdöglött; másikon pedig a vészes hatásnak még csak nyomai sem látszóttak.

Hogy hasonló esetekben az alhalvsavas keseréleg hatásáról számolhassunk, fel kell tennünk, miszerint a vilány élő hatása nemcsak az élelmet elvonásától és vilsav képződéséből, hanem és különösen könny — hydrogen — elvonásától és vilkőneg (Phosphoretum hydrogenii) képződéséből származik. A keseréleg csak a vilsav közönyösítésére és ennek következtében hatása lerontására lehet elég; a halvány pedig vagy az alhalvsav a vilkőneg hatását semmisíti meg. Az elmélet ezen kísérlettel tökéletesen összevág, hogy ha alhalvsavas keserélegnek főlös keseréleg jelenlétében vilkőnegrei hatását kémeljük, úgy találjuk, hogy ott különös bomlás történt, melynek egyes terményei: vilsavas keseréleg — Phosphas magnesia — és, keserhalvac — Chloratum magnesia. —

E vegyhatás következő egyenlet által érzékelhető:



(Buchners neues Repert. Pharm. Band IV. 130 S. und Buchners neues Repert. Band III. 133 S.)

(Folyt. köv.)

Heti kimutatás apestvárosi közkórházban 1857-iki September 21—27-ig ápolott betegekről.

		Felvétetett						Gyógyult						Meghalt						Visszamaradt												
		Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekör		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek		Összeg							
		férfi	nők		fiu	lány	férfi	nők		férfi	nők		fiu	lány	férfi	nők		férfi	nők		férfi	nők	fiu	lány		férfi	nők					
Sept.	21-kén	19	7	1	1	—	—	28	10	13	2	1	1	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	229	229	12	3	5	13	12	503
"	22-kén	18	11	—	—	—	1	30	12	3	1	—	1	—	—	17	2	—	—	—	—	—	—	2	233	237	11	3	4	14	12	514
"	23 "	14	8	—	—	—	—	22	12	1	—	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	235	244	11	3	4	13	12	522
"	24 "	8	3	—	—	—	—	11	16	9	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	227	238	11	3	4	13	12	508
"	25 "	12	4	2	1	1	—	20	11	4	—	—	—	—	—	15	—	2	—	—	—	—	2	228	236	13	4	5	13	12	511	
"	26-kén	15	3	—	—	—	—	18	9	3	4	—	2	—	—	18	1	—	1	—	—	—	2	233	236	8	4	3	13	12	509	
"	27-kén	6	5	1	—	1	—	13	13	5	—	—	—	1	—	19	1	2	—	—	—	—	3	225	234	9	4	4	12	12	500	

A csekély számú csuz, s a még ritkábban előforduló és igen szelid lefolyású hagymáz fajai mellett leginkább a csorvás és hurutos lázak teték a többséget. — Általában véve e héten a közegészségi állapot az előbbinél még kedvezőbb volt; minthogy a betegek igen nagy számmal gyógyultak meg, de annál kevesebb halálozási esetek fordultak elő; és ezeket is többnyire gümőkór okozta.

UJ ELŐFIZETÉS

AZ ORVOSI HETILAPRA.

Miután lapunk elfogyott számait újra nyomattuk, tisztelettel jelentjük az orvos-gyógyszerész t. közönségnek, hogy előfizetést az egész 7 hóra u. m. Junius-decemberi évfolyamra még folyvást elfogadunk:

Előfizetési ár helyben házhozordással 4 fr. 40 krp.

Vidékre postán küldve 5 fr. 20 kr.

Továbbá évnegyedes előfizetést nyitunk Oktober-Decemberre:

Pesten házhozordással 2 ft. 20. kr.

Vidékre postán küldve 2 fr. 40 kr.

Mire kívált a kezdő tanuló orvos-gyógyszerész urakat figyelmeztetjük, kik lapunkat talán előleg is megszerezni ohajtanák.

Az orvosi hetilap kiadója.

Müller Emil.

HÍRDETÉSEK.

(3—4)

„Levana“

gyógyápoló és nevelő-intézet, test- és elmegyöngye gyermekek számára a liesingi kastélyban Bécs mellett.

A nagy kastély (Schloss) egészséges fekvése, annak 50 jól felszerelt intézeti helyisége, gyermekek műhelyei, a gymnastikai gyógyterem és gyakorlati kert, az árnyas liget (Park) fürdőjével és uszodájával hasznos és kellemes tartózkodási helyül szolgálnak a Levana növendékinek. Két az intézetben lakó orvos segédkezet nyújt a tanítói személyzetnek, s a kettőnek összhangzó közreműködése által az orvos-nevelői ápolásnak új tér nyílik sükdús gyógyesetek létesítésére.

Dr. Georgens igazgató.

(4—9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtár által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dispepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeifer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

Legközelebbi (17) számunkban a tárcacikk végén 368. oldalon, szoritdétről levén szó: $\frac{1}{1000}$ helyett olv. $\frac{1}{10000}$ szemernyi.

Pest, 1857.

19. SZ.

Oktober 8.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
v ideken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltek soronként 8 p. kért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
kesztőnél újtér 10-dik szám. és a kiadónál Dorottya-
utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Adalék a lép helyváltoztatásai tanához. Dr. Korányi Frigyes. — Balassa tanár sebési kórodája: 18^o/6-ki tanév II. Iz-
bántalmak. A) Ficamok: 2 Balcombkonflicam. Dr. Batizfalvi S. tanársegéd. — Az 1857. Aug. Sept. Bécsben tartott harmadik
nemzetközi statisztikai gyűlekezetről. Dr. Torma y K. Vége. Társulatok. Budapesti orvosgyűlés Sept 30-ki gyűlése. — Gyógyszertani
közlemények. — Vegyesek. — Figyelmeztetés a budapesti orvosgyűlés Okt. 14-ki gyűlésére. — Heti kimutatás a pesti köz-kórházról.
Előfizetési fölhívás. — Hirdetések.

Tárca: Uti vázlatok V. Páris. Dr. Batizfalvi S. — Lapszemelvények.

ADALÉK A LÉP HELYVÁLTOZTATÁSAI TANÁHOZ.

Dr. Korányi Frigyes gy. orvos N. Kállóban.

A lép valódi sphynx az emberi szervezetben. Szerepe
mindenesetre meglehetősen álnok, miután hasznáról sem-
mit, értékéről főleg annyit tudunk, hogy tulajdonosa be-
tegségeiben részt veszen; ezekből maradványokat tart
meg, melyek némely esetben egész élet folytán áskálód-
nak az egészség ellen, aztán minden balesetnél mely ez
utóbbit érdekli, helyt van, hogy a bajt súlyosítsa.

A váltóláz aránytalanul leggyakoribb oka a lép bántalmainak, mely e vidéken (Szabolcsban) évhosszant, csaknem szakadatlanul gyakorolja hatalmát és a lépdaganatoknak seregét eredményezi, melyek nagyságukra, helyzetükre, tartási idejükre, egyes zsigerekre úgy mint egész szervrendszerekre (system) való visszahatásukra nézve, sok fokozatban mutatkoznak.

A Tisza kiöntései által elposványodott vidék lakossága két harmadának áldását érdemelné, ki föltalálná a szert, mely ezen — néha óriásilag földagadt lépeket természetes korlátaik közé tudná visszavezetni. Hogy ez áldásra mennyi igényt tarthat a kinadék, mireny, iblany és egyéb ásványi és szervényi vegykészítmények, egy más dolgozatban szándékozom kimutatni.

Jejenleg a lép helyzetváltoztatásainak négy esetét teszem közzé; nem mintha a három év óta szinte orvosi divatcikké vált vándorlépeket akarnám a lapokban is meg-honosítani; hanem mert ezen esetek oly körülmények közt

fordultak elő, melyek megengedik a helyváltoztatott lépek szükséges és esetleges viszonyait megismernünk.

I.

1854. April havában Szathmár m. Gebe falvába hivatam Dr. Lemberger egy betegéhez. Ez alkalommal a falu szülésznője kért, hogy látogatnám meg leányát, ki, mint állítá, hasvizkórban szenved. Nevezett ügytársam kíséretében látogatám meg a beteget.

Ez 28 éves nő volt, ki nyolc hét előtt szülte harmadik gyermekét, ki csakhamar meghalt.

Sápadt kékes és kissé pöffedt arca szenvedés mély nyomait mutatá.

A has első megtekintésére föltűnt annak egyenetlen alakja, mennyiben jobb fele boltozottabb, magasabb és szélesebb; a bal pedig házfödélszerűn lejtős volt, míg a fehér vonal mentében egy egyenetlen gerincded emelkedés volt. A hasbőrnek csak legalsó részén lehetett néhány heget. ellenben számos halványkékes áttűnő vékony véreter észre venni. — Tapintásra a bőrt száraznak találtuk, a hasfalakat igen fájdalmasnak, a has bal felét feszültnek és kontatásra dobosnak egész a faniv fölött másfél hüvelykig, hol a kontatás tompa hangot adott, s ezen hasfelet kevésbé feszesnek. A jobb hasfél az álbordák és szivgödörtől kezdve egész a medence üregéig be, kemény volt és kitöltve egy daganat által, melynek bal széle irányba, horonyai és keménysége által az említett középvonali gerincet képezte; a jobb szél az álbordák és csipcsonttaraja közt nem lehetett — egyrészt a nagyfokú fájdalom miatt is — kipuhatolni; a dag felső vége a májjal látszott összeköttetésben lenni; legalább ettől sem tapintás sem kontatás által elkülönözni nem lehetett; alsó vége a medencében veszett el. Ezen egész rész tompa kontatási hangot adott, mely a bal szél felé fokozatosan ment dobosba által.

TÁRCA.

UTI VÁZLATOK.

V.

Páris, Sept. 22-kén 1857.

Ha Páris gyógy- és jótékony intézetein végig tekintünk, álmélkodásunkat elfojtanunk nem lehet. A köz- és magánintézetek sokasága és egyszerűsége csodálatot gerjeszt.

Páris nem egyedül a fény, divat, pazarlás, anyagi élvezet székhelye; nagyszerű temploma egyszersmind a felebaráti szeretet- és jótékonságnak. A föld kerektségén melyik városban emelt a nagylelkűség betegeinek, elaggott- bénáinak több és nagyobb intézetet? Hol karolja föl a könyörület nagyobb számmal özvegyeit, árváit, eltévedt gyermekeit s általában szűkölködőit, mint Párisban?

Hogy Páris számtalan gyógy- és jótékony intézeteit sorra látogassuk s végig tanulmányozzuk, arra esztendőnk kellenek; e célra egyikét hónap elégtelen. Részemről a nevezetesebb és legtöbb előnnyel kecsegtető gyógyintézetek ismételt látogatására szorítkoztam; s ezuttal főleg a nagyobb és érdekesebb ilyenmű intézetek rövid tárgyalásába bocsátkozom.

A kórházakat rendszeren délelőtti órákban látogattuk; délután pedig az életvidor főváros nevezetességei, — vonzó környéke szemléletében gyönyörködtünk.

Párisban az illető tanár, vagy osztályfőnök a betegágy fölött röviden és szabatosan csak annyit beszél, mennyit a hallgató tájékoztatására szükségesnek vél. Beteglátogatás végeztével azonban hallgatóival az előadási terembe vonul, hol a nevezetesebb kóresetek kimerítő tárgyalás alá vétetnek. Mire a sebési osztályon, a műtétek hosszú sora következik.

De menjünk át az egyes kórházak vázlatos leírására, s a bennük uralkodó gyógyelvek fejtegetésére.

Kezdjük meg Páris legujabb, legszebb s leg-

A daganatot lehetett valamennyire a mélybe lenyomni és igen keveset oldalt mozditani; a hasfalak nem voltak redőzhetőek, a beteg csak hanyatt fektetett, az oldalfekvés fájdalmait tetemesen növelte.

E kép fölkesztéseül még emlitenem kell: teljes étvágyhiányt, mérsékelt hasmenést, fehér folyást és hörghurutot folytonos láztól kísérve.

A daganatnak egészben hosszas alakja, kiválólag pedig az éles hornyolt szél és a dag ezen szél felé — a kontatás módosulásából kivethető vékonyodása, önkénytelen szemem elé állíták a lépdagokkal hasonlatosságot, bárha e percben ezen nagyfokú rendellenes helyzetet magamnak megfejtteni nem tudtam. Tovább haladván a vizsgálatban, a bal hónaljvonalon alkalmazott kontatás a rendes tüdőhangot közvetlen a dobosgyomorhangba átmenőnek mutatta, a nélkül, hogy valahol tompa, a lépnek megfelelő hangra akadhattam volna; a méhhüvelyen át az alantálló méhet, a petyhüdt hüvelyes részt és a tág, mutató ujjal áthatható méhszájat lehetett érezni; a mellső hüvelyboltozaton át a domboruan betoluló kemény daganatot, mely utóbbi a hasfalakon át nyomtatván, a méhhez együtt mozgott. A végbelen át a tyuktojásnyi méh volt kipuhatható.

A kontatás eredménye itt igen nyomatékos volt: azonban az eset újdonságával szemben nem lehet elég ovatosnak lennem a kórisme megállapításában, s így még mindig fölmerült azon lehetőség, hogy lépszugorodás esetében a bárminemű jobb oldali dag által baloldalra szorított és légtelt belek a léphangot elfedjék; következőleg ki kelle zártni a hashártyamögötti, máj, méh és petefészek daganatai lehetőségének.

Hashártyamögötti dag ellen egyéb okokon kívül azon körülmény szólt: hogy ilyenek, ezen nagyság és helyzet esetében a hátsó hüvelyboltozaton és végbelen át is kellett volna éreztetni.

Ugyanez, továbbá a méh mély állás és aránylag nagy mozgékonyága harcolt mindennemű méhdag eszméje ellen.

Végre a dag alakja nem egyezvén a máj vagy petefészek daganatáéval; kizáró modorban is, dagadt és helyváltoztatott lép eszméje volt a legmegtarthatóbb.

Meg kell jegyezmem, hogy azon igen értékes kórjel, miszerint a rekesszel összeköttetésben levő dagok a ki és belégzési mozgásokat követik: ez esetben a has szerfölötti puffadtsága miatt nem történhetett.

Körülzmenyre vonatkozólag a beteg fölhozá, hogy három év előtt, második lebetegedése után néhány hétig váltólázban szenvedett, de soha nem észlelt semminemű daganatot vagy nehézséget hasában. Állítása szerint azonban, közvetlenül utolsó lebetegedése után érzett egy dagot a has közepe táján; ez hamar nőtt és mindinkább hanyatlott jobb oldalra, négy öt héttől óta pedig jelenlegi helyét foglalja el.

Eként tisztára hozván a baj mivoltát, rendeltetett édes higany, három napig veendő tört adagban mákonnyal, ezentul pedig kinadé 15-től 30 szemerig növekedő napi adagai; külsőleg mákonyos higanykenőcs-bedörzsölések.

Két hét multával alkalmam volt a beteget vizontlátni.

célszerűbben fölszerelt kórházával. Ez a gyönyörű Hôpital Lariboisière. A kórház áldott emlékeztető urhölgy nevét viseli, ki e szent célra, végrendeletileg roppant vagyont — milliókat — hagyományozott.

A kórház fölséges templomában a nemesszívű alapító magasztos emlékszóbra alatt a következő aranybetűk olvashatók: „Je légue la nue propriété de tous mes biens à la ville de Paris pour créer un hospice pour les malades qui portera mon nom hospice Lariboisière.” Testament d'Elisa Roy Ctesse de Lariboisière.

Méltóbban nem öröközhette volna emlékét a nemeslelkű hölgy!

A remek épület 10, háromemeletes szárnyékból (Pavillonból) áll. A szárnyékok két sorba elhelyezvők, s egymással boltozatos csarnokokkal (Colonnade) összefoglalva, a hosszas négyszögidomu szabad tért, a buja gyeppel s illatos virágágyak-

*) Összes vagyonom birtoklását hagyom Páris városnak, hogy betegek számára szállodát állítson, mely nevemről fog neveztetni.

Állapota tetemesen javult, mennyiben a láz megszűnt, a fájdalmak alább szállottak, étvágy és kiválasztások meglehetősen rendbe jöttek; a dag viszonyai ugyanazok maradtak, csak hogy a csökkent hasfeszülés folytán bal szélét körül lehetett fogni és kissé fölemelni, mely mozgulatot a méh — a hüvelyből észlelve — nem követte. A lép rendes helyén most nem lehetett sem hangtompulást, sem feszességet kivenni.

Betegnek nem lévén módja a drága kinadé-adagokat megszerezni, egyszerűn a higanyos kenőcs használata tanácsoltatott neki.

Egy egész éven át az egyént szem elől elvesztém; ekor sikerült őt fölkeresnem és viruló kinézéséről, valamint egész meglegedésére szolgáló egészségi állapotáról meggyőződnöm. Minden működések rendesek voltak, mérsékelt méhtakárig, a mely havadás előtt és után pár napig mutatkozott. Megvizsgálván őt, a fanív fölött egy lepényszerűn domboru dagot találtam, mely a fanivtól fölfelé hatott; haránt átmérőjében mintegy öt hüvelyknyi volt, szélein hornyok nem voltak tapinthatók; a függőleges átmérő a has középvonalától kissé jobbra esett; a dag kívált fölső végén lenyomható s oldalt is mozdítható; a hasfalakat azonban a dagtól elválasztani, fölemelni nem lehetett. A méhhüvely vizsgálatából kitűnt, hogy: a méh szokottnál magosabban helyeztetett és a külsőleg tapintott dag mozgulata azt követte, mi különösen a méhkutasz bevezetése által lett szemléltető; mely utóbbi egyébként a méhesatornának semmi eltérésére nem akadt. Hozzá kell adnom, hogy az ekor már meglehetősen megvastagodott hasfalakon át semmi oly képletet föltalálni nem lehetett, mely a lép szálagaúl vétethetett volna.

A mult évben, — tehát ismét egy év lefolytával — került ujra előmbe az egyén, minden egyéb körülmény változatlan maradt, csak a dag lett keményebb és egy harmaddal kisebb, mely kisebbedés leginkább függőleges átmérőt érdekelte úgy, hogy a két átmérő hossza alig különbözött egymástól.

Az elősorolt kórünetekből kiderül, hogy azon időszakban, midőn a beteg először előmbe jött, a lép helyzete aként volt megváltozva, hogy fölső végénél a máj alsó lapja alá rejtőzött, az alsó a fanív és a még nagy teriméű méh közt állott; szélei közül a mellső most a gerincoszlop jobb oldalához többé-kevésbé közel esett; a külső hátsó pedig a fehér vonalhoz, mellső lapja a hasfalakkal érintkezett, a hátsó a beleken feküdt. Jelen voltak a lép savós boritéka és a falzati hashártya gyuladásának tünetei, valószínűleg savós-rostonyás izzadmánnyal; a méh lentebb állása talán a gyermekágyi folyamatból, talán részben a lép nyomásából eredhetett; összenövés a két zsiger közt nem történt. Későbbi folyamatban az izzadmány savó része fölszívattván, a rostonyás szerveződése folytán összenövések alakultak, s miután az izzadmány legnagyobb része a hasüreg alján gyűlt meg: az összenövés is itt volt legerősebb, úgy, hogy míg a lép fölső vége a zsiger kisebbedése folytán — mind távolabb esett a májtól, a nélkül hogy ennek helyzetére befolyást gyakorolt volna; addig az alsó kóros helyzetében megszögült, sőt a méhet is fölronta, ennek működéseit eddigelé legalább

kal ékesített udvart környezik. Ez udvart mellfelől a diszes főbejárás, hátulról pedig, az épülethez tartozó templom zárja be.

A hat középső szárnyék betegeknek van szánva. Ezek hármassal emeletében vannak a márvány falakkal borított, világos, tágas kórtermek, melyek padlózata is oly sima, hogy rajta elsimamlástól az ember csak tipegő járással menekülhet. Minden egyes kórterem az egész szárnyék hosszán terjed. A betegek számára rendelt három emeletes hat szárnyék 18 fényes kórtermet foglal. E termekben, legnagyobb kényelemmel — összesen 600 ágy van elhelyezve. Az ágyak vashál készítvék s rugalmas acéltollakkal ellátvák. Minden beteg, ágya körül futó finom fehér függönnyel különözheti el magát szomszédjától. Az ágy-nemű egy szalmazsák, két sződerék, két tiszta fehér vánkoss egy finom — szintén fehér — gypju-takaró, vagy olykor pehelypárnából áll. Minden ágy mellett külön éjjeli asztalka van. Valamennyi kórterem lehető legtisztább, idegen betegszagnak nyoma sincs.

A mellső szárnyékok a kórház igazgatóságának, az

tetemesen nem másítván. A lép kisebbdede részben a teriméjében lerakott izzadmány felszívata, másrészt a fönmaradott-nak mind itt, mind pedig körülötte tokszerűleg kötszövétté alakulása és töpörödése következtében történt, s valószínűleg még végpontját nem érte volt el.

Mint az esetből meg nem fejthető kérdések fön maradtak: 1-ör Miként viszonylanak a lép hashártya-kettőzetei ezen nagyfoku helyzetváltozáshoz. 2-ör: Miként a nagy edények, melyek a rendestől ennyire eltérő helyzetbe jutottak?

(Folyt. köv.)

BALASSA TANÁR SEBÉSZI KÓRODÁJA.

Közlemény az 1855/6-dik évben ápolt és műtött betegekről. Dr. Batizfalvi tanársegédétől.

II. Iz-bántalmak. (Arthropathiae.)

A. Ficamok.

2. Bal combkone-ficam hát- és fölfelé.

Cs. S. 26 éves egészséges külemű, jól táplált földműves. 1856-dik év martius 3-kán favágásnál az erdőben egy kidőlt terebélyes fa által földre sodortatott. A sujtás oldalról érte, s főleg bal tomporára hatott. A nagy súly alól munkatársai fölszabadítván, talpra igyekeztek őt állítani. Azonban a sérült erre képtelen volt. A beteg előadása szerint: a külbehatásra kevés óra multán a bal tompor-táj igen megdagadt, s élénk fájdalom által lepetett meg. Szakértő segélyhez azonnal nem is fordult, miután rögtön több kuruzsoló akadt, kik bárgyu tanácsaikkal tetézték szenvedéseit. S mire a tudatlanság minden gyötréseit kiállotta, April hó 10-kén, — a történt sérülés hatodik hetében — türelem és reményvesztetten, kórodánkhoz folyamodott.

A beteg mankón jelent meg előttünk. Bal lábára föllépni nem tudott. Mert valahányszor illetén kísérletet tett, fájdalmi sokszorozódtak s csaknem elviselhetlenekké lőnek. De meg a bal alsó végtag annyira rövidülve is volt, hogy egyenest állva lábujjhegygel sem érinthetné a földet. És valamint a comb, úgy az alszár is meghajtván befelé fordulva találtattak. A térd pedig ellenoldali társához annyira volt közelítve, hogy azt majd egészen elfedte. Így a láb erősen befelé fordult, s annak ujjai a jobb lábához surlódtak, míg a sarok kifelé állott. Tapasztaltuk továbbá, hogy a nagy tompor feljebb, és a csipesont mellső felső töviséhez közelebb áll, mint rendes állapotban észlelhető. A bal seggpart hátsó felső részén gömbszerűleg kidüledt. Az ülepredő — mely a nagy ül-izom alsó karimája által képeztetik — magasabban állt, mint az ép oldalon. Az előszámlált és szemléletünk tárgyát tevő kórtünetek után, a

orvosi és gyógyszerészi személyzetnek nyujtanak valóban fényes és kényelmes lakosztályokat. Itt van célirányosan felszerelt gyógytár s az igen tiszta konyha is.

A hátsó szárnyékokban az irgalmasrendi apácák (Soeurs de charité) mint kórházi betegápolók laknak. Itt helyezvék el az intézet gazdag vászonraktárai is.

A kórháznak saját gőzgépes mosó-intézete, s tágas fehérítő és ruhaszáritó tere van.

Jól felszerelt fürdő-intézete minden készülékkel el van látva arra, hogy a beteg — a baj mivoltához képest — gőzegész- vagy félfürdőt nyerhessen benne. Gondoskodtak zuhanyokról, zápor- föl- és leszorgáló sugarak idomában. Szolgáltatnak itt különféle gáz-fürdőkkel is.

A Hopital Lariboisière valamennyi helyisége mülegesen fűtetik és szellőztetik; még pedig Duvoir Léon rendszere nyomán. Duvoir tökélyesített modora abban áll: hogy ő a fűtést és szellőztetést forró vízzel s melegített levegővel eszközölte. Ez eljárást sokkal olcsóbbnak s biztosabbnak tartják

tapintó érzék érvényesítéséhez járultunk. A csipesont hátsó fölszínén, az ül-izmok alatt gömbölyded kemény dagra illesztvén tapintó ujjainkat, az a comb körmozgatását minden irányban követte. Mire mind a két alvégtagot kimértük, még pedig a csipesont mellső felső tövisétől a térd fölött a belbokáig. S úgy találtuk: hogy a kóros oldali végtag két hüvelyknyivel rövidebb az ép oldalánál. A bántalmazott végtag közelítése ellenoldali társához lehetséges; de eltávolítása lehetetlen vala.

Ezen kórtünetek összegéből bal combkone ficamot ismértünk fel; és pedig hát és fölfelé. A behelyezés lehető sikerét fontolgatva, a kórjóslat ily idült és elhanyagolt ficamnál, nem a legkedvezőbben hangzott. Mert ezen ficam behelyezése még heveny esetben is sok nehézséggel jár. Hat hetesnél pedig, hol a combkone feje hegedékeny izzadmány következtében, a szomszéd képletekkel életműves összenövésre léphetett, a behelyezési akadály sokszorozottnak bizonyult s leggyakrabban legyőzhetlenné válik. Azonban hogy szegény sorsu, és a munkás osztályhoz tartozó betegünknek visszaadhasuk testi épségét; elhatároztuk a visszahelyezést megkísérteni a művészetnek habár kétes eszközével is. S e tekintetben, hogy az idült ficam akadályait leküzdhessek, legott csigaerőhöz folyamodtunk.

A betegnek a műtőhely fölemelt padozatán szőr derékaljra vetettünk ágyat; melyen ő hanyattfekvést foglalt el. Ágyától két oldalt, jobbra és balra, vashorog erősített a padlóba. Ezután a két horgot lágy kötélekkel fűztük össze a fekvő beteg fölött közvetlenül a végett, hogy törzse ennek segélyével leszorittatván, kellő feszítést nyerhessen, az illető végtagot fölfelé vonó csigacson ellenében. A törzsnek ezen rögzítését különben még egy segéd is támogató, ki t. i. a medencét a csipesont mellső felső tövisé táján két kézzel nyomta huzás alatt lefelé. Miután a csip- és térdizületben majdnem épszög alatt meghajtott bal alvégtag bepólyázottat volna, a lábujjak hegyétől, egész a csipizületig fölfelé; a térd fölött a kézbe klyó segélyével, a csigacsonnal hozatott összeköttetésbe. A beteg ágya fölött, függélyes irányban a műtő-terem boltozatához erősített csigacson lassu és egyarányos kezelése pedig, egy második segéd föladata volt. A harmadik segéd a kóros végtagot tartá kezeiben, hogy a csigaerővel a combkone hosszirányában eszközölt nyujtas alatt, a műtő jeladására azt kifelé gördítse; míg a műtő maga a combkone feje mozdulásának egyes időszakaikat kísérté figyelemmel. S midőn nyujtas alatt, a kone feje az izvápához közeledett, annak az izgödörbe való térítését, be és lefelé irányzott nyomás által eszközölte. A beteg elkábítatott. Az egyesített műkezelés ismételt szakaszokban folytatván, egyszersmind a legfényesebb eredménnyel fejeztetett be. A sikerült visszahelyezésről teljes meggyőződést akarván szerezni, a leirt készülék eltávolítottatott. Mire a két alvégtagot egymás mellé helyezvén, azok valamint irány- és idomukra, úgy hoszmértékre nézve is tökéletesen egyenlők valának. És a beteg néhány napi pihenés, s a bal csipizület tájára alkalmazott hideg borongatás után, hivatásának visszaadott. Mankó

Párisban a gőzzeli fűtésnél, a minthogy Duvoir rendszerét a Hopital Beaujon és H. Necker-ben is elfogadták; sőt több templom, középület s vasuti indóház is ezen elv szerint fűtetik már Párisban.

A nők osztályán — a bemenetnél balra eső három szárnyéokban — a fűtés és szellőztetés gépezete igen egyszerű; mindenik külön fűtetik. Az épület alatti pincészerű boltozatos helyiségben, tüzhely fölött nagy üst van alkalmazva, melyből eső vezet egyenesen a padlásra. Itt fenn a cső tágas viktartóba (Reservoir) nyílik. Valamint az üst alatt, úgy a cső s a viktartó is fönt vízzel van megtöltve. A víz, az üst alatti szorgos tüzelés által, folyvást forró. Innen csövek ereszkednek le szanaszét az emeletekre, minden egyes kórterem padlózata alatt közvetlenül a kórterem négy kályhaszerű melegtartójába (Calorifères).

Az illetén kályhák alsó részéből ismét csövek futnak le egészen a nagy üstig. A fűtés ily szerkezeténél szellőztetés csak annyiban eszközöltetik, mennyiben azt a fölmelegített lég hullámzása előidézi. Támogatják azonban e lég hullámzást az

nélkül távozott kórodánkból epedő családja körébe, melynek istápa, fentartója volt. —

A fent leírt ficamokhoz még néhány tanulságos esetet mellékelni szükségesnek véljük. Ezen elősorolandó esetek, nem annyira gyógy- mint kórtani szempontból nevezetesebbek. Ugyanis: volt alkalmunk többek közt egy három hónapos, tehát idült balkönyök-ficamot észlelni. Az illető egyén, közép korú, lóról történt lebukás következtében ficamodott ki alkarjának mindkét csontja, még pedig hát felé. Az ismert körülmények, melyek a ficamnak e nemét jellegzik, feltűnően valának képviselve. Az alkar idomát, irányát egészen megváltoztva találtuk — főleg mell felé — 1 és $\frac{1}{2}$ hüvelyknyivel rövidebbnek észleltetett; a kimérést a kamponyujtványtól a kéz izületig tettük. A könyökhajlati izredőnek nyomára sem akadunk, miután ennek helyét, kemény ellenálló dag, a fölkar alsó végének görgője és fejecse foglalta el. Ellenben hátfelől oly kitűnő emelkedettséget tapasztaltunk, melyben az orsó-csont kamponyujtványára lehetetlen volt rá nem ismerni. Se ezen csontkemény kitűnőség sokkal kisebb is állt a fölkar bütykeinél. A beteg alkarját valamint nyujtani, úgy hajtani sem volt képes; sőt ezen mozgásokat kúlerő alkalmazásával sem vihettük véghez.

A második eset tíz hónapos combkone-ficamra vonatkozott. A sérült földmives volt, s baját foglalkozása közben szerezte, göröngyös uton buzával terhelt kocsiával dülvén föl. Midőn kórodánkba jött, bántalmazott jobb alvégtagját maga után huzta, a minthogy azt pontos kimérésre a rendesenél majdnem 1 hüvelyknyivel hosszabbnak találtuk. Nemcsak a comb, de az alszár is könnyedén meghajtván volt. A térd, valamint a lábujjak befelé valának fordulva. A bántalmazott végtagot behajtani teljességgel nem lehetett; azonban társától eltávolítani is csak kevésbé, és nehéz szerrel sikerült.

A harmadik eset bizonyos ifjú koru egyént illetett, a ki állítólag három ölnyi magas eperfáról esett le hat év előtt. S ezen esés következtében térdizületében ficam jött létre. Az alszár iránya és idoma megváltozott, igen feltűnő volt, midőn előnkbe állott. A comb-kone-bütykei mellé kiüledve találtattak. A térdkalács ferde irányba szorítva mozdíthatatlannak tapintatott. A térdhajlat azonban kivolt töltve a sípcsont feje által. A megrövidült alszár egészen behajtván és mozdulatlan állapotban sinylett. Az illető végtag működése tehát tökéletesen korlátozott helyzetben észleltetett.

Az elősorolt három betegnél a szokott rendes behelyezési kísérletről szó sem lehetett. Említett három esetben az izületnek oly kóros elváltozásával — egybenövésével — találkozunk, hogy a szokott rendes utoni visszahelyezés sikeréhez reményt csatolni lehetlenné vált. Kivált a csukló-izületekben székelő idült ficamokra nézve volt a kilátás kedvezőtlen. Bizonytalan kimenetű, sőt veszélyes erőműves kísérleteket tenni vonakodunk.

A nevezett esetekben minden tanácsunk abban öszpottult: hogy az illetőket lágyító fürdők használatára és rendszer-

es mozgási gyakorlatokra utasítsuk. Az elgyöngült izületeket s végtagokat hideg vízzel mosattuk, zuhanyokat rendeltünk, s később szeszes bedörzsöléseket eszközöltettünk.

Ágyak közé helyezett s a szabadba vezető nyílások. A kórtermekben, a küllég ingadozásától független egyarányos légmérsékletű, a víz nagyobb vagy kisebb fokú fölmelegítése által gondoskodnak. E célra a tűzhelyen igen helyes készülék van alkalmazva. A férfiak osztyálya, — a bemenettől jobbra fekvő három szárnyékban — bonyodalmasabb, de egyszersmind tökélyesebb a fűtés és szellőztetés rendszere. Itt, a három férfi-osztály számára már csak egy, de nagy tűzhely lobog. Ez szintén alatt a pincében van, s fölötte hasonlóképen vízzel csapig töltött nagy üst áll. Az üst mellé két gőzgép van helyezve. A gőzgépek egyenként körülbelül hat lóerővel bírnak. E gépek föladata két nagy szellentyűt (Ventilator) mozgásban tartani. Azonban a két gép és szellentyű közül csak egy működik ugyanazon alkalommal; a másik tartalék. A szellentyűk tágas vaslemez-szekrénybe zárva, s gőzgép által oly sebes mozgásban tartatnak, hogy percenként 400-szor fordulnak. Megjegyzendő, hogy közvetlen a szekrényből — a hideg körlég számára — nagy ve-

zető-cső indul ki; s a szellentyű épen e csőben forogtatja a levegőt. Az üstben termelt gőz csekélyebb része a gép hajtására fordítatik, nagyobb része pedig a vaslemezről készített külön nagy légtartóbani levegőt melegíti. E szekrény közvetlenül tágas vezető csővel van a melegített lég számára kapcsolatban.

Az 1857-ik évi Auguszt. 31-től September 6-ig Bécsben tartott harmadik

nemzetközi statisztikai gyűléseinek rövid vázlata.

orvosi szempontból

Dr. Torma y Károly, Pestváros igazgató főorvosa.

(Vége.)

1. Orvosi halotti levél. A.*)

a) Halva született. 18 . . . napján. A magzat életkora. Hónapos. Meghalt a születés előtt — után. Születési fekvés milyen? Az anyának segélyt nyújtott baba vagy orvos. Műleget segély. — Hányadik gyermek. Valjon a többi is halvaszületett.

b) Mindjárt a születés után meghaltak.

18 napján.

Gyöngeség — veleszületett képzési hiba miatt. Neve; — neme — férfi, leány és kora a gyermeknek. — Hányadik gyermek. Valjon a többi is gyöngé — vagy hibás képzésű volt. Város, külváros.

Rangja — vagy foglalkozása a szülőknek. Az anyának kora; előrement betegsége az anyának — atyának. Észrevétel.

2. Orvosi halotti levél. B.

Város, külváros, házszám.

Vezeték és keresztnév. Rang vagy foglalkozás. — Nem, f. n. kor, állapot és pedig: nőtlen, hajadon; nős, férjezett. Özvegy — vallás — születéshelye.

Lakhely — év — hó — nap óta — meghalt —

Természetes halál, és pedig: föltűnő ok. Szegény — vagy gyöngös, gazdag. Halál neme. Örökölt öngyilkosság? vagy örökltség? Erőszakos halál. — Halál neme?

Hadban sebesülés által — milyen sebesülés?

Baleset által, és p. milyen baleset? Bekövetkezett a halál közvetlen vagy utóbetegségek után? Mellék körülmények. Észrevétel.

3. Orvosi halotti levél C.

Város, külváros. — Házszám. Vezeték és keresztnév. — Rang vagy foglalkozás. Nem, f. n. kor, állapot, vallás. Születés helye — lakhely, év, hó — óta. A betegség neme. — Föltűnő kórok.

Meghalt 18 . . . napján — órakor dél előtt, vagy dél után, éjjel előtt, vagy után.

*) Ez okmányminták némi módosításokkal rovatos formában rövid időn hivatalosan fognak kiadatni.

zető-cső indul ki; s a szellentyű épen e csőben forogtatja a levegőt. Az üstben termelt gőz csekélyebb része a gép hajtására fordítatik, nagyobb része pedig a vaslemezről készített külön nagy légtartóbani levegőt melegíti. E szekrény közvetlenül tágas vezető csővel van a melegített lég számára kapcsolatban.

Az érintett két vezércső, t. i. a hideg és melegített lég számára — zárt boltozat alatt —, a folyosókba hat. Itt a két csőből minden egyes szárnyékhoz aránylagos mellékágak szolgálnak, mely ágakból ismét az egyes emeletek részére apróbbak erednek. Most az imént említett mellékágak, a terem padlózata alá húzódnak, s a nagyobbak a kályhaidomu melegtartókba, a kisebbek pedig, a hideg vagy melegített levegőt hozva, a terem szabadon nyílnak.

A hevitett lég vezetőcsövei faburokkal ellátva; mely intézkedésre egyrészt azért vala szükség, hogy a hosszú pályán, melyet meg kell futniok, minél kevesebbet veszítsenek hevükből; másrészt e csövek a hűvös körlég vezetőinek tö-

A betegség neve — tartásának ideje év, hó, nap, lefolyása heveny vagy idült. — Keletkezése — szórványos, járványos.

Utó bajok és azok tartása. Rögtönös kóreset. Észrevétel.

A fön előadott halálokok megnevezési szervezetének előzménye azon a genfi egészségügyi bizottmány és a párisi congressusnak beadott munkálat volt, mely Dr. Marc d'Espine által kidolgozva és rendszerezve, kivonatban következik.

I. Osztály. Natus mortuus. 1.

II. Osztály. Mortuus vitio conformationis corporis. 2—7.

III. Osztály. Confecta aetate defunctus. 8.

IV. Osztály. Interemptus casu externo. 9—14.

V. Osztály. Morbido casu defunctus. 15—19.

VI. Osztály. Mortuus ex morbo acuto.

A. Inflamm. aperte acutae locales. 20—42.

B. Morbi acuti specifiici seu generales. a) specifiici constitutionis 43—46. b) specifi. miasmatici seu infectantes 47—72.

c) Specifiici virulenti. 76—80.

VII. Osztály. Mortuus ex morbo chronico.

A. Inflamm. chron. seu morbi chronici locales. 81—93.

B. Morbi chron. a diathesi procedentes, seu chron. generales.

a) Diathesis scrophulosa. 94—98.

b) Diathesis tuberculosa. 99—103.

c) Diathesis carcinomatosa. 104—108.

d) Diathesis psorica. 109—102.

e) Diathesis rheum. calculosa. etc. 113—115.

f) Diathesis nervosa. 116—122.

g) Diathesis verminosa. 123.

h) Diathesis sangvinis. Albuminuria. Diabetes. 124—130.

i) Diathesis syphilitica. 131—134.

k) Intoxicatio chronica. 135—140.

VIII. Mortuus ignota causa. 141.

Dr. Marc d'Espine e mintáján kívül Dr. Escherich bajor kormányi és egészségügyi tanácsos, egy a müncheni orvosi egylet által készített és Bajorországban már életbe léptetett a halálokokat tárgyazó mintát mutatott elő, és pedig:

A müncheni orvosi egylet által javallott halál-okok mintájának előrajza, mely egész Bajorországban már is használatban van:

I. Osztály. Ujszülöttek és aggok. — Halva szülöttek. Koraszülöttek. Nem életrevalók. Képzési hibák. Aszkór. Aggkór.

II. Osztály. Járványos és tartományi kórok. Hagymáz (hurut, ideg. poszláz) váltóláz, hányászekelés, hasmenés, himlő, vörheny, kanyaró, hőkhurut, influenza.

III. Osztály. Állati megfertőzések. — Bujasenyv. Viziszony. Taknyosság. Lépfene.

IV. Betvegyi. Görvély és gümőkór. Angolkór. Rák.

szomszédságában haladván, ily faköpeny nélkül, forró természetükből amazok is kölcsönöznek.

Nyáron természetesen csupán a hűvös léget hajtó szelentyű hozatik működésbe. Tétre midőn a termekbe melegített levegő vezetettik, arról is van gondoskodva, hogy a terem alsó részére ülepedő hűvösebb lég, bizonyos készüllet segélyével, folytonosan kihuzatassék; miáltal a terem fölső részét elfoglaló melegebb lég, — természetani törvények szerint — leebb ereszkedik.

Ez utóbbi intézkedésnek köszönhető, hogy a kórtermekben és a tornácokon télen-nyáron, éjjel-nappal, mindig egyenlő a légmérséklet; és pedig a termekben 15° R, a tornácokon 10° R. E készülék által, a levegő szakadatlanul keringvén, a hőfok a kórterem minden részében, fön és alatt mindig ugyanaz marad.

A mintaintézetül tekintendő Lariboisière sebész kórodája élén Chassaignac áll, ki beteget iránt nagy részvéttel viseltetik, s az idegen orvost kitűnő előzékenységgel fogadja. Népes kórodáján sokat és remekül müt. Itt láttam a jeles mütő

Köszvény. Süly. Vértetek és vérbeli bajok. Fémbetvegy. Ré-szegkór. Átalános vízkór.

V. Idegrendszeri. Agylob. Agyvízkór. Szélhűdés. Szervi agykórok és elmezavarok. Gerincagy és hártái lobja. A gerincagy szervi betegsége. Bénulás. Göresök. Dermetet. Nebézkór.

VI. Edényrendszeri. Szív- és szivburok-lob. Szivburok-vízkór. Szerv-szivbajok. Ütérda. Vérédenylob. Evvérüség.

VII. Légzés-szeri. Gög- és légsőlob. Hártás gög-lob (Croup). Szervi gög- és légsőbajok. Tüdő és mellhártá-lob. Tüdögümőkór és tüdővérzés. Mellvízkór.

VIII. Emésztés szeri. Száj és garatbajok. Gyomor, bél, és hashártá-lob. Gyomor- bél- és hashártá- szervi baj. Ileus. Máj- léplob. Szervi máj- epehólyag- és léplob. Hasvízkór.

IX. Hudszervi. Veselob és szervi baja. Hudömlés, hudhó-lyag és hudcsőbajok. Kőbajok.

X. Ivarszeri. Here- és ondózsínór bajok. Méh és petefészek lob. Helybeli bajok. Lebetegedés. gyermekági betegségek. Láz.

XI. Bőrbetegségek. Csúz. Sejtszöveti bajok. Fene. Idült bőrkütegek.

XII. Külső sebészeti betegségek. Tályog. Fekélyek, dagok, bélsér. Csont- és izületbaj. Csonttörés. Sebész mütések.

XIII. Erőszakos halál. Öngyilkosság

Gyilkosság

Baleset

Kivégeztetés.

XIV. Ismeretlen halálnemek.

Megemlített végül, hogy azon halálozási nemek, melyek netalan két osztályba tartoznának, mindig az elsőbbikhez soroltassanak.

Az osztály a mult gyűlés alkalmával már előterjesztett és a bécsi cs. k. egyetemi orvosi testület és orvosegylet által elfogadtatott, és a szakosztály által szerkezett műnevezet mellett maradt, és az egészségügyi tanácsos Dr. Helm kórházigazgató mint az osztály-elnökök egyike a nagy gyűlésben az osztály által szinte átdolgozott halotti orvosi bizonyítványokkal együtt a halandóság fölöli jelentését beadta, mely következő 4 javallatot foglal magában.

1. Minden állam követelje az orvostól a halál okának kimutatását azon megholtaknál, kik halálozásukkor kezelése alatt voltak. Ennélfogva köteles az orvos a kérdésben forgó műnevezettel és soha mással, mint csak a benne kitett halál-ok elnevezésével élni.

2. Minden állam melyben a halottvizsgálás vagy épen nem, vagy legalább nem az alább leirandott modorban történik, azon legyen, hogy orvos-rendőri tekintetből, nemkülönben joggyakorlat érdekénél fogva minden halálozási esetre nézve meghatározassék, hogy a halál bekövetkezett é vagy nem; első esetben természetes volt é vagy nem; továbbá, hogy a halottkémelés hol csak lehetséges, orvosok által történjék; hogy a

kedvenc műszerét és találmányát az é craseur-t (irtót) gyakran alkalmazni. Chassaignac écraseur-jének főalkatrészét voltaképen keskeny és aprószemű láncfűrés teszi, melynek végei hosszú keskeny hengeren olyképen huzatnak át, hogy a henger alsó végén acéltollal ellátott fogantyúba erősítettnek. A lánc mütét alatt a kiirtandó dag, vagy képlet alapjára illesztetik s csekély időközökben a fogantyú segélyével a tollra eszközölt könnyűszerű nyomás által, mindinkább keskenyebbre szorittatik, míg a dag vagy bármely más kiirtandó rész tökéletesen le nem válsztatott. E műszerrel láttunk kórodáján, egyebek közt több nyelvrakot, aranyeresesomót, végbélsipolyt, fitymaszort mütetni.

Ha már most a jeles boroszlói egyetemi tanár Middeldorpf galvanocaustikáját Chassaignac écraseur-jével összevetjük, kétes lehetne: melyik bir a másik fölött több előnnyel? Az imént érintett kóreseteken kívül még többet láttam Middeldorpf kórodáján galvánhő által, minden nehézség, vérzés nélkül, csekélyebb fájdalommal müteteni. A mütét is sokkal rö-

halottkémlő mindazon halálozási esetekben, melyeknél orvosi segítség igénybe nem vétetett, köteleztessék a halál okának lehető, legpontosabb kikutatására és följegyzésére, mely esetben szinte a fönt említett műnevezettel éljen, akár betegség akár más valami esemény lévén a halál oka.

3. Minden állam, mely hajlandónak nyilatkozik a halandósági statistikát illetőleg a kérdéses műnevezetet elfogadni, az orvosi halotti bizonyítványok használatát, melyek az I. osztálytól a műnevezet hat osztályának megfelelőleg kidolgozva és az érdemes gyűlekezetnek kegyes elfogadás végett már előterjesztvék, életbe léptesse.

4. Eredmény nélküli lesz minden lajstromzás, minden rendszabály, ha azon államok, melyek a műnevezetet, halotti bizonyítványokat és az egész utasítást elfogadják, egyuttal egy saját orvos-statisztikai hivatalt nem állítanak, hogy onnét minden további rendszabály szétküldetessék, és viszont minden beküldött statisztikai dolgozat és adat szakértő orvosok által kellőleg értékesíthetessék.

Az első három javalat egyhangulag elfogadtatott; a negyedik azonban Legoyt, Farr és Stubenrauch urak indítványára és Hopf és Varrentrapp urak megjegyzésére oda módosított, hogy minden állam intézkedjék a felől, hogy a halál okait illető eként nyert adatok szakértő értelmes egyéneknek kézbesitessenek, hogy ezek a statistika, az orvosi tudomány és közegészségügy érdekében összeállítsák és kidolgozzák.

Ugyanezen III. általános gyűlekezetben az elnökök egyike Báro Czörnig tudtul adta, hogy: ő excellenciája a belügy-minister oda nyilatkozott, miszerint Austriában, mihelyt az illető szakosztály a halál okai kikutatásának pontjait tárgyzó jelentését teendette és a gyűlekezet véleményét adandotta, azonnal egy kezelési rendszabály, egy törvény fog megjelenni, mely mindazt, mi itt határozottatott, alapul és zsinórmértékül fogja használni.

És így először történik, hogy egy állodalomban, nevezetesen ily nagy és hatalmas államban a gyűlekezet munkálatának közvetlen kinyomata közigazgatási célokra fölhasználtatik. Mi tehát az austriai birodalomban a műnevezet egyenlőségének életbeléptetését azonnal, a többi európai államra nézt pedig rövid idő alatt várhatjuk.

A tényterv B. pontja.

A betegek és aggok intézetei- és egyleteinek, valamint az összes közegészségügy és eredményeinek statistikája.

A tényterv e második része az idő rövidsége miatt csak fölületesen tárgyalatott, és kevés módosítással a legközelebbi 1859-ik évben Londonban tartandó IV-ik nemzetközi statisztikai gyűlekezet gyűléseire hagyatott további szerkesztés és meghatározás végett.

E rész egy tabellai sorozat öszletéből áll, mely által következő tények mutatandók ki; u. m.

videbb idő alatt történt meg. Aztán meg a galvanocaustika szűk tér, kisebb üregben, sőt bőr alatt is használható; hová a vaskos éraseur-rel nem igen férhetünk. Csak az a bökkenő, hogy Middeldorpf galvanocaustikája méregdrága, s a hozzátartozó batteria — az eszközökkel együtt 170 porosz tallerba kerül.

Van azonban Chassaignaenak még egy sajátos gyógy-eljárása, melyet drainage-nak nevez. Ez abban áll, hogy ő a torlódási tályogon, dobon, sipolymeneten, tömlősdagon sat. likacsos kacsuk-szűttes hengereket von át, s azok végeit külről egybeköti. Állítása szerint ez izgató idegen test, általában igen jó eredményeket tüntet föl.

Ugy látszik, eme kacsuk-szálcok azon előnyt nyújtják a közönséges genyszalag fölött, hogy a genynek szabadabb kifolyást engednek.

A többi nevezetes kórházokról s intézetekről jövő alkalommal.

Dr. Batizfalvi.

1. A nem kölcsönösségen alapuló beteggyámoló egyletek statistikája, 3 tabellával.

2. Az aggok statistikája 12. tabellával.

3. A betegápoló intézetek statistikája 4 tabellával.

4. A szülházak statistikája 1 tabellával.

5. A lelenházak statistikája 5 tabellával.

6. A tébolydák statistikája 6 tabellával.

7. A járványok statistikája 6 tabellával.

8. Víz iszony fölötti statistika 1 tabellával.

9 és 10. A közegügyi személyzet- és szervezetének statistikáj 13 tabellával.

Az I. szakosztály e munkálata az elnökök egyikétől Dr. Helm köz-kórházi igazgató és egészségügyi tanácsostól az 5-ik közgyűlésben a ténytervben előadott a betegek és aggok intézete, és általában a közegészségügyre vonatkozó mintákkal együtt helybenhagyás végett fölterjesztetett és a javalat el is fogadtatott.

Ugyaneke Dr. Helm igazgató az I. osztály nevében előadta Dr. Mühr hannoveri egészségügyi tanácsos indítványát, mely így hangzik: kéressenek meg a magas kormányok, hogy minden a tenger felszínétől számítandó 3000' magasan és e fölött fekvő helyeken kutatások és följegyzések történjenek a tüdőgümőkór előfordulása felől; melyek eredménye azután közzétetessék; hasonló történjék a malaria érdekében is azon tájakon, hol előfordul.

Mindkét indítvány elfogadtatott.

Quétélet indítványozta, hogy a gyűlekezet részéről Ocs. kir. apostoli Fölségének és egyszersmind a magas ministeriumnak is a Bécsben tanusított fényes fogadtatásért legmélyebb köszönet nyilváníttassék; mely indítványra az elnök B. Czörnig ur megigérte, hogy ezen kifejezett érzelmekről Őcs. kir. Fölségét értesíteni és egyszersmind a magas ministeriumot is tudósítani fogja. Őfigyelmessé tette a gyűlekezetet e gyűlés jelentőségére, melyben a kormány és a gyűlekezet közti közvetlen összeköttetés esirája meggyökerezett; miután az austriai kormány oly fontos ügyeknek nyitott tért, és a gyűlekezet javalatainak tekintetbe vételével fontos rendszabályokhoz nyulni késznek nyilatkozott.

Ha az első összejevetel a gyűlekezet keletkeztének sajátlagos bélyegét viselte, ha a második annak kiképzését és különösen gyakorlati irányát határozta meg, akkor a harmadik gyűlekezet az volt, mely épen vége felé a kormány és a gyűlekezet közti összeolvadást létre hozta; mely összeolvadás azon eredményt nyújtja, hogy a legközelebbi negyedik gyűlekezet ugyanezen irányban haladni és nagy előmenetelt s eredményt fog fölmutatni.

A gyűlekezet eddigi orvosi szempontból tekintett munkálataiból kitűnik, hogy a halál-okokat illető műnevezet megálapítása, azoknak orvosok általi kimutatása és igazolása, és pedig a halotti-jegyek behozatala, azoknak arra különösen kirendelt orvosok általi értékesítése által és mi legtöbb: mind ezeknek egész európai egyenlősége által a halandósági sta-

LAPSZEMELVÉNYEK.

Hamiblag hatása nagy adagban.

Igen makacs, semmi szernek nem engedett homlokzsába (Frontalneuralgie) ellen hamiblag előbb naponként 1 1/4 szemer, azután 15, végre 30 adatott. Hat napi szerelés után a beteg hasbeli fájdalmat, sós szájszét, és kellemetlen orrfolyást panaszolt. Hanem e gyógyszer-bántási jelek hamar eltűntek; még pedig a — harmadlagos bujakórnak tekintett — homlokzsába is (Charleston Medical Journal).

Babmannéd (Phaseomannit) s izoméd (Inosit) azonsága. Dr. Kohl a paszuly-babban sajátos cukorfajt fedezett föl, melyet további kémletek folytán a szív hús vondékával, mi különféle állatszövények és folyadékokban is találhatik, azonosnak bizonyított. E minden gyakorló orvosnak igen érdekes adatot mi is följegyezzük. (Wöhl. Ann. Virchow's Archiv. Bd. 11. Hft. 5.)

O.

tistika mezején legnagyobb lépés tétetett, melyet további előhaladás könnyen követhet, s reményünk lehet néhány év múlva egy haszonvehető betegedési statistikára szert tenni; különösen ha a Bécsben fölterjesztett betegápoló és egészségügyi intézetek és általában a közegészségügyre vonatkozó statisztikai kimutatási minták a legközelebb 1859-ik évben Londonban összejövő statisztikai gyűlekezeti által kidolgoztatnak, szerkesztetnek és az illető magas kormányoknak álladalmikba behozatalra ajánlatni fognak.

Ha tehát ezek megtörténendettek, akkor kívánatos, sőt az általános egészségügy érdekében a már életbe léptetett rendszabályok folytatásául szükségesnek mutatkozik rendszeres mintát fölláttatni, mely szerint a nyilvános alkalmazásban levő egészségügyiszemélyek az ő kerületükben uralkodó betegségek-ről egy statisztikai közegészségügyi tudósítást, és pedig nagyobb városokban havonként, kerületekben évenként, országokban és a hozzájuk tartozó tartományokban évenként szerkezzenek, s az illető hatóságnak kellő és célszerű fölhasználás végett benyújtják.

Ilyen, a nagyobb városokat illető orvosi tudósítások a helybeli orvosi lapokban, vagy ezek hiányában a politikai lapokban kinyomattathatnának és közzététethetnének, és ha a betegségek műnevezete egyszer megleendő határozva, akkor az uralkodó betegségek betűsor szerint elősoroltathatnának, hogy így egy orvos se legyen kénytelen meggyőződése ellen cselekedni; a mintában mindig maradhatna egy rovat, melyben az orvos egyéni nézeteit szerzett tapasztalatai nyomán tiszta meggyőződése szerint följegyezhetné.

TÁRSULATOK.

A budapesti orvos-egylet September 30-ki gyűlése.

Dr. Rózsay a marienbadi lápföldekről (Moorerde) értekezvén, bemutató az új és régi telepek földjét különféle alakokban.

Ásatásakor a lápföld mindkét telepben összeálló, növény-maradvánnyal átszőtt tömeget képez, melyek közül az első barnás szürke, a második barnásfekete.

A levegő hatásának kitéve mindenik elmállik és teljesen porhanyóvá lesz, mialatt színe mindinkább megbarnul s fölületét sós izzadmány lepi el. Főbb alkatrészei a növényi és föld-részekon kívül, vasas szikes sóvegyületek, melyeknek, a szén-sav-tartalommal együtt orvosi hatását köszöni.

Az eddigi vegyképletekből kitűnt: hogy minél tovább van a lápföld a levegő hatásának kitéve, annál több fölolvadó, azaz sós részeket tartalmaz; azért is rendszeren 7 hónapig tartatik kisebb-nagyobb tömegekben fölhalmozva mielőtt fürdőkészítésre használtatnék.

A fürdő hatása izgató a bőr és idegrendszerre; érzékenyebb egyéneknek gyakran nagyobb agyvérteletet idéz elő; azért is használata elővigyázatot és óvatosságot igényel. Nem ritkán bizonyos szűnykőrokat mint p. o. a bujasenyvet kifejlesztí, mint azt előadó három egyénnél tapasztalá, kiknél tak-hártyabántalmak támadtak.

Dr. Wagner a fürdők miképeni hatásáról szólt, s megemlíté, hogy élettani újabb tapasztalatok szerint a felbőrön semmi idegen részek át nem hatolhatóknak állítatnak, és szigorúan tett mérések a testet csak néhány nehezéssel találván súlyosabbnak, — a gyakorlat által szerzett eredmények megfajtvá nincsenek; nagy szerepet játszik azonban a hőmérséklet. — A szigorú orvosi fölügyeletet minden fürdő használásánál szükségesnek tartja.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Egyes adatok mérgezési esetek köréből.

Folytatás.

c. Vizsgáló bírálat a rézzeli mérgezések különböző ellenszerei fölött.

Göttingai Dr. Schrader a rézzeli mérgezéseknél ajánlott legfontosabb ellenszereket vizsgáló bírálat alá vetvén, annak eredményét következőkben állítja össze:

1. A keserélegvizegy (hydras magnesiae) szintugy a szén-savas égvények (alkalia carbonica) nem biztos ellenszerei a rézzeli mérgezéseknek; mennyiben a képződő rézélegvizegy (hydras oxydi cuprici) a gyomor és bél bennék-saivaiban lassan-lassan ismét fölolvad. A keserélegvizegy tehát késleltetheti a mérgezés gyors lefolyását; hatását azonban teljesen meg nem szüntetheti.

2. A vaskélegvizegy (hydras sulfureti ferri) pillanat alatt elbontja a réz sóit, s a képződő rézkéleg (sulfuretum cupri) a gyomornedvben oldatlan; hogy azonban a rézkéleg könkén-sav (acid. hydrothionie.) szabaddá tétele által ártalmas é vagy nem? azt kísérletekből szerzendő észleleteknek kell megállapítani. Nagyobb mennyiségben legalább térfogata és halmaz állapota által az emésztési szerveket igen terhelhetné.

3. A cukor színtő hatása (virtus reducenti) testünk mérsékleténél oly lassan történik, hogy rézzeli heveny mérgezések-nél számba sem vétethetik. A cukor csak annyiban lehet hasznos, mennyiben tetemes mennyiségű cukrosvíz-ivás elősegíti a hányást, vagy elő is idézheti, ha még nem volna jelen.

4. Hogy rézzeli heveny mérgezések ellen gyógyszerünk legyen, erre legajánlandóbb a ham-vaskéklec (cyanetum kalii ferratum) mert ennek nagyobb adagai minden tetemesb káros hatás nélkül vannak a szervezetre, és a réz sói általa pillanat alatt fölbonthatnak, és a képződött vas- réz kélc nehéző oldása miatt semmi különösen mérges hatást nem gyakorol.

5. Tojásfehér és tej kezeskednek azon előnyről, hogy túlmennyiségben véve sem hatnak úgy, mint ártalmas szerek; hogy könnyen kaphatók, és hogy a gyógy-jelentésnek (indicatio) — a mérges réz-sókat közönyösíteni — ideiglenesen eleget tesznek. A kezelés azonban csak úgy leendő sikeres, ha gondoskodva lesz arról, hogy a képződött rézfehérnye vagy rézsajtany (cupro-albuminum et cupro-caseinum) a gyomorból és belekből lehető leggyorsabban eltávolíttassék. (Buchners neuestes Repert. f. Pharm. Band IV. 86. §.)

d. Higanysók ellenszereinek vizsgáló bírálata.

Ugyancsak Dr. Schrader azon okból, mivel némelyek a tapasztalatilag ismert tojásfehér mellé mint biztos ellenszerét a higanysók különösen a highalvag (chloretum hydrargiricum, mercurius sublimatus corrosivus), általi mérgezéseknek akarták a keseréleget (magnesia usta) állítani; — az ügy fontossága által késztetve, e szerek hatása körül vizsgálatokat tett, melyek eredménye következőkben vonható össze:

1. A tojásfehér a highalvaggali mérgezéseknél egyáltalában nem elhanyagolandó ellenszer. Azon egyület melyet a tojásfehér a highalvaggal képez, nemcsak magában fölösen alkalmazott tojásfehérben, hanem a gyomor és bélbennékben jelenlevő fehérnyeszerű testekben is újra föloldik és mindenek fölött könnyen fölvetetik az azokban előjövő savak által.

2. A tojásfehérnek csak akkor lehet valami haszna, ha az oly nagy mennyiségben vétetik be, hogy hányást okozzon; erre legalkalmasb akkor, ha sok vízzel kavartatik össze, vagy ha ilyenkor a nyelési ingerlése által hányás idéztetik elő.

3. A keserélegvizegy (hydras magnesiae) a highalvag ellenszereül teljességgel nem tekintethetik; mert az ezzel semmi ártalmatlan együletet nem képez, sőt inkább higéleget (oxydum hydrargyri) csap le, mely már magában véve igen mérges.

Dr. Astrie mindennemű higanymérgezések ellen kénessavas vagy alkénessavas szikéleget (sulphis v. hyposulphis natricus) ajánl, melyet 8 szemerén kezdve 24 órára 30 szemerre fölemelhetni. Ez nemcsak a jelenlevő higanymérgezést teszi

teljesen ártalmatlanná, de a higanynak azoknál visszamaradt káros hatását is a kik azelőtt vele éltek teljesen megsemmisíti. Különben ezen sók vízben könnyen oldzanak, cukor-vízben vagy citromszórppal bevéve a gyomor könnyen megszűnve, ézüük üdítő, utóézüük sült mogyoróra emlékeztető, hatásuk vizelet hajtó. (Buchners neues Repert f. Pharm. III. 130. S. und Band IV. 37.) (Folyt. köv.)

Kátay G.

VEGYESEK.

A pesti egyetemnél az új tanév f. h. 4-én a sz. Lélek ünnepeles segítségül hívásával megnyitott.

Az ásványtan tanára Dr. Peters az állattani tanárságot még folyvást helyettesíteni fogja. — A kolozsvári elméleti gyógyászat tanszéke számára, taneszközök megszerzésére 128 fr. engedményeztetett. — Az orvos-sebész József-akadémia tanárai Ludwig Károly és Langer Károly, a cs. kir. tud. akadémia tagjaivá neveztettek ki; az első valóságos, az utóbbi levelező taggá.

Dr. Carioni Stellwag cs. kir. főorvos, a szemészet rendkívüli tanárává neveztetett ki a József-akadémiánál. — Bécsi gy. orvos Dr. Fleischmann V. a bajor sz. Mihály rend I. oszt.; Dr. Bolboritz Fr. ezredorvos a hasszjai Fülöp-rend lovagkeresztjével; Dr. Küttlenbrug gy. o. Teplitzben a porosz vörös sasrend III. oszt. és ugyanott Jank J. városi sebész, ugyanazon rend IV. oszt. disztittettek.

Figyelmeztetés!

A budapesti orvosgyelet t. c. tagjai értesítettnek, hogy az évi közgyűlés, melyen egyedül új választások történhetnek, f. h. 14-én tartatni fog. Az ajánlandó új tagok nevei bezárólag Október 12-ig az egylet elnökéhez Dr. Wagner János egyet. tanárhoz (mázsa-utca 1. sz.) írásban beküldetni kéretnek.

Pest, September 19-én 1856.

A b. p. orvosgyelet titoknokságától.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1857-iki Sept. 28— Okt. 4-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett						Gyógyult						Meggalt						Visszamaradt					
	Beteg		Gyerm.		Elmekor		Beteg		Gyerm.		Elmek.		Beteg		Gyerm.		Elmek.		Beteg		Gyerm.		Elmek.	
	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg	férf.	nők.	szülők	fiu	lány	összeg
Sept. 21-kén	14	5	2	2	—	23	16	10	—	—	—	26	1	—	—	1	—	2	222	229	11	6	3	495
" 22-kén	20	8	—	—	—	28	8	3	4	3	1	19	2	2	—	—	—	4	242	232	7	3	2	500
" 23 "	12	5	1	1	—	19	9	8	—	—	—	17	1	—	—	—	—	1	234	229	8	4	2	501
" 24 "	12	8	1	2	—	23	8	3	—	—	—	11	2	1	—	—	—	3	236	233	9	6	2	510
" 25 "	10	7	1	1	—	19	6	4	—	—	—	10	1	2	—	—	—	3	239	234	10	7	2	516
" 26-kán	12	19	2	2	—	35	14	12	3	—	—	30	2	—	1	—	—	3	235	241	9	8	1	518
" 27-kén	8	8	4	3	2	25	13	2	—	—	—	15	4	—	1	—	—	5	226	247	13	10	3	523

A közegészségi állapot e hét folytán mindinkább kedvezőtlenebbé vált, minthogy a beteglétszám naponként öregbedett, s a halálozás is szaporább lett. — Hurutos, csorvás lázak, és hagymáz fajok tették a többséget, s mellettük esuzos bajok is nagyobb számmal fordultak elő.

UJ ELŐFIZETÉS

AZ ORVOSI HETILAPRA.

Mintán lapunk elfogyott számaait újra nyomattuk, tisztelettel jelentjük az orvos-gyógyszerész t. közönségnek, hogy előfizetést az egész 7 óra u. m. Junius-decemberi évfolyamra még folyvást elfogadunk:

Előfizetési ár helyben házhoz hordással 4 fr. 40 krp.

Vidékre postán küldve 5 fr. 20 krp.

Továbbá évnegyedes előfizetést nyitunk Október-Decemberre:

Pesten házhoz hordással 2 ft. 20. krp.

Vidékre postán küldve 2 fr. 40 krp.

Mire kivált a kezdő tanuló orvos-gyógyszerész urakat figyelmeztetjük, kik lapunkat talán előleg is megszerezni ohajtanák.

Az orvosi hetilap kiadója.

Müller Emil.

HÍRDETÉSEK.

(4-4)

„Levana“

gyógyápoló és nevelő-intézet, test- és elmeöngye gyermekek számára a liesingi kastélyban Bécs mellett.

A nagy kastély (Schloss) egészséges fekvése, annak 50 jól fölszerelt intézeti helyisége, gyermekek műhelyei, a gymnastikai gyógyterem és gyakorlati kert, az árnyas liget (Park) fürdőjével és uszodájával hasznos és kellemes tartózkodási helyül szolgálnak a Levana növendékinek. Két az intézetben lakó orvos segédkezet nyújt a tanítói személyzetnek, s a kettőnek összhangzó közreműködése által az orvos-nevelői ápolásnak új tér nyílik sikerdús gyógyesetek létesítésére.

Dr. Georgens igazgató.

(5-9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtárus által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dispepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeifer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

Sajtó hibák a 18. számban: 275 hasáb 2-ik sor alulról alkalmazok helyett olvasd alkalmazék; 276 h.2. sor alulról föltűnő helyett föltűtő. 277. h. 16 s. fölülről epés után tedd asszony; ugyanott 8 s. alulról számíjuk helyett olv. le-számíjuk; 288 h. 19. s. fölülről különös helyett kölcsönös.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottyaútcá 12. sz.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények a
 fizetvények bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél utér 10-dik szám; és a kiadónál Dorottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Adalék a lép helyváltoztatásai tanához. Dr. Korányi Frigyes. II. — Balassa tanár sebészi kórodája: 1856-ki tanév II. Iz-
 bantalmak. 2. Lábtöresontszú. Dr. Batizfalvi S. tanársegéd. — Gyógytani jegyzetek. Skoda tanár kórodájából 1857. tanév-
 ről. Közli Politzer Ádám. — Külföldi könyvészet: Leydig szövettani tankönyve. Ismerteti Chyzer K. — Gyógyszertani
 közlemények. Egyes adatok mérgezési esetek köréből. Folyt. Káta G. — Vegyesek. — Heti kimut. a pesti közpórházról. — Hirdetés.
Tárca: Az orvos-gyógyszerész tanuló ifjusághoz. — Lapszemelvények.

ADALÉK A LÉP HELYVÁLTOZTATÁSAI TANÁHOZ.

Dr. Korányi Frigyes gy. orvos N. Kállóban.

II.

1855-ki év November havában orvosi tanácskozmányba
 hivattam, Mandl Borbála nyirbátori beteg nőhöz. A 34 éves
 egyén, gyermekkorában egy éven át szenvedett váltó lázban,
 mely egy érezhető lépdagot hozott létre; ez azonban semmi
 alkalmatlanságot nem szerzett egész négy év előttig, midőn a
 nő ikrekkel lebetegedvén, lépe fájdalmas lett; a beteg nem em-
 lékezik sem ennek okára, sem az időre, melyben a fájdalom
 megrohanta; csak annyit tud, hogy a dag mely azelőtt csak ke-
 véssel nyult az álbordáknál lejjebb; most nőtt annyira, hogy
 egész a jobb rászt alját elérte.

Különbféle szerek használata után a dag kisebbedni kez-
 dett, a fájdalom elmúlt, és az egészség türehető volt, mig-
 nem a nő négy hét előtt rendes terhesség után ismét szült. Szülés
 után pár órával a beteg húzó fájdalmat érzett a bal rásztájón,
 mely utóféjdalmakkal és hasrágással együtt volt; a fájdalom
 nemsokára egyenlőbb és állandóbb jellemet öltött, és az egész
 bal mellbe meg a lapockáig kisugárzott; most láz is jelentkezett.
 Pár nap lefolytával beteg a baloldali dagot ismét gyarapodni
 tapasztalta, a has egyre fájdalmas volt és puffadt lön, a tejelvá-
 lasztás csekély, valamint a gyermekágyi tisztulás. Az ezen kör-
 nyülmények közt igénybe vett orvos, lobellenes gyógymódot
 követett, mely gyors javulást eredményezett, úgy, hogy vala-
 mivel később mint két héttel szülés után, a beteg az ágyat el-
 hagyhatta és házi ügyeit szorgalmazhatta. Gyermeké ezalatt
 meghalt, az emlőkben igen kevés tej létezett.

Az igen elgyöngült beteg egyenesen állva alkalmatlan
 húzó fájdalmat érzett a bal rásztájón, mely állítása szerint a
 bal lapockáig hatott; e miatt kénytelen volt napközben többször

lefeküdni; éjjel láza volt. Mind e mellett is másnap ismét föl-
 kelt; pedig a fájdalmak tetemesen növekedtek, és a beteg fi-
 gyelmét a hasra vezették, melyet ez álló helyzetben tapogat-
 ván, észlelte: hogy a dag a köldöknél lejjebb ér. Még ezen ész-
 lelet után is előbb házát hozá rendbe és csak azután feküdt le.
 A bal oldali fájdalom ekor annyira nőtt, hogy ez oldalán fe-
 küdni nem lehetett, és elbeszéléseiből kitűnik, hogy legtűrhe-
 tőbb volt a kissé jobbra dülő hanyattfekvés alatt. Estve erő-
 sebb láz állott be, és másnap reggel orvos hivatott; ugyanaz,
 ki velem az első esetben jelen volt és most a kórismét helyesen
 meg is állapítá: u. m. a helyváltoztatott lépnek körzetes lobját
 (Perisplenitis). Azonban a lobnak úgy helybeli mint általános
 tünetei gyarapodtak, és midőn én tanácskozmányba hivattam,
 a beteget igen szomorú helyzetben találtam. A hosszudott vo-
 nások mély fájdalom kifejezését kölcsönözék arcának, melynek
 színe fakó, hangja oly gyöngye és éretlen volt, mint csaknem
 egy cholerasznál; mellette elszorult, a légzési mozdulatok rövidek
 és gyakoriak, a mellkas előre domborult. — Puffadt hasa sza-
 bálytalan alakú volt; jobb rásztája t. i. boltozottabb volt a
 balnál, és az előbbiből egy emelkedés vonult le és balfelé egész
 az ágyékig — egy körejes (elliptisch) dag, melynek felső széle ott
 hol a fehér hossz által vágatott a kardporctól mintegy három
 hüvelyk távolságban esett, és hosszvonalá által a jobb borda-
 ívvel egy balfelé nyitott szögletet képezett. Kontatásból kitűnt
 hogy a máj egész a negyedik bordáig föl van szorítva, s ennek
 lebenyétől a fönn jelölt irányban vonult egy feszes, tompán
 kongó és — kivált bal végén, — a gerinc-oszlop felé lenyomható
 dag, melyet sem tapintás, sem kontatás a májtól elkülönöztetnek
 nem talált; a dag igen fájdalmas volt, és nagy figyelem mellett
 észlelni lehetett: miszerint a rekesz gyöngye légzési mozdulatait
 követi. A bal hónalji vonalban már a 4-ik borda alatt dobos
 kongás és sehol a lépnek megfelelő tompaság. A méh ököl-
 nagyságban volt a fanív fölött tapintható, a vizellet kiürítése
 nehézségekkel járt. Két nap óta székrekedés. Beteg gyakori

TÁRCA.

AZ ORVOS-GYÓGYSZERÉSZ TANULÓ IFJUSÁGHOZ.

Pest, Okt. 12. 1857.

Az 1857-é-iki tanév kezdetét vette, s a két haza rónáiról
 és hegyeiről összesereglett a tanuló ifjuság, magyarhoni egye-
 temünk csarnokaiba, megkezdendő vagy folytatandó szaktudo-
 mányi kiképzetetését.

Üdvözljük őket a választott életpálya, az új tanszak kü-
 szőben.

Üdvözlünk annál melegebb, minthogy emlékezetünkbe
 hozza azon időt, midőn magunk, orvosi hivatásra szánván, ma-
 gunkat, aggodalom és remény, erős föltétel és ingadozó kedv-
 ből elegyült érzéssel érkeztünk Pestre, s a boncterem titkainak

és a mütét csodáinak borzalom, kíváncsiság és merészséggel
 elegy áhitattal néztünk elébe; — üdvözlünk annál bensőbb,
 minél inkább megszoktuk a fiatal sarjadékban honunk jövőjét
 sejdíteni, s ifjainktól azon szent, mert tiszta ohajtások és tervek
 létesítését reményelni, melyeket kiképzetetésünk s nemzeti tu-
 dományosságunk fölvirágoztatása iránt tápláltunk; de melyek-
 nek csak legkisebb részét sükerült valósítanunk.

A művelt ember a jelen pillanat tudatával a multat és jö-
 vendőt egyesíti, s egyediségén kívül családjá, nemzete és az
 emberiség életét és sorsát érzi keblében. A nemzedékek egy-
 más után sirba szállnak; de azon vágyak, remények és eszmék,
 melyek iránt lelkesültek, nem temettetnek el velük. A velünk
 született ösztön, mely törekvéseinknek irányt, fejlődésünknek
 nemzeti jelleget, történelmünknek saját jellemet adott, utóda-
 inkban ismét föléled, s a világ küzdterén megtörhetlen erővel
 újra meg újra nyilvánul. Ez a természet törvénye, mely alól
 nem vonhatja ki magát senki, mely szellemi életünket föltéte-
 lezi, s mely csak végképeni enyészetünkkel hal el.

bőffenésektől, időnkint csuklástól kinzatik; érverése mindig gyors, szapora, bőrhévmérséke nem nagyon emelkedett, szomja nagy.

A kórisme ez esetben nem volt nehéz; egy hosszudag daganat, mely a máj jobb lebenyétől bal- és lefelé megy, felső szélén a gyomor, az alsón a belek dobos kongása által élesen határozottatik, mind a mélybe, mind oldalt mozdítható; ily daganat legfőleg eltömlőzött hashártyaközötti izzadmánnyal tévesztethetett volna össze; attól azonban véglegesen megkülönböztetett egy kis figyelem mellett azon emelkedés és süllyedés, mely rajta — a rekesz hasonló mozgatainak megfelelőleg — észrevehető volt, jelölül annak: hogy a dag a hashártyától el van különözve. Végre utolsó bizonyítékot nyújtott a jellemzetes kórtünet: a tompa lépkongás hiánya a bal hónaljvonalon. A helyváltoztatott lép itt egy egész félkört fordult, úgy hogy alsó vége felsővé vált, s a májat érinté, a felső a bal csipsontra feküdt, mellső széle felsővé, a hátsó alsóvá vált. Miképen jöhetett ez létre? azt alább kisérndem megfejtteni.

A többi zsigerek mibenlétét illetőleg, az elterjedt érzékenység, vizellet és székelési nehézségek, puffadtság, terjedelmes hashártyalobbra mutattak; innen és talán a gyomor zsarlásából származtatható a gyakori fölbőffenés és csuklás. Az emlők kiapadtak, a méh kevés hig és barnás nedvet választott. Ezen bajokat állandó láz kísérté. — Rendeltetett: lágyító borongatások, belsőleg édes higany mákonnyal, és csőrék.

Két nap multával ismét hivatam a beteghez. Legvigasztalanabb állapotban találtam, huszonnégy órától fogva mindent kihányt, mit magához venni megkísértett; székrekedése folyvást tartott, nehéz lélekzet, gyakori csuklás és hangtalanság voltak jelen, végtagok hidegülvék, érverése igen kicsiny.

A has alakja megváltozott; t. i. a dagadt lép azelőtt a has vizvonalán fölül emelkedett volt, most azon tér, mely a jobb borda és a lépdrag által rendetlen háromszög alakban határozottatik, észrevehetőleg magasabb, feszesebb, rugalmasabb volt körzeténél és a has egyéb tájainál; legjobban kidudorodott a jobb oldalon és innen valamennyire lejtősen ment át a bal rászttájba; a bőr ezen helyen fényesebb és érzékenyebb volt; a lép nem volt egész terjedelmében kipuhatható; felső széle a hasfalaktól egy nyilvánosan légtartalmu zsiger által el levén különözve, mely zsiger éles dohosan kongott.

E kórjelek összege nyilvánossá tette, hogy a bélhuzamúr folytonossága meg van szakítva, és pedig az elsorolt alakzati viszonyok nyomán a megszakadás helyét a lép és májtól határozott térben kelle keresni, és akint megfejtteni: hogy az erősen fölpuffadt belek azon háromszögbe tolultak, melynek felső-szárát a máj, alsóját a lép, alapját a megfeszített lépszálalagok képezék; a puffadás növekedvén, a puffadt belek általi nagyobbíthaták vala tért, hogy a lép felső- ezelőtt mellső széle és a hasfalak közé tolultak, s midőn a bone- és kórbonctani viszonyok a térfoglalás ezen nemének határt vetettek, létre kelle jönni a beszorulásnak — a belső sérvzár egy nemének. E folyamat föltételezte, hogy a nagy cseplez vagy előlegesen fölgűrődve, vagy a lép szabad, tehát oda növe ne legyen, mert

Ily szempontból nézzük és kell néznünk törekvéseink sükerét, hogy azon különbség láttára, mely szándékunk és ezek végeredménye közt létezik, el ne csüggedjünk, s a jövő és az emberi akarat és tetterő hatálya iránt bizodalmunkat ne veszítsük.

Annak tudata, hogy ifjainkban életrevaló eszméink tökéletesb alakban föltámadnak; a visszaemlékezés saját ifjuságunk örömeire, melyekkel terjedő ismeretkörünk boldogított, s azon tévedésekre, melyek által károsultunk, egyaránt készenek hogy a kezdő orvos-gyógyszerész tanuló ifjusághoz intézzük szavunkat, és nekik tanulmányaikra nézve tapasztalatunkból némi tanácsot adjunk.

Mindenekelőtt figyelmeztetjük ifju ügylársinkat a gymnasialis és szaktanulás különbségére. Amannak főcélja az egyetemes elmetehetségek összhangzatos kiképzése, s az általán művelt embernél korunkban megkivántató mindennemű ismeretek megszerzése volt; szaktudományi tanulásnál mindazon kifejlett lelkielő és szerzett ügyesség ugyanazon egy tárgy, minél töké-

különben ez épen úgy elzárta volna a föltételezett háromszögű tért a hasüreg egyéb részétől, mint fedte előbb a hasfal.

Az e kórállapotnak megfelelő javalat igen természetesen az volt: az arányt a tér és hennék között szabályozni; tehát a a beleket kiüríteni. E célra és a körjáratos (peristaltisch) mozgások létrehozására különféle csőrék eredmény nélkül vétetvén igénybe, kínálkozott egy másik mód: hogy a beszorult, fölpuffadt belekben foglalt léget, kisebb terimébe (volumen) szorítsuk; eként az aránytalanságot és vele a bezáródást mellőzzük. E javalatnak az által igyekvénk megfelelni, hogy lágyító borongatásokat és minden egyéb gyógyszert mellőzve, szükséges átmenetek után külsőleg borongatásul, belsőleg pedig kis darabokban nyelendő jeget rendeltünk.

Az eredmény igen kellemesen meglepő volt, miután t. i. a hideg hatása éjféltől reggeli hét óráig tartatott fönn, csakhamar nemcsak a hányás megszűnt, hanem nagyrésztben a fájdalom is; a végbelen át szelek mentek el, jelölül hogy a bélür folytonossága helyre állott és a körjáratos mozgások működésben vannak; a has puffadtsága alább szállott, névszerint a bezárult belek által képezett kidülledés a lépdrag vizvonaláig hanyatlott vissza, légzés és érverés sokkal szabadabbak lőnek, s ezen változásoknak megfelelőleg javult a beteg közérzete, úgy, hogy meghagyván a hideg alkalmazásának folytatását, a beteget egész más jóslattal hagyhatam el, mint minőt azelőtt estve fölláztatni kényszerülve voltam.

Azóta fájdalom, nem volt alkalmam ezen beteget vizsgálatni, s csak a rendelő orvos ur közléséből tudom: hogy javulása gyorsan haladt. Mily változásokon ment át a helyváltozott lép? erről tudomásom eddigelé nincsen.

Ez eset kórbonctani megfejtéséhez áttérve: ez az első kórkepet egészíté ki, annyiban, mennyiben a helyváltoztatás itt, úgyszólván szemünk előtt ment végbe. — Az egyén még gyermekkorából hozott át egy lépdragot, mely állapotodott maradt mindaddig, míg egy szülés után benne lobfolyamat fejlődött ki; az következmény nélkül lefolyt, csak későbbi szülés után jött ismét létre. A méh kisebbedvén, fölösleg vér-mennyiség adatott át a keringésnek, s a lép mint már előlegesen kisebb ellenhatásu, vérteljes és utóbb a körülmények oda hatván, lobizzadmányos állapotba jutott. — Szükség ezt fölemlíteni és kiemelni azért: hogy a kóralak kezdetlegi természete és nem valamely gyermekági áttételes folyamattól függése biztosítsék a kórtünetek egymásra következtének megfelelőleg.

E lobfolyam legyőzetvén, a beteg időelőtti fölkelése által ujra előidézett; oly körülmény: mely nagyobb mennyiségű és terjedelmű izzadmány tételére s kiválóg kedvező arra is, hogy a vele beszűrt, átvódott képletek fölérnyedjenek, fölpuhuljanak; e változásnak kelle létre jöni a lép teriméjében épen úgy, mint boritékában, sőt a lobfolyam terjedése szerint azon hashártya-kettőzetekben is, melyek a lépnek szálagokat szolgáltatnak, miáltal ez utóbbiak részletes elválása, szakadása, — vagy mint a bécsi kórboncteremben néhány esetet látni alkalmam volt —

letesb, biztos és határozott, hatalmunkba-kerítésére öszpontosítandó. Amannál célirányos lehetett több és különféle tárgyat egy időben, egymás mellett üzni, hogy a világ minden irányban szemeik előtt megnyílják, nehogy a lélek valamelyik képessége paragon maradjon, s a gyöngye figyelem, mely még a dolgok mélyébe hatni nem volt képes, egynek szemlélésében kifáradjon. Egyetemi tanulásnál több és különemű tárgyak együttes és egyenlő szorgalommal folytatása káros, mert fölületességet és gyakran elteltséget (suffisance) is szül. Hogy egy tárgyat mentől alaposabban és minden oldalról kitanuljuk, szükség hogy vele kizárólag folytonosan és minél erőlyesben foglalkozzunk; magunkat egészen bele éljük, miglen állandó gondolatunkká, saját testünké és vérünké nem vált. Ha több különemű tárgyat egyszerre és egyenleg folytatunk, a figyelem megoszlik; rendesen valamennyit félig-meddig megtanuljuk, de egyet sem annyira, hogy önállóknak mondhatnók magunkat, s ismeretünket a tudomány gyarapítására, vagy hivatásunk körében előforduló esetek biztos megfejtésére használhatnók. A gyógyszer-

hálózatos ablakozottan áttört alakban mutatkozó tenghiánya (atrophia) lehetővé vált, annyival inkább, mert a lépdag tartásának hosszu ideje alatt e képletek már is kinyújtva és így szöveteikben másítva kellett hogy legyenek. E változások létrejöttében hathatós tényező volt szükségképen a nagyobbodott lép súlya is, úgy, hogy ezen zsiger mindinkább a hasüregbe kezdett süllyedni.

A mozzanatok, melyek ily körülmények közt a lép előhaladásának irányát meghatározzák, igen számosak; közülük legállandóbb befolyásu a rekeszhurkaszálág (lig. phrenocolicum), mely közvetlen a lép alatt levén helyezve, teszi, hogy a nagyobbodó vagy süllyedő lép rajta mell- és jobbfelé csuszlik alsó végével; másik határozó befolyás a nagy edényekből ered; melyek a lépköldökhöz- és ből járnak. Lépdagos hullákon tett kísérleteim megmutaták, hogy a lép ha bizonyos fokig rendes helyétől lefelé nyomatik, legnagyobb megfeszülés a nagy edényeket magában rejtő hashártyakettőzetben jó létre, úgy hogy midőn már a rekeszhurkaszálág a lép folytonos terhének ellentállani nem képes, a nagy edények képezik a tengelyt, mely körül a zsiger kör vagy emeltyű mozgásait teheti. A többi irányadó viszonyok épen oly változók mint a zsigerek, melyektől eredhetnek; ilyenek a nagy cseplez szabad, vagy kórosan odanőtt volta, a gyomor és haránthurka üres vagy légteltsége, a belek kitágulási foka, helyzetük, stb. melyeknek akkor lehet leginkább következménye, ha izzadmányos folyamat jöven létre, a lép egyszer adott helyzetében az izzadmány által megerősített, és épen azért a beteg fekvése is segítheti elő az egyszer megtárgult zsigernek így, vagy másként helyzetetését.

Ezen részint Cloquet és Malgaigne kutatásaiból, részint hullákon tett saját kísérleteimből meritett adatokat a jelen esetre alkalmazván, jogosítva vélem magamat, azt föltételezni, hogy a tárgult szálagu lép terheesség alatt a méhre támaszkodott volt, szülés folytán a méh összehúzódván, a lép istápját elveszté és oly szokatlan zsarolással járó helyzetbe jutott, mely a lobos folyamatnak kitűnően kedvezett; az izzadmánnyal előntött szerv alsó végével a máj alsó lapjához jutott oly befolyások alatt, melyek közül biztosan csak a beteg jobbra hanyatló helyzetét lehet tudni; ha — a mint föltenni lehet — ezen helyzet tartós volt, akkor a beleknek is ez oldalban kelle leginkább helyezve lenniök, és így bizonyos nyomást gyakorolniok, mely a lépet visszatarthatá rendellenes érintkezésében addig, míg az izzadmány általi odatapadás elég szilárdná vált; baloldalt ellenben ugyanezen nyomás hiányozván, annyival könnyebben létre jöhetett a lép felső végének oly süllyedése, hogy az egészen a bal csiptáját érje el.

A kórfolyam többi részleteit, mint a kitűzött tárgyhoz nem tartozókat, legyen szabad érintetlen hagynom.

(Vége követk.)

részek és orvosok például a vegyészetet, az utóbbiak még az élet- és kórbonctant sem teszik annyira sajátukká, hogy azt a tudomány jelen igényeihez képest kezelhetnék, s e miatt orvosi gyakorlatban is végleg empiriára szorulnak, nem haladhatnak, hanem felejtene; legfőlebb symptomaticus észleleteket gyűjthetnek, de a tudomány fejlesztéséhez mivel sem járulhatnak. Innen van egyrészt, hogy jó orvosaink és gyógyszerészeink ugyan lehetnek, de kórúváraink és természetvizsgálóink csak igen gyéren vannak.

Tanácsunk ennél fogva oda járul: ne többfelét egyszerre közönbösen, és ne a régi egyetemi kényszer modora szerint csak annyit, mennyi elég a könyv vagy kéziratból vizsgálat kiállítására; hanem egyet mindenkor kiválólag, de azt a lélek egész ereje megfeszítésével, szakadatlan szorgalommal, minden uton és módon, mindaddig, míg tökéletes, könnyen kezelhető, biztos sajátukká nem vált.

A lélek fölüldülésére szükséges változtatásról a tanrendszer által amugy is gondoskodva van; a mit maguk e célra te-

BALASSA TANÁR SEBÉSZI KÓRODÁJA

Közlemény az 1856/-dik évben ápolott és műtött betegekről. Dr. Batizfalvi tanársegédétől.

II. Iz-bántalmak. (Arthropathiae.)

B. Izlobok.

1. Lábtőcsontszú. (Caries ossium tarsi.)

M. J., 52 éves, sovány testalkatú földmives. 1856-ik év Május 27-én vétetett föl kórodánkba, a jobb lábtőizületen székelő és több nyílással ellátott daggal. A beteg előadása szerint, baja két év előtt vette kezdetét, midőn este a mezőről fáradtan lépdegélt hazafelé. Ekor ugyanis az esti homályban egy sekély árok partján elcsuszott és jobb lábtőizületében tetemes rándulást szenvedett. Minek következtében csak ügyelbajjal tudott házához vergődni. Otthon neje törkölypálínkával kenegette lábát, de hasztalanul, mert sérült lábizülete reggelig annyira megdagadt és oly fájdalmas lön, hogy ennek következtében másnap dologba nem állhatott. Ezen állapot két hétig hasonló mértékben tartván, fekvő beteggé lett, s a konok, szaggató fájdalmak is, melyek sérült tagrészen folyton növekedtek, csak négy hétre hagytak alább, midőn a külbokátájon jelenkező dudoros dag fölfakadt, s nagy mennyiségű szennyes-szürkés folyadékot ömlesztett. Ezután két óra a sarkesont alatti tájon egy puha, rugalmas emelkedés jött létre, mely csakhamar két nyílással fölfakadt, és rövid időn a belboka-táján egy negyedik nyílás tört elő, s már ezen bűzös, híg folyadék szivárgott ki. — Bajával közel két éven át kínlódot különféle vaktában alkalmazott házi szerek használata mellett. De miután a fájdalom a daganattal mindig nagyobbodott és a képződött nyílásokon később több apró csont küszöböltetett volna ki, s erejét is napról napra fogyatkozni érzé, kórodánkba hozatta magát, hol a következő kórtünetekkel föl is vétetett:

A jobb lábtő egész terjedelmében dagadt s térímjére csaknem másfél akora, mint a bal. A daganat egyarányos fölületű és az ép környékben lassankint mosódik el. A feszlött külbőr fényes, itt-ott sötétpiros, helylyel-közzel szederjes színezetű. A szivacsos sarjadásokkal borított nyílásokon barnás, híg folyadék szivárog ki, mely nagy bűzt áraszt maga körül. A nevezett nyílásokba gyöngéden eresztett kutasz könnyedén hat a mélybe 1—2½ hüvelyknyire, de itt érdes, érzéketlen ellenállásra talál, mely azonban kissé nagyobb nyomásra behorpad, s a kutaszt mélyebbre engedi hatni. Az ürmenetben megbarnult ezüstkutasz mellett véres folyadék tolult a fölületre. Tapintásra a dag feszes, itt-ott puhább összeállású, nagyrészt ellenálló keményded. Nyomás élénk fájdalmat okoz, s a bűzös folyadék áradozó kifolyását eszközli. A dag hévmérséke magasabb. A beteg lábát önkényt mozgatni alig-alig tudja s minkezünnkel is csak igen csekély körben s élénk fájdalom előidézésével mozgatható.

Az imént rajzolt helybeli bajt kivéve, a beteg általános

hetnek, abban áll, hogy ugyanazon tárgyat fölváltva több módon tanulmányozzák, elméletileg és gyakorlatilag, szemlélethől előadásokból és könyvekből; jegyezve, rajzolva, készítve, társalogva sat.

Nemcsak gyakorlatilag hasznavehető ismeretnek, de tágas és alapos tudományosság megszerzésének is ez legbiztosabb útja. „Non multa, sed multum“. Egy tárgynak ilyen tanulmányozása, s nem csupán megtanulása (Studium nicht bloss Erlernen) által a lélek a szellemi erő és gyakorlottság oly fokát éri el, hogy bár mi más tárggyal is — ha csak a tehetség megvan — megmérkőzhetik, s azt lényegében és valóságában fölfoghatja, mire a fölületesség soha sem képes, — mihelyt rá edzett figyelmét és buvárló gondolatát fordítja, mint azt Cuvier Humboldt, Liebig és számos kitűnő férfiak példái bizonyítják.

Az orvosi és természettudományok tapasztalatiak lévén, minden szabatos életrevaló ismeretük szemléleten alapszik, és soha könyvekből és előadásokból, csupán gondolkodás és el-

egészségi állapota türethető. Lázás mozgalomnak csak gyér nyomai észlelhetők. A hosszas nedvvesztés következtében elsoványodott ugyan a beteg, de étvágya jó, nyelve tiszta, a mell- és hasürbeni zsigerek mivolta rendes.

A felsorolt kórtünetek összegéből teljes biztossággal alapított meg a lábtőcsontszű jelenléte, a lágy részek lobos folyamatával kapcsolatban.

A baj helybeli külbehatás következményének nyilvánított, minthogy betegünk múltja- s jelen állapotából valamely betveggyre következtetést vonni okszerűleg nem lehetett.

A gyógyjavallatot illetőleg, főtőrekvésünk volt: minden káros behatást gondosan eltávolítani, mely a jelen kórallapot súlyosbítására befolyást gyakorolhatna; más részről pedig a beteget emésztő bajától gyökeresen megszabadítani iparkodtunk.

E célból először is föltétlen nyugalomba helyeztük az illető alszárat szecskavánkoston. A lob leküzdésére pedig hideg borongatások rendeltettek a lábtőizület egész terjedelmére.

Hogy pedig az általános erőbeli állapot növeltsék, s a folytonos genyedés általi anyagvesztés pótlásaként, kinahejfőzet használata mellett a betegnek tápláló étnem — húsféle — rendeltetett. Ezen jótékony befolyások eredményeül az erőbeli állapot két hét alatt annyit növekedett, s a helybeli lob tünetei is oly mértékben hagytak alább, hogy a gyökere segélynyújtásról is helyén volt gondoskodnunk.

E tekintetben azonban éltes korú betegünkönél nem bízhattunk a természet abeli segélyezésében, hogy az, a fölernyedtszúvas csontokat idő folytán kiküszöbölve, rokkant erejével a hosszas genyedési folyamatnak is ellenállhatand. De sőt beláttuk ama bekövetkező veszélyt, hogy míg a folytonos fájdalom betegünk erejét emészt, a szakadatlan nedvvesztés életveszélyes aszláz szülőjeként léphet föl.

Ezek folytán egyedüli mentő szernek ítéltük a kóros tagrészek eltávolítását az ép részekről.

S az alszáresonkítás körmetszéssel — a művészet szabályai szerint — Junius 9-én a kórodai tanársegéd által végre is hajtatott.

Az eltávolított alszár kórboncolásánál következők találtak: a lábtőizület körüli lágyrészek szalonnásan beszűrődve s minden szövetkülönbség nélkül egymásba olvadva. A lágyrészek mélybeható evmenetek vonultak át, — az izületi porc itt-ott fölernyedve találtatott, de nagyrészt egészen eltűnt. Az ízcsonok dagadtak, törékenyek, könnyen metszhetők valának; sejteik kitágulva evvel beszűrődtek. A csonthártya helyiely-közzel tökéletesen fölemészte, több helyen pedig szennyes-barna színezetű s könnyen levonható volt.

Az utóbánás alatt nevezetesebb események nem merültek föl. A műtét utáni napokban helybeli és általános szigorú lobellenes gyógymód követtetvén, csekély fokú sebzési láz lépett föl. A sebszélek nagyrésztben gyors hegedés útján egyesültek, s a beteg Julius 20-án gyógyultan vett bucsut intézetünkől.

mélkedés (speculatio) útján el nem érhető. Ily tanulmányozási mód csak holt tudakosságot vagy rajongó áltheoriákat, ingadozó fogalmakat, a betű istenítését, a dolgok képzelműnkkel fölöserelését s az észlelő képesség teljes pusztulását idézi elő. Mikor aztán csodálkozunk nem lehet, hogy műveletlen egyszerű paraszt a dolog velejét gyakran jobban eltalálja, mint az üres lómmal elkábitott tudós, ki mindenütt csak önmagát és előítéleteit keresi, látja és hallja; csodálkozunk nem lehet, ha végre ily alapos ismeret és módszer nélküli orvos a physika és vegyészet a physiologia és kórbonctan tényeit szem elől elveszti, s oly tanok tévegeibe veti magát, hol a testek hatályereje tömegük és súlyuk kevesbedésével növekszik, vagy éppen természetföltötti erők uralkodnak a látható világ tünetein, s még is választott emberek akaratának hódolnak.

A növendék csak a boncteremben, a vegyési és épület-tani műhelyben, s a betegágnál képezheti magát alaposan hivatására. A boncolatokat neki magának tennie, a vegyési és physiologiai munkálatokban és készítményekben tetteges részt

GYÓGYTANI JEGYZETEK.

S k o d a tanár kórodájából az 1857-ki tanévről. Közli Politzer Á.

I.

Az iblany mellhártyaizzadványokról.

Mult iskolai év folytán a mellhártya-izzadványok többnyire iblannyal szereltettek, készítményei mind belül mind kívül alkalmaztatván. Belszerűl kizárólag hamiblag napjára tíz szemerenként 1 obon egyszerű szörp és 1/2 obon mannaszörp keverékben oldva rendeltetett, utóbbi szörp a hamiblag kellemetlen ézét legjobban burkolja. Az idő, melyben az iblany a hugyban megjelent 2—3 óra közt változott; miből nem következik, hogy már hamarabb benne ne volt légyen, csakhogy az egész vérkörnyre oszlott iblanyból igen kevés jutott még ki, hogy közönséges kémszerűnkkel a keményítővel kitűnhetett volna. A hamiblagvétél után eresztett hugy mindig savanyu volt, és annál erősebben hatott a keményítőre, mennél savanyubb vala. Ha ily kéműveg (eprouvette) ideiglen hevert, a kék szín lassanként eltűnt; ha a kémletlen hugy 1—1 1/2 óráig hevert, egyszerű keményítő-adalékkal kék szín nem támadt, mindkét esetben a hugy égvényileg hatott. Ennek oka, hogy az üde hugy mindig tartalmaz némi mennyiség szabad iblant; ha pedig a hugy hevert, a hugyany szénsavas könlégge (Ammoniak) bomlik; miáltal, minthogy némi mennyiség szénsav el is szállt, égvényhatásu vá lesz, a szabad iblany könléggel együlvén. Minél fogva szükségessé válik, hogy az iblany légsav-adalékkal keményítőre történendő vegyhatás végett hamany-, szikeny-, és könlég vegyeiből kiszabadíttassék. A hamiblaggal-szerelés felhagyása után az iblanynak hugyból eltűnési ideje 5—6 nap közt változott. Egy jobboldali mellhártya-izzadvány esetében az iblany 12-ed napon is kimutatható volt; a kóros egyed 3 1/2 nehezék hamiblagot vett volt be. Nyálban legtöbb esetben az iblany valamivel előbb jelent meg, egyetlen esetben későbbben mint a hugyban. A keményítőre hatás mindig lágsavval volt előidézendő; mert a nyál, mint közönségesen, égvényileg hatott. Az iblany nyálban korábbi megjelése tekintetében könnyen lehet csalatkozni, ha a hamiblag hig alakban adatik, s utána rövid időn a nyál kémletik, midőn a száj takhártyáján tapadva maradt hamiblag fog hatni. A nyál kénkéhamanya (Rhodankalium) minden szakban minőségileg kimutattatható.

Az izzadságban hamiblag tartalma mindig kitűnt, csakhogy meglehetősen mennyiség izzadságnál is a vegyhatás gyöngye volt. Csupán kékes csillám látszott, mely nagyon hamar, ha a folyadék megsavittatott, eltűnt; miszerint az iblany izzadságban jelenési és tűnési ideje meg nem határozatható. — A köny alkalmilag csak egyszer kémletett, s iblanytartalma kitűnt.

Mi a hamiblag mellhártyaizzadvány- és egész szervezetre hatását illeti, ez az esetek kevés számához képest is különféle volt. T. i. az izzadvány 3—5 hétig tartott a nélkül, hogy konatással fogatkozása kipuhatható lett volna; akkor kezdődött fogyása nagyon hamar történt. E közben a konatási hang

vennie kell. Egy hulla szorgalmas boncolatából, egy pár halott kórbonctani sajátkezü vizsgálatából, egy pár kóreset szorgos megvigyázásából több életrevaló ismeretet fog merithetni, mint egész sor előadásból, s a compendiumok A-tól pontig megtanulásából. Ki műtő akar lenni, a boncteremben fogja kezét növelni, mint Liston mondani szokta.

A vegyészetet, de a többi tantárgyakat illetőleg is, a mostani tanuló sok előnyben részesül, melyet mi nélkülöztünk. Ő a kitűnő vegyési műhelyben működve képezheti magát; mi az üres tanteremben hallgattuk a tudományt, s csak a gyógyszerészekről szigorlatra megkívánt gyógyszer-tári anyagok készítését láthattuk; boncgyakorlatokban szerföltt rövid ideig vettünk részt; a növénytanból a műszavak és Linné rendszerén kívül többet nem hallottunk; a természetrajz és gyógyszer-tan tárgyait csak amugy futtában és hiányosan pillanthattuk meg; a muzeumok előttünk zárva voltak, physiologiai kísérletek és hystiologiai mutatóványoknak nyoma sem volt; magán előadások nem divatoztak; kórbonctan nem létezett; de-

4—5 bordatájon dobos volt — a nyomás által okozott táp-zavar, s ebből eredett összehúzódási képesség veszte miatt, ritkán éles és teljes; a húgy több volt; (egy esetben húgy-szaporodás helyett nyálár jelent meg), az érlükítés gyorsabb, a test soványodott. A még maradt izzadvány felszívódása nagyon lassan, néha épen nem történt. Skoda egy tünetnyire figyelmeztet, mi nagy melh. izzadványnál nem ritkán, névleg jobboldalt tűnik fel, midőn az izzadvány gyarap- vagy fogyatkozása körül esatalkozni könnyű. Ha t. i. a mellkas teljes hangtompulásában a benyomatott máj határa megjelöltetett, nem ritka eset, hogy a tüdő csucsán dobi, ritkán éles teljes kontaktási hang észlelhető, mialatt a máj alhatára nagyon lesüllyedt. Egy vagy több nap múlva ismét teljes tompahang, s a máj határvonalának előleg jegyzett helye vétetik észre. Skoda e tünetnyit úgy fejt meg, hogy a rekeszizom mellhártyával érintkező színe megtámadtatásával, az a lélekzés mozgalmaitól függetlenül, gyakran lejjebb süllyed, miáltal lesüllyed az izzadvány is, s az így hűdött tüdőrésszebe levegő gyűl; ha már a rekeszizom előbbi helyzetébe tér, az izzadvány is magasb helyzetbe jut, mire a teljes tompa hang ismét előáll. A többi eredmény mind olyan volt, hogy nem lehetett jogosan a vett hamiblag hatásaul tekinteni. Egy jobboldali melh. izzadvány fogyása kezdetén bő éjjeli izzadás következett, mely a hamiblag-adagolás fölhatyása és erős kinadék-adagolásra sem szűnt; a bal tüdőcsúcs tompulása, köhécselés genypökéssel, szóval gümőkór jelenségei mutatkoztak. Múskor a fölshívódás idején hasmenés, genyepök-köhécseléssel következett; mely a hamiblag elhatyásával erős mákonyadagokra szűnt. Ez esetben Skoda a már 8 nap előtt adagolt hamiblag adagolásával megkísérlette a higanykenőcselést; 7 napra nyálfolys következett; mire a kenőcsel fölhatyaltak, a nyálfolys még hat napig tartott, mikor az izzadvány is fogyni kezdett. Ez eset megcáfolja Milcent állítását, miszerint a szervezetben hamiblag léte esetén higanykészítmények nyálfolysat nem okoznak. Más, baloldali melh. izzadvány esetében hamiblag adagolásra az izzadvány nagyon lassan, de nyom nélkül fogyott el; közben az étvágy állandó, s a táplálódás oly jó volt, hogy az izzadvány elfogyása utáni hamiblag-adagolás dacára az egyed erőteljes, arcszíne egészséges maradt; egyetlen jel az orrvérzés volt, mi azután gyakrabban érkezett.

Külszerűen az iblany zsírédben (glycerin) oldva adatott. Ez oldatot először Dr. Richter másod orvos Hebra kórodáján alkalmazta farkasrák (Lupus) ellen, állítólag sikeresen. Ő $\frac{1}{2}$ obon hamiblagot 1 obon zsírédben oldván, ehez $\frac{1}{3}$ obon tiszta iblanyt kevert, mely néhány óra alatt oldik. Skoda kórodáján, a szer edző hatásának mellőzése tekintetéből gyöngébb oldat használtatott (tisza iblany 3—10 szemer, hamiblag 15 szemer. — $\frac{1}{4}$ nehezék; zsíréd 1 obon), ezzel a fél mellkas naponként ecseteltetett, s a kent hely guttapercha-papírral borított be. E szerre épen oly kevésse fogyott az izzadvány, mintha semmi sem alkalmaztatott volna; 8—12 napi alkalmazás után a bőr mindig megpirult; egy erős obdat bekenésére 10—13 napra az ecsetelt helyen izzag jelent meg, mely a szer fölhatyására eltűnt. A húgy minden alkalommal kémletett, de ib-

lanyhatás egyszer sem mutatkozott. Ez Schroff tanár kísérleteivel öszhangzik; ki bőrhám sértődésen kívül még hamiblag-fürdők után sem talált a húgyban iblanyt; ellenben ha lehamilitással alkalmaztatik, utólag a húgyban fölhatálható. Valószínű az is, hogy ha iblanyzsíréd hosszasan alkalmaztatik, mint a kórodán történt, az iblany a húgyban fölhatálhatik.

Iblanyfestvény egy mellhártyaizzadványnál alkalmaztatott. Néhány napra a mustárkovásztól származotthoz hasonló bőrpör (erythema) támadt. Egyéb hatása nem volt. A húgyban iblany nem jelenkezett. Más esetben 18 éves asztalosinasnál dagos térdizület-izzadványra, szívburoklobbal szövetekezett hoszas izesúz után sikeresen alkalmaztatott. 5—6 napra a dag és izzadvány elenyészett.

Skoda mellhártyaizzadványoknál az iblany hatásáról így nyilatkozik: Az iblany fajlag hat a paizsmirigy s kevésbé a nöemlő fogyasztására; de nem a többi mirigyre. Az iblany nemcsak a fölshívódást élénkíti, hanem az összes szervezet részeire ronsolólag hat, miáltal átalános soványodást okoz. Ez miként a higany, épen csak úgy hat, mint minden a táplálódás csökkentésére számított szer; azaz több tápanyagot úz ki, mint mennyi fölvetetett. Egyébiránt az iblany fölshívó szerül külről inkább alkalmazhatni, mint a higanyt; mert emez az okozott nyálfolys által a tápélvezetet megakasztja, s így a táplálódást megszünteti. Ismert tény, hogy a melh. izzadvány fölshívódása sokkal lassabb, mint a tüdőbeli szüremkedés; minek oka, hogy utóbbi nagyobb fölületet szolgáltat, s a levegővel közvetlen érintkezésben van. (Eme viszony híjával tüdősejtközi beszüremkedés nehezebben szívódik föl). Azonban az izzadvány minősége is figyelembe veendő; tudjuk ugyanis hogy bőrvizdag, mellvízkór gyorsabban oszlik, mint a képlékeny alkrészekben dús izzadvány. Továbbá a kóros mellhártya egészen másként viszonylik mint az egészséges; mert míg a mellhártyáni lobos-izzadványok nagyon lassan és tökélyetlenül enyésznek, egészséges mellhártyán — mint házinyul melltoimlőjébe öntött néhány obon viz által kitűnt, — néhány óra alatt teljes fölshívódás történik. A kóros mellhártyáni nehéz fölshívódás tehát a lobtól okozott szövétváltozat (álhártyaképlődés) s a hajszáledények bántalmából magyarázható. E nézet szerint az tűnik ki, hogy savós hártayakon a fölshívódást nevezetesen gyarapítani képesek nem vagyunk; mert nem ismerünk gyógybárást, mellyel a szövétében változott mellhártyát s hajszáledényeket rendes működésre utasíthatnók. Elméleti szempontból tehát az iblanykészítmények gyógyalkalmazása igazolva nincs; de igazolva van több rendbeli tapasztalás által. Más részt a tapasztalt ártalmak nem mind az iblanynak rovandók föl; mert találunk egyéneket, kik nevezetes hamiblagmennyiség vétele után sem panasznak ártalmat, ámbár előnyt sem vesznek észre. Régibb orvosok állíták, hogy az iblany soványodást és senyvet okoz; újabbak épen ellenkezőleg fajszer találnak benne gümőkór ellen. Névleg Piórny ajánlotta páráképen beleheltetését; s a töle néha tapasztalt siker tagadhatlan.

Még is a régiek gyanítása annyiban ápos, mennyiben többször nagy adagok után soványodást tapasztalunk. De tud-

monstratióval járó műtési előadások nem tartattak, annál kevésbé műtői gyakorlatok; — szóval a tanfolyam végeztével sokat kelle pótolnunk, és sok maradt pótolhatlan.

Kórodáink bár mily sok tekintetben hiányosak és célszerűtlenek; az, hogy kevés ágygyal bírnak, kezdőre nem hátrány; rá nézve nem jó, ha több esetre figyel, mint mennyit határozotlan föl fogni, emlékében megtartani és áposan átgondolni, képes. Gyakorlottabbak számára a nagy számú járó betegek által a tanárok lehetőleg gondoskodtak.

A kórodák látogatását nem ajánlhatjuk eléggé; biztosak lehetnek, hogy bár mit tegyenek mást, a kórodákban töltött idő mindig a legbecsebb és leghasznosabb fog lenni. Csak betegágy mellett készülhetnek beteg ágyhoz; a betegség maga fogja őket oktatni, s nemcsak a betegséget magyarázó tanár. A betegség a valódi tárgy; ez az mit látniok kell, s mit látás nélkül meg nem ismerhetnek; itt tanulják meg az észlelést és szerelést s a róla való felelősséget, melyeket utób magukra vál-

lalniok kellend. Kísérjék a beteget elejétől végig figyelemmel, résztvétel, aggodalom és reménnyel, baja minden változatain át, és szívük s tudományuk soha nem veszthető kincsel fog gazdagodni; kísérjék az esetet folytonos jegyzetekkel, ezek nélkül a kórképek mindig homályosak maradnak, és mielőbb felejtetnek. Bacon szerint az írás teszi az embert exacttá. Vizsgálják meg előbb a beteget pontosan a baj megállapítására, aztán olvassák és tanulmányozzák a tárgyat hon, s végre vigyázzák meg és jegyezzék föl a kór egész lefolyását. Ez uton megfoghatnak tanulni: olvasás által látni, és jegyzés által olvasmányokat megérteni.

Nem ajánlhatjuk a tanulóknak, hogy előbb kizárólag csak elméleti ismereteket gyűjtsenek s aztán ezekre építsék a gyakorlatiakat; ez elavult (scholasticus) modor, mely az étlettel s az étletrevaló tanulással merőben ellenkezik. Egyesítsék az elméletet gyakorlattal, mint az étletben van, és látogassák, ha orvosokká készülnek, mihelyt lehet a kórodákat; tegyenek a beteg körül mindent, mit orvosnak értenie, tudnia kell.

valevő az is, hogy minden mi a táplálódást csökkenti, a gümőkört fejleszti; ha tehát egész test soványodásával a mellhártya-izzadvány felszívódik, a gümőképződés, mely különben is mellh. izzadványok után gyakori, csak siettetik. Am az is történhetik, hogy a mellh. izzadvány annyira beburkolódott, hogy a szervezet s közte forgalom vagy egészen megszűnt, vagy részleg gátoltatik. Ilyenkor a szervezet higany és iblany által nagyon elsilánytathatik, az izzadvány fogyatkozása nélkül.

A zsirédiplany külhasználatát illetőleg, ennek ártalmait nem oly nagyok, minőket hamiblag beladagolásánál tapasztalunk; mert csak hosszas alkalmazás után jut nagyon csekély iblany mennyiség a szervezetbe; ám egyszersmind sükere hiányzik; épen mintha semmi sem alkalmaztatott volna.

Skoda a nézeteit nem lesz érdektelen ugyan az ő mirennyel (arsenic.) mellh. izzadványánál tett kísérleteivel párhuzamba tenni. Ugyanis hasonzenvi orvosok a mirenyt nagy hatásáról dicsérik. Skoda az övéknél nagyobb adagokban alkalmazta, u. m. $\frac{1}{10}$ r. szemernyit zsirral naponként bekenetett; 25 kísérlet egyednél a hatás oly állandólag azonos volt, miszerint fölötte kétség nem maradhatott. Mindig vérhiány (anaemia) következett; a gümös beszűremlet gyarapodott, az emésztés csökkent, s láb-bőrvizdag létesült.

Skoda kétli, hogy ez fajlag a mirenytől történik, hanem úgy véli, hogy minden a táplálódást csökkentő szer okozza.

KÜLFÖLDI KÖNYVÉSZET.

LEYDIG. Lehrbuch der Histologie des Menschen und der Thiere von Dr. Franz Leydig, Prof. an d. Univ. zu Würzburg. Mit zahlreichen Holzschnitten. Frankfurt a. M. 1857. 8-rét. 551 lap.

Az újabbkor természetvizsgálói rendkívüli előszeretettel viseltetnek a göröcső iránt; s habár a szövettani vizsgálódások nem oly igen nagy fényt derítettek az élet s betegség folyamaira, melyet néhány vérmes reményűek vártak; még is elvitázhatatlan nagy befolyással voltak azok az észszerű orvostan megállapítására, s vannak fejlődésére.

A külföldi irodalmaknak könyveik vannak, — még pedig szép számmal — melyek az ember szövettanát részint röviden, részint igen terjedelmesen tárgyalják; de oly munka, mely az ember, s az állatok szövettanát egyaránt tüzetesen, mégis röviden tartalmazná, a fönnevezett könyvön kívül, tudunkkal nem létezik. Szerző ebben mindazt összeállítá, mit az újabbkor természetvizsgálói, s ő maga is, az állatok szövettanára vonatkozólag különféle folyóiratokban közlöttek; s ez által a nem-histologokat is képesekké tette, e tudományt jelen állása szerint áttekinthetni; mit különben nem-szakember tömérdek költség és idővesztés nélkül nem tehetne.

Azon körülmény, hogy az állatok szövettana e műben épen

Nem is ajánlhatjuk, hogy a tanfolyam alatt valamelyik ágra, sebészetre, vagy belgyógyászatra például, kiválólag adják, specialitásra már most képezzék magukat. Ezen hibás eljárás által nemcsak semmi előnyt nem nyernének, hanem tökéletlen és hiányos kiképzésnél fogva idővel sem jó sebészek, sem belgyógyászok sat. nem lehetnének. A tárgy egy; az élet, egészség és kórtörvényei ugyanazok mindenütt, s a kórismét és javulatokat orvosnak és sebésznek egyaránt tudnia kell meghatározni; a szerelés kivitelét aztán arra bízván, ki arra a szükséges ügyességgel bír.

Az orvosi tudomány roppant mennyiségű tárgyak ismeretét, és kezelésére gyakran csak hosszú gyakorlat által megszereshető ügyességet igényel. Ne higye azért senki, még a legjelesb elmetehetségű sem, hogy azokat rövid időn birtokába ejtheti. Ha valahol szorgalomnak helye van, ha valahol a gyöngébb is vas szorgalom által sikernek és hasznavehető ügyességnek örülhet, itt a helye. A kitűnő tehetség csak többre nagyobbra mehet, de szorgalom nélkül ép oly kevésbé boldo-

oly terjedelmesen ki van dolgozva, mint az emberé, semmit sem von le a könyv becséből orvos előtt. Ki ne tudná azt, hogy akárhány élettani folyamat az embernél mindaddig nem értetünk, míg azt az állatok physiologiája föl nem derítette; már ha van befolyással a szövettan az élettan fejlődésére, úgy az állatok szövettana kétségen kívül igen fontos és első rendű tanulmány az élettanor (physiolog) előtt.

De térjünk át a könyvre.

A munka két részre oszlik: az első vagy általános rész a szövettan fejlődési történetét foglalja magában; mely mint-hogy e tudomány újabb kor szüleménye, nagyon rövid. Tárgyalja továbbá a sejteket, s ennek szövetekké való átalakulását; szól a kötőszövetről s alosztályairól, melynek 1) a kocsonyasövet, 2) a rendes kötőszövet, 3) a porcsövet, 4) a csontszövet. Szól az önálló sejti szövetekről mint a főlhámsejtek, az izom, s idegszövetekről. A másik, vagy különzetes rész a szerves rendszereket vizsgálja egyenkint, először az embernél, azután a többi gerinces állatnál, végre a gerincteleneknél következő rendben: 1) a külső bőrendszert, 2) a csont- 3) izom- 4) idegszövetet s az érzékeket; 5) az emésztési-, 6) a légzési-, 7) a keringési- s végre 8) a húgyrendszert s a nemző részek rendszerét.

Az általános rész legérdekesebb szakaszát teszi a sejt, s ennek szövetekké való átalakulása. Szerző a most divatozó eszmét, a sejteknek fejlődés (cytoblastema) támadását, melyet senki sem látott — nagyon kétségbe vonja s reméli, hogy a sejtek sejten kívüli képződése nem sokára elavult véleményekhez fog tartozni. Ő azt tartja, hogy minden szerves test a csirasejt (Keimzelle), vagy a pete — mely szinte csak egy sejt — szaporodása által jó létre. A peteszek cikkelődése (sulcatio, Furchung*) is csak ily szaporodás, melyet nem mindig, mint azt régebben hitték — előz meg a rüghólyagosa (Keimbläschen) eltűnése.

A tágasb értelemben vett kötőszövet vagy is a szerves egyes részeit összekötő anyag nagyon különböző alakban tűnik elő; van féligfolyó, van szilárd, sőt merev is. Legtöbb esetben áll sejtekből, s azokat összekötő közanyagból; mely két alkatrész közt az arány nagyon változhatik.

A sejteknek, s a sejtközi anyagnak módosulatai szerint a sz. é. vett kötőszövetnek következő alosztályai vannak:

I. Kocsonyasövet. Ez a gerincesek ébrényében (embryo) nagyon el van terjedve; képezi a bőr alatti sejtszövetet, a Whartonféle kocsonyát sat. fölnőtt emberben csak a szem üvegteste szerül ebből.

II. Közönséges kötőszövet, hajdan sejtszövet. — Ez képezi az inakat szálakat s különféle hártyákat.

A sejtközi anyag ennél többnyire rostos, magok a sejtek legkülönbözőbb alakúak s tartalmuk lehetnek; róluk különösen megjegyzendő az, hogy ha elvannak ágadva, közvetlenül válhatnak vér és nyirkedényekké.

III. Porcsövet. IV. Csontszövet.

A sejtek önállóságát megtartó szövetekhez sorolja a

*) Az angolok a sulcatiót sokkal helyesebben segmentation-nek nevezik, s ezután van a „cikkelődés” eszméjével. Tudunkkal e fogalom kifejezésére más szó nem létezik, azért sit venia verbo. Ch.

gulhat, mint a gyöngé ész. Vannak dolgok, melyeket úgy, mint az olvasást és írást mindenkinek tanulni, gyakorolni kell. Nem egy jeles szakférfiut volt alkalmunk ismerni, ki a tények alapos és szabatos ismerete hiánya miatt túlzásokba esett, az igaz ösvényt eltéveszté, s a tudományra nézve, melynek disze lehetett volna, elveszett. — Azért „nulla dies sine linea”; a teendőket soha sem kell halasztani vagy kicsinyleni; egy napnak sem szabad eredménytelenül lefolyjni, s a süker — bár mi nehéznek látszassék eleinte a tárgy — nem fog elmaradni.

És most Isten önökkel! Tartsák szemük előtt, hogy az egyetemi korszak életük forduló pontját képezi, s tanéveik egész pályájukra, s azzal összefüggő házi boldogságukra, erkölcsi s anyagi jólétükre legnagyobb befolyással vannak. Már az első félév gyakran dönt el „quid ferre valeant humeri, quidve recusent”. Mindennemű csábítások és nehézségek fogják önöket körvenni, gyönyörök és szűkölködés, elfásultság és tantárgyuktól idegen szellemi élvezetek. Álljanak bátran; az eltö-

szerző. 1) a vért s a nyirkot, ezeknél a sejtközi anyag hig; 2) a fölhamot (epitélium) mely, ha sejtei nem nedvűs, hanem szárazak s száruneműek, fölbor (epidermis) nevet visel; 3) a mirigyek sejteit; 4) a száruszöveteket, ezekben a sejtek a keménység és ellapulás legmagasabb fokát érik el. Ide tartoznak a körmök, karmok, csülkök, szarvak, hajak, tollak sat. és 5) a jéglenesét, mely mint a kifejlődés tanítja, nem egyéb, mint átalakult fölbor, melynek minden sejte rosttá alakult.

Az izomszövet mint tudva van, kétféle elemből áll u. m. sima és harántcsíkú izomrostokból; de minthogy a természetben ugrás nincs, itt is találunk átmeneti alakokat. Az izomrost harántcsíkolását, — mely a histológoknak temérdek elméletre szolgáltatott alkalmat — most számtalan apró tányéralakú hús részecskéknél (Sarcous-elements. Browman.) egymáshoz tapadásából magyarázzuk mit különösen a gerinctelen állatok aránylag nagy harántcsíkú izomrostjain, melyek áztatás után apró tányérokra hullnak szétyel, szépen szemlélhetni. Nagyon figyelemre méltó az, hogy a harántcsíkú izomrostok szerkezetében nagy hasonlatosságot mutatnak a halak berz-szerveivel, mely tény szerzőben azon már rég megpendített eszmét ébreszté, hogy ezek rokon képletek. A húsrészecskék a sejt bennéből képződnek.

Az idegszövet szerkezetére vonatkozólag, mondja — a legújabb idő aránylag legkevesebb fényt derített. Legnevezetesebb az, mit Stilling — ki igen nagy nagyításokkal élt, — 700 — 900 vonalossá állít; ő t. i. azt tartja, hogy a dúc-sejtek elemi idegszövecsek által „Elementarnervenröhren“ vannak egymással összekötve, mely szövecsek magukba a dúc-sejtekbe is hatolnak; ott sűrű recét képezvén, s a sok kettős korrajzot (doppelte contours) mutató sejtmag burkán áthatván, a sejtmagsághoz (nucleolus) mennek. Ezen fölfödözés azonban még megerősítésre is vár. Az elemi idegrostok végződésére nézve általános és biztos szabályt ismereteink hiányossága miatt, még nem lehet fölállítani. Az említett szövetek vissza termődése képességét összehasonlítva, kitűnik, hogy az önállóságukat megtartó sejtek, p. o. vér, nyirk, fölham, száruszövet, jéglenese, könnyen újra képződnek; hasonlóan a kötőszövet, s a csontszövet; porban ejtett sebek kötőszövet-képződés által foglaltatnak össze; de nagyon gyakran tűnik elő a kötőszövet történetesen szokatlan helyeken. Az izomszövet nem képződik újra, míg az, az idegszövetnél nagyon könnyen megcsíkszik.

A különzetes rész fölőstását, s tartalmát már fönnebb közöltük, mélyebb boncolgatásába ereszkedni itt hely szűke nem engedi; mi különben sem vezetne célhoz. Kiállítását illetőleg a könyv nagyon szép, rajzai igen csinosak s tiszták.

Chyzer. K.

kélett akarát végre is diadalmaskodik. Az elszóródás biztos ellenszere hajthatatlan szorgalom; merüljenek tanulmányaikba, könyveikbe, vegyész, boncolati-munkáikba, kórodi gyakorlatukba, és a csábok széteszlanak, az akadályok fele le van győzve. Ki a tudomány s a sükeres haladás örömeit egyszer megizlé, alsóbb rendű kéjek martaléka nem lehet.

Valamint egyes ember életében minden kornak saját teendői vannak, úgy nemzetek történelmében is minden kornak határozott föladata van. Véleményünk szerint nemzetünk jelen szellemi föladata önök céljával egy: önmaguk benső, tudományos és erkölcsi kiképzése és szilárdítása. — Legyenek méltó fiai a kornak, s a hazának!

LAPSZEMELVÉNYEK.

Vittanc. Fulladási halál.

Egy 20 éves erős, de csekélyhavadásu, különben egész-

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Egyes adatok mérgezési esetek köréből.

e. Nagy adag mákonnyali (opium) mérgezés, s annak hig légköneggeli (ammonia p. liqu.) gyógy-módja.

Ifjabb Costa di Seta a párisi orvosok akademiájában bódító mérgezések fölött lett észleletét közölte, mely két fő pontra osztható. Az első magára a mérgezésre, a második annak hatáskörére és ellenszereire vonatkozik.

60 gramm laudanum, mely 3 gramm opiumot tartalmazott hat óra hosszat maradt a gyomorban, a nélkül hogy halált okozott volna. Costa maga ezen eredvényt a mákony rendkívül nagy adagának számítja be, mely a gyomrot csaknem közvetlenül szélhűdési állapotba hozván, a mérge nagy részének felszívódását megakadályozta. Egy pohár vízben beadott néhány csepp légköneg azonnal nagy hányást okozott, s az állati szerv életműködéseit újra visszaállítá. Alig szűnt azonban a hányás, midőn a mérgezés minden tünetei ismét elő álltak. Új adag légköneg adaték, mit újabb hányás követett, melynek megszűnté után a mérgezési tünetek újra visszatértek, mire mindaddig adaték koronként légköneg, míg az okozott hányás által a gyomor a méregtől egészen megszabadult. Ez eset tanúsítja, miként a légköneg kettős sajátssággal bír; először mint hányást okozó s kiűritő, másodszor mint az idegrendszerre ingerlőleg ható szer, s ennek következtében ha nem legjobb ellenszere is a bódító mérgeknek, minden esetre első szer, melyet hasonszerű mérgezéseknél alkalmazhatunk.

Jegyzet: Itt laudanum alatt mákonyfestvényt (tinctura opii) kell értenünk, melyből 60 grammnak a mi mértékünk szerint 13^o/₁₀₀ nehezék, a benne foglalt 3 gramm mákony-nak pedig 41¹⁴²/₁₀₀₀ osztrák szemér felel meg. (Buchner neues Repert. Band IV. 179 S.)

f. Világító-gáz = légszész (Leuchtgas) általi mérgezés.

Dr. Cless stuttgarti orvos következő kórtörténetet közöl:

Stuttgart egyik keskeny utcájának sötét nedves földszinti szobájában két, addig mindig egészséges, körülbelül 29 év körüli nős ember lakott; szobájukba egy elpattant gázvezető csőből, melynek kívül elillanását a fagyos föld akadályozá, már szagáról is világosan fölismerhető világító-gáz tódult be; 1853. December 31-én a tünetek kevés eltéréseivel, mindketten bódulásba, álmokórságba, önkivületbe estek, hánytak, s fejük fájt. Arcuk vörös, duzzadt volt, nagyon gyöngültek. A tünetek e módon Jan. 3-kaig tartottak, mikor az egyik asszony is, ki addig férjét ápolá, délelőtt 11 órakor ágyba esett, s délután egy látogató szomszéd asszony által öntudatlan állapotban találtott. Két személy ajánlkozék éjjel a betegek fölött őrködni; azonban másnap reggel, a két házasságfelel együtt ezek is mély

séges leányt hirtelen fejfájdalom és végtag reszkesedés lepett meg. Érmetszés mitsem használt. Rendeltetett: hideg fürdők, gyökönke, Meglin-féle lapdacsok, ismételt általános és helyleges véreresszés. Látszólag javulása rögtön agyvérterlődéssé és a nyelv- s állalatti mirigyek fullasztó dagadásává fajult. A beteg izgatottsága és erős hánykódása légszészést nem engedett; miből fulladási halál következett. (Union medicale). O.

Hártyás göglob (Häutige Bräune) fölnött egyeden.

Egy 23 éves ifju szálkás csonttörés miatt kórházba kerülván, orbánc, tályog és a csontszálka veszélyes kórtünetekkel válása következett. Teljes javulás után rögtön köhögés, légszész, nehélység és hangtalansággal lepett meg, és hánytató szerek dacára 48 óra alatt elhunyt. Boncelet: alhártya a gögfedőtől kezdve egész gögsipon le; sőt folytatódott az alképlet a hörgőkben is. (Bull. de la soc. de Méd. de Rouen) O

bódultságban találtattak. — Eret vágta rájuk, vérük nehezen folyó, sűrű, kátránszerű fekete volt. Mind a négyen kórházba vitettek, hová következő állapotban kerültek: 1) A szoba lakói közül egyik 24 éves, teljesen öntudatlan állapotban volt; zárt szemekkel egészen kinyújtózva feküdt, heves görcsei voltak a gerincoszlop feszítő izmaiban, nagy fokú reszketegség, heves hideg rohamok vették elő, arca halvány, látása merev kitágult mint a maszlagos nadragulya (belladonna) általi mérgezésnél, szája véresen tajtékzott, légzése siettetett hörgő, érütése 130 apró gyöngy, szivverése nem érezhető, végtagai hidegek, karjai könyökizületben meghajoltak mozdíthatlanok voltak. Ezt következőleg gyógyíták: Eret vágta rajta, melyből azonban csak két obonnyi, közönséges színű szilárd lepénnyé képződő, sötét vér folyt ki; mustártésztát raktak rája, hideg borítékokat a fejre, s ecet-égényt. Hat nap alatt általános jólétre vergődött. 2) Az odament szomszédasszony — kit ott ezekfőlötti szorgoskodása közben csapott le a gáz, — 29 éves volt, a kérdésekre bár lassan, de helyesen felelt; szemait kitudta nyitni, látása rendes, légzése gyorsított, bőre hideg, tekintete zord, tagai mozgathatók, petyhüdtek, s hidegrázás miatt reszketegek voltak. Ágyba fektetve fölmelegedett és szenderkőri állapotba esett. Ennek fejére jeget, mellére mustártésztát raktak. A két nő ember nem sokára magához jött, emlékezni tudott mindenre, s néhány nap alatt midkettő jól érzi magát. (Buchners neues Repert Band IV. 319 S. Kátay G.

VEGYESEK.

A pesti egyetemi orvos-kari tanredből örömmel látjuk hogy Balassa tanár e f. téli félév folytán Szombaton 4—5 d. u. nyilvános előadást fog tartani a here bántalmairól, mire nemcsak a tanuló ifjúságot hanem a gyakorló orvosokat is figyelmeztetni kötelességünknek tartjuk.

Működik jelenleg az orvos-gyógyszerészi tanszagnál 10 orvoskari n. rendes, 3n. rendkívüli tanár és egy magántanító Dr. Margó a szövettanból, ki egyszersmind az épélettani tanszéket is helyettesíti; meg 4 n. r. bölcsészeti tanár, t. i. a vegy-, állat- és növénytanból meg a physikából. — Adnak ezeken kívül magán tanítást a tanársegédek: Dr. Batizfalvi

a műtősebészetből tudorok és növendékek számára; a sebészi köt- és műszertanból, és a különös sebészi kór- és gyógytanból; Dr. Maizner a szülészetből; Dr. Poor a mellkórnak kontatás és hallgatódzás általi kórisméjéről és a húgynak vegyi vizsgálatáról, mennyiben az a betegségek fölismérésére befolyással bír; nem különben az ép- és kórbonctani tanársegédek az illető tudományokból.

Latin nyelven orvos növendékek számára a kórbonctan, az épélettan és a küln. belgyógyászat adatik elő; németül: az általános kór- és gyógyisme-tan. — A sebészet valamint a többi orvos és sebész növendékeknek szóló tárgyak német- és magyar nyelven tárgyaltnak; a növénytan (a téli félévben annak boncélet- és alakana, (Morphologie) szinte mindkét nyelven, de a vegyészett, állat- és ásványtan, meg a physika, csak németül.

Tanár segédek kinevezettek: Dr. Maizner János a szülészet; Dr. Lyachovics János a belgyógyászat sebészek számára, és Dr. Mádi a kórbonctan tanszékéhez.

*Stockholmi tanár Husz Magnus Dr. Tormay urhoz irt leveléből, melyben ennek a népesség mozgalmait Budapesten tárgyazó munkájáról is legtisztelőbb elismeréssel nyilatkozik, értesülünk hogy Svédhonban a Cholera öt év óta tart, s a mult nyár heve alatt oly fokra hágott hogy Upsálában minden 8-ik, egy kis városban minden 6-ik ember belehalt.

A bécsi köz kórház (Allg. Krankenhaus.) szervezete legm. helyről leérkezett. Az osztályok élén 12 első orvos áll három rangfokon, 1300 1500 és 1800 for. fizetvényvel, s mennyiben nincsenek az intézetben valódi lakással ellátva, 300 frt. szállásköltséggel; mint császári felesketett hivatalnokok a hetedik napdíjosztályba esnek. Csödhirdetvényről nincs szó, hanem a kórházigazgatóság az állomások betöltésére ajánlatot tesz, miszerint a kérelmezés utja nyitva van. Az alorvosi személyzet is rendezve van; a benső képezdek (Internpraeparanden) megszűnnek; minden osztálynak van egy első rendű másodorvos (a bujakórosztálynak kettő) és két másodrendű alorvos. Az eddigi küljárultak (Externisten) ezentúl képződőknek (Praeparanden) neveztetnek, s a másodorvosok egész sorába tartoznak.

Heti kimutatás a pestvárosi köz kórházban 1857-iki Okt. 5— Okt. 11-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt										
	Beteg		Gyerm.		Elmekór			Összeg	Beteg		Gyerm.		Elmek.			Összeg	Beteg		Gyerm.		Elmek.			Összeg	Beteg		Gyerm.		Elmek.			Összeg
	férf.	nők	szülők	fiu	lány	férf.	nők		férf.	nők	szülők	fiu	lány	férf.	nők		férf.	nők	férf.	nők	szülők	fiu	lány		férf.	nők	férf.	nők	szülők	fiu	lány	
Október 5-kán	13	10	2	2	—	—	27	16	13	—	—	—	—	29	1	1	—	1	1	—	—	3	222	243	15	11	3	12	12	518		
" 6-kán.	12	7	1	1	—	—	21	13	11	3	—	1	—	28	2	—	—	1	—	—	—	3	219	239	13	11	2	12	12	508		
" 7 "	10	11	2	—	2	1	26	5	2	—	—	—	7	2	2	—	—	—	—	—	4	222	246	15	11	4	13	12	523			
" 8 "	5	8	—	—	—	—	13	11	7	3	2	—	1	24	—	1	—	—	—	—	1	216	246	12	9	4	13	11	511			
" 9 "	10	5	—	—	—	—	15	8	7	—	—	—	15	1	—	—	—	—	—	—	1	217	244	12	9	4	13	11	510			
" 10-kén.	10	8	—	—	—	1	19	7	10	1	—	—	18	1	1	—	—	—	—	—	2	219	241	11	9	4	14	11	509			
" 11-kén.	10	3	—	—	—	—	13	10	3	1	—	1	15	1	—	—	—	—	—	—	1	218	241	10	9	3	14	11	506			

Csörväs, hurutos, és csúzos lázak nagy számmal fordultak elő. A hagymáz fajai ritkábbak voltak bár, de lefolyásuk súlyosabb, mint egyébkor, lobok is gyakrabban fordulnak elő.

HÍRDETÉS.

(6—9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtár által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dispepsie und Consumption,

von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeifer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, készen kívül kedvesen fog fogadtatni.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
 fizetvények bérmentesen küldendők.
Hirdetések közöltek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden esütörtökön.
 Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Adalék a lép helyváltoztatásai tanához. Vége. Dr. Korányi Frigyes. — Vidéki kórházi közlemények. A bujakór szereléséhez. Dr. Popper József. — Orvosi magángyakorlat. Sipolyok ritkább nemei. Csernó, orvos-sebész-szülész. Kocson. — Társulatok. Budapesti orvosgyűlés Okt. 14-iki évi közgyűlése. — Gyógyszer-tani közlemények. Kátay G. — Pestváros igazg. főorvosának 1857 év Aug. meteorológiai és egészségügyi hivatalos jelentése. — Vegyesek. Dr. Heine sat. — Heti kimut. a pesti köz-kórházról. — Hirdetés.

Tárca: Utí vázlatok. VI. Páris Sept. 25. 1857. Dr. Batizfalvi S. — Apróbb lapszemelvények.

ADALÉK A LÉP HELYVÁLTOZTATÁSAI TANÁHOZ.

Dr. Korányi Frigyes gy. orvos N. Kállóban.

III.

N. N. Gáváról, egy a Tisza mellett fekvő posványos helyről, gazdatiszt; három évtől tartó vizelési nehézségekről panaszkodik. Egyén a betvegyes kinézés példánya, rosszul táplált, bőrszine földfakó, kitűnően váltóláz-betvegyes, arca kissé pöffedt. Állítása szerint három év óta változékony foku vizelési ingerben szenved, mely akkor növekedik, ha akár tevőleges akár szenvedőleges mozgást teszen; alhasában gyakran érez hol húzó, hol nyilalló fájdalmakat; étvágya rossz, étel után gyomor-feszülést, böfögést fölfuvódást szenved, székelése tunya. Semminemű bujakóros bajban soha sem szenvedett, de annál többet váltólázban és egyszer 1848-ban epemirigyben. A lovag-lással föl kelle hagynia, mert alatta és utána alhasi fájdalmak igen nagyra növekedtek. Vért a vizelettel soha sem ürített ki.

Betegnek ezen elbeszélése a hólyag vizsgálatára kellett hogy fölhívjon, s midőn a beteg e végre álló helyzetben vetkezendő vala, föltűnt a fanívölötti táj aránytalan kidülledés, mely egy kemény minden irányban kissé mozdítható daganattól látszott okozottnak, úgy hogy összevetve ezen leletet a beteg nyomorult kinézésével, önkénytelen kellett rákos képletre gondolnom. A mint azonban a beteg lefeküdt, a dag a nevezett helyről eltűnt, és a bal rásztájában lön érezhető; nagysága gyermekfönyi volt, alaka hosszú, mellső széle hornyolt, fölülete sima, alsó végén egy tyuktojásnyi gömb egy vékonyabb nyak által volt a dag többi részével összekötve, a rekesz légzési mozdulatait követte, s körül-fogatván, a hasban ide s tova volt mozdítható, a jobb rásztáját kivéve. E tájban a mozgékony-ság elérte határát, melyen ha egy kézzel vissza tartatott, másikkal egy megfeszült, a dag fölső végétől bal rászt alá vonuló képletet lehetett kipuhatolni.

Beteget jobb oldalra fektetvén, a bal hónalj-vonalban lépet föl-fedezni nem lehetett. — Ezen a vándorlépet jellemző tüneteken kívül találtatott: tompa kontaktási hang a bal kulcsalatti tájon, ugyanitt gyér száraz horzs-zörej és hosszudott kilégzés, mely tünetek melől a 3-ik bordáig, hátul a lapockaszögletig voltak jelen; jobb oldalt éles hólyagcsás légzés. — Húgyhólyagvizsgálat alatt a húgycső rendesnek mutatkozott, a hólyag főképen nyak táján érzékeny, összehúzódott, belfölületén a pöcsap egyenetlenségekre akadt, mint az az izombőnye túltengésének megfelelő; a kicsapott vizelet sok nyákot tartalmazott. A végbél-vizsgálat folytán a dűlmirigy nem volt túltengve, csak a hólyag hátsó fele tűnt föl keménynek, feszesnek.

Beteg egyike volt azon fájtalan (indolens) tunya gondolkozatu embereknek, kikből legjobb akarattal is bajos valami okosat kifacsarni. Hány évtől barangol lépe hasában? azt nem tudja; csak három éve, hogy szekerezés és lovaglás alatt fájdalmasan érzi; váltó lázban gyakran és hosszadalmasan szenved, vizelési nehézségei annyi idők mint alhasi fájdalmak; eleinte csak nappal, most már éjjel is háborgatják; egy évtől sokat köhécse, étvágytalan, székelése rendetlen. Orvosoknak gyakran mutatta magát, és sok labdacst szedett; ez volt minden a mit tudott.

Az itt fölmerülő kérdések legfontosabbjai nyilvánosan azok voltak, melyek a lép rendellenes mozgékony-ságának a többi kórtünetekkel összefüggését érdeklék. Mi a betvegyes állapotot illeti, ez — legalább a dolgok jelen állásában — sokkal inkább függött az alaposan föltételezhetett gümőkórtól, és egyáltalában csak nagyon föltételelesen és közvetve a lépkórtól. De a húgyhólyag baját, — habár egy ilyen beteg előadása nyomán nem lehetett is áthülést vagy más kezdetleges okot kizárni, — mi sem ellenkezik, hogy a dag erőmives zsarolásától ne származzassuk; föntartására nézve pedig e körülményben bizonyosan elég ok rejlik.

E beteg előmbe többet nem került.

TÁRCA.

UTI VÁZLATOK.

VI.

Páris, Sept. 25-kén 1857.

Utóbbi levelemben Páris legújabb kórházáról irtam; most nemcsak Páris, de egész Európa legrégibb kórháza, a Hotel-Dieu-vel kezdem soraimat. Eredetét a 7-ik század elejére teszik. Az intézet két hosszú — négy emeletes — épületből áll. A főbejárás a híres Notre-Dame-piacon. Az előcsarnok falait Dupuytren, Bichat, Desault, Moreau jeles orvosok arcképei díszesítik. A kórház kiterjedéséről könnyű fogalmat szerezni, megjegyezvén: hogy falai között 800 betegnél többnek nyújt egyszerre menhelyet. Az évenként ápoltak száma pe-

dig 14—15,000. Azonban e nagy intézet koránsem bir oly egészséges és szabad fekvéssel, mint a multkor rajzolt Lari-bis-ére. A Hotel-Dieu helyiségei szorosan a Szajna bal ága ho-szában nyulnak el, s kigőzölgéseinek folytonosan ki vannak téve.

A sebészi kórodát Jobert (de Lamballe) vezérli; jeles műtő, de hirtelen természetű kategorikus egyéniség. Azon férfiak egyike, kik már külsejükkel is imponálni tudnak. A húgycső-, húgyhólyag-sipolyokat nagy sikerrel gyógyítja. Több sikerült képzési (plastikai) műtéten kívül, sok szépen egyesült csonkot is láttunk kórodáján. Jobert. — valamint a legtöbb párisi műtő — aránylag igen gyéren használ hideg bo-rongatást; de annál gyakrabban rendel meleg pépet (katapla-smát.) Némely párisi kórházban a tűzhely, melyen azt főzik, soha ki nem hűl.

A Hotel-Dieu-ben igen látogatott még Trousseau belgyógyász kórodája, ki azelőtt a Hopital des Enfants mala-desban jeleskedett. Trousseau előadása igen kellemes, vonzó.

IV.

Lichtblau Franciska Apagyról, 30 éves, férjezett, öt gyermekkel, s utolszor 4 év előtt szült. Több év előtt hüvely- és méhtakárban szenvedett; most tulságos hővérzéssel vesződik. Az alhasban egy daganata van, mely nem fáj, de alkalmatlan nehézségi érzetet okoz; lábai nehezültek, hamar elfárad. Étvágya jó, de étel után a gyomra kipöföd és fáj, székelése tompa. Havazás előtt egy-két napig huzó, a combokba ható fájdalmat és hascsikarást érez, mintegy három év óta. Minden egyéb működése rendes, az egyén jól táplált, jól színezett és vidám kinézésű.

A tárgyilagos vizsgálat egy dagot tüntetett elő a hasban, mely kivéve a kétszeres nagyságot és azt, hogy hosszátmérője egyenes szöglet alatt keresztezi a test hosszvonalát; mindenben egyezett az előbbi szám alatt leírttal. — A hüvelyen át a méh annyira süllyednek tapasztaltatott, hogy elérésére a beteg álló helyzetében a mutató ujj két percét bevinni elég volt. A hüvelyrész megvastagodva és megkeményedve találtatott; a mellső boltozaton át érezni lehetett a mozgékony dagot.

Mintegy másfél éve hogy e beteg nálam volt; jelenleg annyit tudok róla, hogy a használt beföcskendések, fürdők, és különféle gyógykezelések dacára állapota változatlan maradt.

Az előre bocsátott négy kórrajz meglehetősen kiegészítő észleletekre nyújt alkalmat a lép helyváltoztatásainak azon nemei körül, melyek nem együttműködtek, nem is rögtönzött erőszakos behatás, hanem lassu, a test belső szerkezetéből eredő folyamat által létesülnek. Maga a kóralak bizonyára a ritkábbak egyike, úgy hogy négy esetet észlelhetni, minden esetre a kedvező véletlenekhez tartozik; csak is talán oly vidéken történhetik mint Szabolcs-megye, hol egyrészt — különösen az utolsó cholera-járvány előtti években — a váltólázak unalomig való szaporodása és a kétségbe esésig makacssága, de másrészt már maga a posványgöz (malaria) váltólázak rohamok nélkül is számtalan lépdagot hoz elő; melyek sem a betegek sem legtöbb esetben az orvosok által nem méltatnak figyelemre, s így háborítlanul haladhatnak azon cél felé, melyet a körülmények összehatása eléjük tűz. Mellesleg mondva, a lépdagok ilyenmő elhanyagolása már csak azért sem helyeselhető, mert többnyire a sokkal fontosabb májbaj szövetkezik vele, a vérteltől kezdve egész a szemcsés májig (Hepar granulum); mely pedig kezdetében nem oly könnyen ismerhető ki; de a lépdag ellen irányzott gyógykezelés által biztosabban érintetik, mint maga a lép; úgy, hogy lépdagról panaszkodó betegek a gyógyítás folytán gyakran dicsekednek javulásukkal; pedig a figyelmes és elfogulatlan orvos a lép nagyságát vagy nem, vagy csak

kevésbé változottnak találja. A beteg még is valóban javult, mert a kinadék, a vas, az oldozó szerek, fürdők sat. melyekkel talán a lépdag ellen indított meg a harc, akaratlanul is jobb célt követtek, mennyiben erejüket nem vesztették a pöffeszkedő, de nem mindig megfelelő kórhatásu lépre; hanem helyette a májra hatottak, a petyhüdt bélhuzamot zsongították, az emésztést javíták, a vérvegyet élénkíték, a vérkeringést s az anyagforgalmat szabályozák.

De hogy nem mindig ily ártalmatlan szerepet játszik a lépdag az emberi szervezetben, azt is tapasztalni elég alkalom nyílik; arról tanuskodnak épen ezen esetek is. A lép nem sok bajt okoz az által, hogy kóros változás folytán ugys kétése működésében gátoltatik; de ha egyszer kötelékei megtágtak, mint nyugtalan szomszéd itt nyom, amott sért, és mindenütt alkalmatlan; annyival inkább félhető, mert ily viszonyok közt már egészen kisiklik az orvosi kéz tevékenysége alól. Már csak e lehetőség kikerülése miatt is el kell vetnünk a váltó lázak azon gyógyómodorát, mely csak a lázrohamokra tekint, s ha ezek elnyomattak, mitsem gondol a szervek daganatával, a vér változott vegyületével; tág tér engedtetvén a megsokasodott festvény-sejtek, a különböző helyekre lerakott izzadványok fejlődésének, melyek folytán gyakran a beteg életét veszélyeztető rendellenességek előkészítettnek, vagy előhozatnak.

A lép szálagainak oly nemű változása, mely utóbb ily terjedelmes téren mozgékonyaságot teszen lehetővé, a kifejlődés első szakában gyakran ötlük elénk, oly modorban, hogy mig rendes helyzetében a lép hátul a tizenegyedik mellgerinc, fölfelé a hónaljvonalon a kilencedik bordáig ér; a valamennyire idült dagadt lépek egy-két hüvelykel, sőt többel is leebb állanak. E süllyedést talán senkinek sem juthat eszébe a rekesz süllyedése rovására értelmezni, tudván azt, hogy a rekesz állása lényegesen a tüdők érmecességétől függ, melyet pedig túlsúlyozni a lépdag nem képes, ha csak azon eseteket ide nem számítjuk, hol a tüdő, lépdag (emphysema) folytán érmecességét elveszté, mely esetben a rekesz úgy is a rendesnél mélyebben helyeztetik, s ekor állására talán a súlyosodott lép birhat némi, de soha sem tetemes befolyással. — Ily kisebb foku süllyedések — mint mondám — igen gyakoriak, de hogy a leirtakhoz hasonlókká váljanak, ahoz még más körülményeknek is kell járulni. — A négy eset közül három oly nőknél fordult elő, kik már többször szültek volt; kettőnél bizonyos, a harmadiknál igen valószínű, hogy közvetlen szülés után jött létre a lép helyváltoztatása. A férfi, ros-

Kórházi látogatás után, a „consultations gratuites“-ek egyikén, hol a beteg anya szembántalmas kisedét is bemutatta, a csecsemőnek nagyfoku „ophthalmia contagiosa neonatorum“ baja ellen tömény pokolkő-olvadékat rendelt; még pedig 1 rész légsavas ezüstéleget három rész lepárolt vizre. Kórodai segédjét bizta meg, hogy legyen szives napjában egyszer-kétszer a rendelt olvadékat óvatosan beecsetelni.

Menjünk át a sebészet Nestora az érdemdús Velpeau tiszteletére, ki a Hópital de la Charité-ban hirdeti a tudomány s a józan tapasztalat arany ígét. A Charité három virágos nagy udvart zár magába; közel 600 ágygal rendelkezik s évenként mintegy 9—10,000 beteget ápol. Egyes kórtermek oly nagyok, hogy kevés híján 100 ágy fér el bennük; de a kórtermek általában igen tiszták. És noha a fűtés és szellőztetés még a régi, a termekben idegen szag- vagy bűznek híre sincs.

A sebészi kóroda ősz tanára Velpeau a kor lelkevel halad; a mi új és jó, azt mindig szivesen fogadja, de kényál-

litmányt vagy túlzást, a tudomány szentélyében nem tűr. Szintárságnak nyoma sem lakozik benne, mégis ő a legkeresettebb párisi sebészek egyike.

Velpeau csonttörésnél minden contentivkötés közt, dextrinkötést alkalmaz leggyakrabban. Nagy súlyt fektet az illető tagrészt tökéletes bepólyázására, hogy az izmok visszahuzódása meggátoltathassék. Kulcs-csonttörésnél a mozdulatlan kötést úgy illeszti föl, hogy a beteg az ép oldali vállat marokra fogja s a könyök mellfelé irányoztatik. E kötés gyakran nyer alkalmazást a pesti egyetem sebészi kórodájában is. Combkoncnyaktörésnél könnyedén hajtja meg az illető alvégtagot a térdizületben, s mérsékes nyújtást eszközöltet.

A belkórodát a derék Piorry vezényli. Ugyancsak a Charité-ban működnek a jelesen ismert Andral és Cruveilhier tanárok. A mult évben még a boldogemlékü Gerdy is itt fáradozott.

Tekintsünk most a Jardin des Plantes közelébe, a nélkül azonban, hogy a kert csábító árnyékába vonulnánk. Lombos

szul táplált zsongtalan izmu egyén volt, vékony, engedékeny hasfalakkal; már pedig a has-zsigerek helyzetére a hashajtó egyenlő, folytonos hatása bir némi befolyással, s ha ez a hasfalak ellazulása miatt megszűnt — mint az gyakori szülek de kivált közvetlen a szülés után bekövetkezik — akkor minden segély nélkül a lépszalagoknak kell a lép terhével küzdeni, s itt egy részről, a lép nagyságától fog függeni, a képletek ellentállási tehetségétől a másiktól, hogy mily véget érrend a küzdelem. Hol a második tényező csekély, ott az első könnyen győz; mint a harmadik esetről, hol a nem épen igen nagy lép már képes volt kötelékeit annyira megnyújtani. Azonban ezen tényezőt csökkenthetik heveny lefolyású kórfolyamatok is, melyek aztán egy szükésre meghozzák azt, mi különben csak fokozatonként vala létre jövendő. Ily kórfolyamat a lob, mely izzadványt termel; az izzadvánnyal beszűrt képletek föl-lágyulnak, szakadékonnyakká lesznek, s bizonyosan a két első esetekben a szalagok nem egyszerű kinyulása, hanem egyes rostrészletekbe szakadása eredményezé a rendellenes mozgékonytságot.

A hasfalak zsongtalanságán és a hashártyakettőzetek izzadvánnyal való beszűródésén kívül föl kell még venni egy harmadik tényezőt, melyre ugyan az előre bocsátott esetek adatot nem nyújtanak; azonban előfordulhat, és akkor kitűnően képesnek kell lennie, a két előbbi tényezőt előhozni; ez a hasvízkór, mely midőn egy részről a hasfalakat szerfölött kitágíthatja, más részről kisebb vagy nagyobb fehérnye-tartalmához mért fokban fogja a benne uszó képleteket szétáztathatni; ha mind a mellett lépda-gokkal szövetkezett hasvízkórál vagy utána; ily eset följegyezve — legalább tudtommal — nincsen, véleményem szerint onnan jó, hogy a lép szalagai az izzadvánnyal való érintkezésre nem kedvezőn helyzetetvék; ha pedig a szerv a savóban el volna merülve, fajsúlyából a savónak fehérnye- és sótartalma szerint vesztené; továbbá képzelhető, hogy ugyanazon, például lobos folyamat, mely a hasüregben a savós izzadványt eredményezte, a lép szalagain szerveződő izzadványra nyújtott alkalmat és így ezeknek nagyobb szilárdságot és ellenhatást adott.

Ha egyszer a lép olyatén mozgékonytsága jött létre, hogy ez a has és medenceüreg távolabbi helyeit megkeresheti, akkor két eset állhat elő; először: a lép szabadon marad és mindig a lehető legmélyebb pontot foglalván el, a medence zsigereire nemcsak állandó nyomást gyakorland, hanem a körülmények szerint, zökkenés által fokozhatja káros hatását, s így mind azon bántalmakat idézheti

sétányai alatt majdesak később fogunk pihenni; ha ugyan annyi vonzó tárgy között, egy helyben vesztegelni lehet. E nagy-hírű kert tőszomszédságában van Páris legnagyobb, legcélszerűbb kórházainak egyike a Hôpital de la Pitié. Az intézet több nagy épületből áll, melyek szép sétány- és tágas udvarokat különöztvél egymástól; általában egészséges és szabad fekvése van. A kórház 700 ággyal bir, s évenként 12—13,000 beteget vesz föl. A kórtermek tiszták, igen nagyok, de magasak s túltömve épen nincsenek. A beteg rugalmas acéltollu vaságyon nyugszik. A fűtés és szellőztetés igen jó.

A sebész kóroda Maissonneuve tanárra van bízva, ki helyét tökéletesen betölti. Nagy ügyességgel és biztossággal műtesz. Kórodája az érdekes és tanulságos sebészeti esetek hal-maza. Csonttöréseknél többnyire gipszkötést alkalmaz. — Az alvégtag visszerei kóros kitágulásánál (visszérda, varix) nagy kiterjedésben használja a perchlorure de fer higított olvadékának befecskendését. E célra sajátlag készült kis troicart és fecskendőt használ. A derék tanár igen ajánlotta

elő, melyek eféle erőmives behatásokból eredhetnek, vagy pedig már meglevő, más okokból származó bántalmait e zsigereknek föntarthatja, sőt esetleg súlyosbithatja (3. és 4. eset.)

A mozgékonyná vált lép savós horitéka még lobiz-zadványos folyamat székhelyévé válhatik, melynek folytán összenövésnek támadhatnak közte és mind azon zsigerek közt melyek mellé épen eljut, s innen megint egy láncolata a másodlagos bajoknak eredhet (1-ső és 2-ik eset), míg magára a lépére nézve ezen folyamat, mint természeti gyógy-folyam tűnik elő, mennyiben ismét biztos helyezettést nyer és történhetőképen olyat, hogy valóban ártalmatlanná tétetik mind az egyes zsigerekre, mind az egész szervezetre; ez történt az előre bocsátott esetek elsejében; és így, egy netalán adandó esetben érdemesnek tartanám a természet e működésének utánzását megkísérteni úgy, hogy bizonyos az esetből fölmerülő és szükséges időig megtartandó helyzetében a betegnek, a hasfal és lép fölület közt — azt hiszem könnyen eszközölhető — dörzsölés által, oly mérsékelt és kormányozható lobfolyam hozassék elő: mely a szervnek ezen legkedvezőbb helyen való odanövéséteredményezze.

VIDÉKI KÓRHÁZI KÖZLEMÉNYEK.

I. A BUJAKÓR SZERELÉSÉHEZ.

Dr. Popper József, szemész-szülész-mester, a miskolci közkórház orvosától.

Bevezetésül.

T. Szerkesztő ur!

Midőn becses lapja megnyitó számában a vidéki kórházi orvosokhoz is intézte fölhívó szavát: hogy közleményeikkel. szép üdvös és hazafiui vállalatát szilárdításához járuljanak; komolyan elhatározám, azon, terjedelmére nézve bár csekély, de egy kis jó akarat mellett annál dúsabban gyümölcsözhető kórodái anyagot földolgozni, melyet kedvező véletlen, hivatalos működési körömbé szállított.

Tagadhatlan, hogy a nagy kórházak osztályvezérei roppant előnyökkel birnak; ők nagyszerű statistikailag rendezett adatok birtokában lévén, oly szakkérdések fölvilágosításába eldöntő befolyást gyakorolhatnak, melyek a tudomány szempontjaiból tétetnek, s melyek a kórtant s gyógyművészetet fölvirágzásában elősegíthetik. A kisebb, úgyszólván vidéki kórház orvosának hivatása sokkal szerényebb. Itt szűk térben, a gyógyászat minden ágából ugyan, de csak néhány eset szoríttatik össze; azonban mikor egyes esetek észlelésébe és gyógyításába

ezen módszert figyelmünkbe, mellyel ő — ugymond — már számtalan kórosan kitágult visszeret biztosan, gyorsan és gyökere-sen meggyógyított. Maissonneuve kórodáján az edzésnek még egy sajátos módját is láttuk. Ő tudniillik: szárított Cancin-pasta-kupokat tologat köröskörül az ujdönképlet, például: emlőrák alá. Azonban a kupnak előbb kusztórával nyit a bőrön utat. Ez eljárás eredményeül a rossz indulatu képlet pár nap alatt, minden vérzés nélkül ugyan, de nagy fájdalommal — tökéletesen leválik. Izbántalmaknál igen gyakran vesz igénybe elvonó szereket; kivált iblanyfestvényt, hólyaghuzókat s izzóvasat láttuk e tekintetben sokszor alkalmazni. Az iblanykészt-ményeket általában nagyon szereti, s befecskendésül szokszor használja. Anyagvesztés által származott alkalmatlan sipoly-nyílások befödésére, gyakran képlő műtétet alkalmaz. Több sükerült resectiót is észleltünk kórodáján.

Maissonneuve osztályán igen jeles szerkezetű s gyakorlati becsű eszközt láttam még az úgynevezett „Irrigateur vaginal“-t, mely említett tanár elvei szerint Galante remek mű-

mélyedhetik, habár ritkán szerencsés ujat föltalálni, annál gyakrabban nyer alkalmat észleléseket és gyógyeredményeket közölni, melyek által kivált fiatalabb ügytársak kórnevezeteit s gyógykezelési elveit a valósággal és tapasztalással szilárd összehangzásba hozhatja.

E kis eltérés után, melyből cikkeim bár szerény, de alig haszon nélküli iránya megismerhető; szabadjon a miskolci kórház keletkezéséről, és belső szervezetéről pár szót ejtenem.

Nem több, mint másfél éve, hogy Miskolcnak — felső Magyarország legnépesebb városának, nyilvános közönséges kórháza van. A közegészségi ügygel e téren kezdet fogó emberbaráti szeretet eme legszükségesebb s legüdvösebb intézetének létrehozásában, megyénk főorvosa Dr. Schnirch Emil érdemet szerze magának. Vissza nem ijedvén számtalan, mostoha helybeli viszonyainkból eredt akadály előtt, melyek egy kórház ügyszólván semmiből föllállítását nehezítették; buzgó ügytársunk el nem csüggedve ernyedetlenül fáradozott mindaddig, míg a kórház jótékony adakozások útján megnyitvatván, a magas cs. kir. kormánytól azon rendeletet nyeré, hogy e kórház nyilvános közkör-intézeté emeltetett, s azon szilárd alapra fektetett, melyen hasonló közönséges betegápolók a birodalomban, rendíthetetlenül nyugszanak.

Jelenleg kórházunk harmincöt, szükség esetében negyven mindkét nembeli beteg fölvetelére van alkalmazva. Az épület fekvése gyönyörű, de régiebb idő óta katonai ispartályul használtván, jelenkori kórház igényeinek meg nem felel; azonban két nagyobb és három kisebb terme, a tisztaság és kórházi rend elvei legszigorúbb föntartása mellett, eléggé képesített arra, hogy a betegek sorsa, mind orvosilag mind élelmezésileg teljesen biztosítottassék mindaddig, míg tökéletesebb helyiség nyeretnék.*)

Föntartván magamnak, hogy az év lefolytával kimerítő átalános és részletes kórházi jelentést készítendek becses lapja számára, ez uttal kórházi naplóból, néhány közlésre méltónak vélt tárgy kiszemeléseére térek át.

Ha vidéki városokban valami, egy közkörház hasznos befolyását a közegészségi ügyre nézve nagyban bizonyítja, ez valóban a bujakóros ragály terjedésének korlátozása. Mióta Miskolc ilyenmő intézettel megáldatott, a hetenként rendőrségi szigorral gyakorolt kéjhölgyek megvizsgálása nem könnyen kijátszható cselekvény többé, hanem oly közegészségi rendszabály, mely a várost a bujaragály pusztításaitól lehetőleg menti.

A t. városi hatóság folytonos fáradozása a gyanús nősze-mélyek fölfedezésében s a kórházbai áttételében azon körül-

*) Mióta e sorok irattak, Ő cs. k. apost. Főlsége f. é. Sept. hó 3. Miskolc városa legmagasabb látogatása alkalmával, a kórintézetet is legkegyelmesebben megsejlelni méltóztatott; s miután legmagasabb elégteltségét a kórház vezérletével, fölszerelésével, s orvosa hályagos betegeken tett műtéteivel, — kivéve a szállást — kijelenteni kegyelmeskedett: reményleni lehet, miszerint a hatóságok közismert emberbaráti buzgóságától segítettve, nem sokára egy Borsod megyéhez is székvárosához il-
lőbb kórházépület is fog építtetni. Sz.

helyében vulkanizált kacsukból készítettett. Az eszköz alkalmaztatván, folytonos sugárral működik a méh szájadékára s a hüvely falaira.

A Pitié-ben sok jót lehet még tanulni Michon és Becquerel mellett. Michon a serres fines-kegy gyakran használja sebszékek egyesítésére, kivált hol a bőr igen mozgékony.

A kisebbszerű Hôpital de la Faculté-ban Nélaton tanítja a sebészetet, ki egyebek közt végbélelőseknél fölülegesen izzóvasat szokott sikerrel alkalmazni. A máj „akephalocystis“-énél pedig, több ízben — szintén jó eredménnyel — használt higitott iblanyfestvény-befőcskendéseket.

A szülkóródát ugyanott a híres Dubois vezeti.

A szellemdús Ricord kóródáját, mely a Hôpital du Midi-ben van, lehetetlen mellőznünk. Itt adja elő a derék tanár — mulatva oktató modorban — jeles Syphilidológiáját. (Bujakórtan.) Nyáron át a zöldben, a második udvar hársfái alatt tanít, roppant számú hallgatóság környezetében.

Ricord élénk, értelmes előadását finom nedéllyel fűszerezi;

ménybe juttatott, miszerint mind érdekességre mind számra nézve nem csekély anyagot nyerhettem egy gyógymód teljes sikerével megismerkedhetni, mely biztosan s rövid idő alatt a bujakór különböző bántalmait legyőzni képes.

Csalódnék, ki e bevezető sorok olvasásánál azt vélné, hogy valamely új bántásmódról leendő szó; sőt inkább ellenkezőtől tartok, hogy t. i. tisztelt ügyfeleim közleményemben régi ismert dolgokat találандnak. Ámde nem is az céloim, hogy új gyógy-fölfedezések kételyeit terjesszem, hanem inkább hogy az ésszerű gyógytan eredményeit újabb adatokkal szaporítsam.

A kóródai anyag, mely bujakórbeli tapasztalásaimnak alapul szolgált, ez év kezdete óta Augustus hó végéig 247 beteg közül állott 83 bujakóros egyénből; kik közt: férfi 12, nő 71 volt.

A férfi esetek között találkozott: takár 3, fekély 6, függőly 2, dob 1.

Nőknél pedig észleltettek: takár 42, fekély 18, dob 4, függőly 7.

Múlt évben Februártól, vagy is a kórház megnyitvatásától kezdve 1856-ki Dec. végéig 185 beteg közt 51 bujakóreset jelentkezett: takár 27, fekély 10, dob 1, másodlagos bujakór 13.

1. A takárról.

a) A takár férfiaknál ritkán fordul elő kórházunkban, hol mutatkozott rendszeren nyolc nap alatt annyira javult, hogy az egyén a kórházban többé vissza nem tartóztatott. A nyákfollyam megszüntetését kizárólagosan kopai balzsam által eszközöltük, mely szer eképen rendeltetik: Rp. Bals. Copaiv. unc. semis mucil. g. ar. q. s adprf. subact. Aq. fontis unc. sex. s két nap alatt, minden két órában evőkanalanként elfogyasztatott. A szer sikerét közvetlenül lehetett észrevenni. A copaiva alkalmaztatása labdacokban vagy kupacsokban bár kellemesebb vételű, de soha oly rögtön segélyző, mint a legegyszerűbb folyó alakban; továbbá a föntebbi szeradagolás oly kényelmes és biztos hatásu, hogy a divatban levő sok idővesztéssel s egyéb gyakorlati kellemetlenségekkel összekötött befőcskendések rendszeren mindenkor nélkülözhetők.

b) A bujakóros fehér folyást, vagy is a takárt nőknél aránylag leggyakrabban kezeltük. A meglepő eredményeket előtűntetett gyógymód homlokegyenest ellenkezik a férfítakárok ellen követett szereléssel; midőn t. i. utóbbiaknál a helybeli gyógymódot mint célszerűtlent egészen mellőzhettük; ellenben nőknél minden belső szert mellőzve, csupán helybelileg gyógyítottak.

Kórállapotr nézve, ha a személy asztaltáblán hanyatfekvésben megvizsgáltatik, a hüvely bemenete körüli nyákhártya sötétvörös és nyákos-genyes elválással fűdöttnek látszik; a méhtükrő bevezetése után, a hüvely nyákhártyája majd egész terjedelmében, majd elszigetelt helyeken, vagy fölületes hurutos lobot tűntet elő, vagy pedig lehámlott (excoriirt) vérző foltokat, melyek nem ritkán hurutos fekélyekké — mik a buja fekélyektől egészen különbözök, átváltozván. Az elválasztott folyadék (takárizadvány) nagyobb vagy kisebb mennyiségben

hallgatóit, vendégeit találó élceivel gyakran nevetésre hangolja. Húgycsőszornál a rugalmas szálcot legkülönbébb alakban használja. A baj különböző neméhez, fokához képest majd „bougie exploratrice, conique, olivair“-t vesz elő; majd ismét sonde courbe olivaire, conique, coudée, olivaire droit“-t használ. E sokféle jeles minőségű rugalmas szálc, és pöcsapokkal Laserre látja el a kórházat, ki jeles gyártmányáért 1855-ben első rendű jutalmat is nyert.

Ricord a bujakóros dobót kusztorával nyitja meg; borékvizsérvnél pedig iblanyfestvényt fecskendez be; míg Chassaignac ily esetekben — mint multkor említők — drainage caoutchouk hengerekhez folyamodik. Ricord a fitymasort — saját modora szerint — bistourival, Chassaignac écraseur-rel műtetszi. A cél egy és ugyanaz; de az eszköz különböző.

A Hopital du Midi 350 ágyára többnyire bujakóros betegeket, és pedig férfiakat vesznek föl. A kórház — ide nem számítva a járólágosok roppant seregét, — évenként 3400 beteget ápol. Ugyanezen intézetben kényelmes magán-szobák is van-

a hüvely falazatát bevonja, rendesen sárgászöld színű s majd közönséges genyhez hasonlít, majd nyákos nyúlékony, takonyféle gömbökből áll; ha e nyákhártyai elválások letöröltetnek, az alatt levő nyákszövet petyhüdt, belövelt állapotban mutatkozik.

Alanyi tünetények ritkán észlelhetők, csak kivételesen panaszkodnak némely nők vizeleténél égető fájdalmakról. Átlanos láz vagy másféle bántalmak nyomdokait a folyással összeköttetésbe hozni, soha sem volt alkalom. A nők takára nem ritkán bulyafekélyekkel volt összeszőződve; de ezek soha sem bent a hüvely üregében találtattak, hanem a szemérem ajkak tájékán, vagy a hüvely bemenete körül, s így annál kevésbé valának a takár fekélyekkel fölcserélhetők, minthogy utóbbiak többnyire a hüvely közepét, sőt a méhszáj környékét lepi, és fölületes állományvesztést képeznek, mi közönséges hurutfekélyekhez (catarrhalische Geschwüre) hasonlítanak, minők kivált a vastag belek hártáján támadnak.

Gyógymód.

A kezeléshez szükséges gyógykészület igen egyszerű; kényelmes asztaltáblán kívül, egy üveg vagy éroméhtükör; továbbá egy látnyi hosszú kerekded vékony pálcika, melynek élére darabka szivacs aként van illesztve, hogy a szivacsos vég akadálytalanul a méhtükör keskenyebb nyílásán ki s bevonathassék; egy másik botocska, végen légsavas ezüstéleggel (nitr. argent. cal. scriptor. impos.) ellátva.

A bánásmód maga: a takáros egyén az asztalra hanyatt fekszik, combjait a csipzületben kevésbé behajtva egymástól eltávolítja; aztán a jól beolajozott méhtükör kellő óvatossággal a hüvely mélyébe vezetetik, s fadugóját — melynek éle takáros genyvel be van szennyezve, — kihúzával legelőször a hüvely falai egész terjedelemben a tiszta vízbe mártott szivaccsal, lemosdatnak, meddig a takahártyavonat minden genyes vagy taknyos elválástól meg nem szabadított; ekor a méhtükör újra bedugatik azon célból, hogy a leghatályosabb helybeli szer a megbántott takahártya-helyekkel közvetlen érintkezésbe hozassék. Önként értetik, hogy helybeli takárelleni szer, a zsugorítók (adstringentia) közül választatik. Tapasztalati meggyőződéseim szerint elsőseget érdemel a timsó, melyet eleinte tisztán alkalmaztam, utóbbi időben pedig ecetsavas oloméleggel vegyítve, mi által a gyógykészület sükerteljesebb lön; nevezetesen a légsavas olvadék hatását fölülmulja, mely utóbbi tetemes drágábbasága miatt is kórházban nem igen ajánlható; megkísérlem szinte a kénsavas rézéleget is; de ismét és így kizárólagosan a timsós-olmos folyadékhoz tértem vissza. Ez utóbbi szer eképen rendeltetik: Rp. Alum. crudi dr. unam Acetat. plumb. scr. quatuor. Aq. fontis. libr. semis.

Ezen vízbe mártott szivaccsal, a méhtükör után át a hüvely falazata leginkább ottan, hol hurutlobosan van megtámadva, erőlyesen megdörzsöltetik, és e bánásmódot legalább kétszer kell napjában ismételni.

Azon esetekben, hol a hüvely takahártyája egy vagy több

nak, hol a beteg napjában 2 frank 50 centimért a legjobb ellátásban részesül.

A bujakóros nők külön ápolatnak a Midi szomszédságában fekvő Hopital de Lourcine-ban

Ide közel esik a Hospice des Enfants trouvés et Orphelins; 600 gyermek számára fölszerelve. A dajkaságra kiadottak száma évenként 20,000-re halad.

A hátralevőket jövő levelemre.

Dr. Batizfalvi.

APRÓBB LAPSZEMELVÉNYEK.

Nyavalyatörés. Koponyalékelés. Javulás.

Egy 24 éves embernek 11 év előtt egy darab épületfa koponyájára esett. Agnyomódási jelenség nem mutatkozott; hanem 2—3 hónap múlva nehéznayavalya-rohamok kezdődtek,

helyütt pállottnak vagy fölületesen fekélyezve jelenkezik, a méhszáj környékét külön figyelemmel kísérve, ezen helyeket az épen leírt zsugorító locsolás után, légsavas ezüstéleggel hatatosan megérintem.*)

Belső szert a takár ellen nőknél soha sem rendelek, az életmód rendezésében kivált arra ügyeltetik, hogy a betegek ágyakban pihenjenek, és gyöngébb eledellel tartassanak.

E gyógyeljárás mellett, a bujás fehérfolyások ha egyéb bujanemű bajokkal nincsenek összeszőződve, három—nyolc nap alatt tökéletesen meggyógyulnak; hol takárfekélyek rejtődnek, ezek a légsavas ezüstéleggel érintések által, szemlátomást legfeljebb két hét alatt egészen behegednek.

Folyt. köv.

ORVOSI MAGÁN GYAKORLAT.

Sipolyok ritkább nemei.

Közli Csernó E. orvos-sebész szemész és szülész mr. Kocson.

I.

Méh-hüvely-sipoly.

1856-ik év April 1-én egy etei családanya keresett föl, ki 13 éves leányát gyógy-célból hozá magával.

A leány egészséges szülőktől származván, állítólag születésétől fogva hét éves koráig jólétnek örvendett s rajta soha legcsekélyebb bántalom jelei sem mutatkoztak; e korban egy alkalommal végbél s ivarrészek viszketegétől támadtatott meg, mi rövid enyhülési szünetek után különösen esti lefekvéskor nagyobbodott; — ehez később gyakori széklési késztetés járult, midőn a kiürült bélsár között életüket mozgással küelő apró orsonya férgeket lehete fölfedezni. — E tünetek hosszas ideig eltartván, egy izben anyja észrevév, hogy leánya ivarrészeiből habár csekély mennyiség nyák szivárog, mi fehéreneműire sárgás foltokat fest; de ez nem nagy jelentékenységű bajnak tartatván a gyógyítás igénybe sem vétetett. — Ily körülmények közt egy s fél évig a folyás egy állapotban maradt, mely időszak alatt az arc színe elveszett, a szemek kékes gyűrűvel körítetttek, végtagok fájdalma s szívdobogás keletkezett. Kilenc éves korában többé az orsonyákat látni nem lehetett, de a folyás eltartván, ehez nem gyanítható okból másnemű baj csatlakozott; ugyanis a bal szeméremajk megdagadva érzékeny s kemény lett, s majd hét hó növekedő fájdalmak közt, mi a járását csekélyebb testi mozgásokat sem engedé meg, fölpuhult, a küöldalon megfakadva sok szennyes s bűzös genyt ömlesztett; a genyürülés kevesbedése után maga az előbb tátongó nyílt

*) Ezen érintések egészen fájdalom nélküliek, és bár minő erősen történjenek a méhszáj körül, magára a méhre legkisebb kárt sem hárítanak; ellenben a hüvely bemenete körül, vagy a benső szeméremajkakon minden érintés (touchiren) élénk fájdalmakat gerjeszt, miből igen érdekes élettani következtetéseket lehetne húzni, a kéjérmelmezt gerjesztő idegszalak természetére nézve.

melyek erőszakossága végre a szenvedő elméjét elgyöngítette. A koponya nyilvarrányán fél hüvelyknyi mélyedés volt észrevehető. A szenvedő égénnyel kábítatván, a mélyedt csont rész kilékelletett. Sükerült a kemény agykért többszörös odatapadása dacára az eltávolított csontforgáctól sértetlen elválasztani. Épen műtét alatt is nagyon erőszakos rohama több percig tartott. Utóbb a beteg állapota javult. A kivett csonton külről két benyomat látszott; belül csillagdad repedéses volt; lemezei közül a csontvelő eltűnt volt. (Gaz. méd.) O.

Bal vese rendellenes helyzete.

Egy 12 éves, gümös agykérlobban elhunyt leányka jobb veséjének rendes helyzete mellett, bal veséje a gerincoszlopon közvetlen a gerinckeresztszöglet fölött, a hasfüggér ágai közt találtatott. (Bull. de la soc. méd. de Rouen.) O.



seb is összehúzódott, de egy mindenkor nedvedző nyílás maradt hátra, mi e korig sem enyészett el.

Figyelmes vizsgáltnál a leány korához képest elég nagy-nak, de a test kevésbé tápláltnak találtatott; érdekelt baján kül panasz a mellbeli nehézség s szívdobogást tárgyazá. Helybelileg az ivarrészek egyenesen kinyújtott végtagok mellett kóros elváltozást nem mutatának; azonban a fülhuzott s egymástól jól eltávitott combok a testrészt szabaddá tévén, sikerült a baloldali hügyszeméremajkon egy — a hudeső s méhhüvely szájadékához vezető függélyes hasadékkal párhuzamlag haladó — két hüvelyk hosszú árkot föllelni, melynek ürébe a külbőr behatván, az a szeméremhasadék járatához hasonlatos; ez árok környéke rugalmasságát elveszté, s két vonalra kemény szövet éreztetett. — Az egymást érintő oldalfalak széthúzásánál a köztakaró redős alakbani bevonulását tisztán lehet ki-venni, mi is a mélységben élénk piros sikos takhártyával egyenlő szövetbe látszott átmenni; az ür átmérője a kis ujj bevezetésének ellent nem állott; a szűzör csak romjaiban levén meg, a jobb mutató ujj is a méhhüvelybe kevés erővel sérelem nélkül betolathatott, hol a két ujj egymás szabad hegyével találkoztott; — a kutatás maga fájdalmat nem okozott, s a leány nem annyira a szenvedő, mint inkább a körüli részek égetéséről tett szót, mi az ürjárat s szülrészekből kifolyó kellemetlen szagú nyák maró jelleméből létesült.

Az előzmény s kórképlet kiderité, miként a tárgyalt leány még zsöngé korában gilisztabántalomban szenvedett, mi neme s hosszas tartása által képes volt az ivarrészekre gyakorlott izgatással takáros folyást létesíteni. Ennek jelei, valamint a túlélt korban, úgy ez alkalommal sem hiányzanak. — A nagy szemérem ajkon alakult s fölfakadással végződött dag mélyebb gócu tályogra emlékeztet, mely egyrészt a méhhüvely falát más részt a hügyszeméremajak küloldalát emészté föl, s választá ürítő nyílásul; ez később — a genykepződés szünte után, — a már jelenvolt takáros nyák kivezetésében is szerepelvén elévült, s mint a behörödzés gyanitni engedi, minden gyógyipar mellett sem záródhatván el, méhhüvellyel közlekedő sipollyá vált.

Gyógyelvül tüzetett: legelőbb is a szervezetre kártékony hatású hüvelytakár megszüntetése; mire nézve mind általános mind helybeli szerelés foganatosított; — míg tehát belőleg a zsongító vaskészítmények enyhébb nemei adagoltattak, addig helybeli belövelésül ólomcukros tölgyhéjőzet használtatott; két hét szép javulást eszközölt, miután nemesak a kifolyás rossz minősége változott, de mennyisége is tetemesen kevesbült. — E szerelés folytatása mellett következett a sipoly elzárása; de miután annak lobgerjesztő szerek általi javulása a kérges körzet s behörödzés miatt várható nem volt; s kedvező sikert csak műtét ígért, ennek kivitele a szenvedő beleegyezésével April 16-ára határozatott.

E nap reggelén tehát előre bocsátott hangyhalvannyal elkábítás, s hozzá férhetés végett jól kikeresett helyzetetés után, szike segélyével a mélyedést közbevevő széleken a bőr ott, hol a kérges állomány határa érezhető volt átmetszetvén, a szűkülő ür felé körkörösén fejtetett le mindaddig, míg a takhártya megközelített; ennél tovább a kezelés nem terjedhetvén, a takhártyába néhány hosszanti fölületes metszéssel a műtét bevégezett. — A beállott terimbeni vérzés hideg alkalmazására megszűnt. Az egyítésre gombos varrat választatott; a nyugodt fekhelyre szállítást pedig hideg borongatások szorgos használata követte. Az állapot utóbánásul különös teendőt nem követelt, miután heves lob s viszhatás jelei igen kis mérvben mutatkoztak.

Műtét után negyed nap a varrat fonalai kiszedetvén, másfél hüvelykre fölülről a széleket sebes hegedés útján egyesülteknek lehetett ismerni; alul azonban félhüvelyk nagyságú seb maradt hátra, melyből nyomásra fehéres sűrű geny folyt, a kutatás azt akadály nélkül járható át, s méhhüvelyig hatott. Hatod nap a genyedés majdnem egészen megszűnt, de a nyílás mindamellett maradt. E helyzetben a műtét elégtelensége bizonyulván be, miután még egy hét lefolyása alatt pokolkő-főcskendezés sem létesített javulást, az előbbinél csekélyebb terjben ismétendő műleges eljárás lépett javalatba.

Május 4-én tehát Froriep módjakint a hátramaradt sebfalak több helyütt hosszant bemetszetvén, a gombos varrat

megujtattott. — Elérkezvén ujlag a fonalak kivételi ideje; nem kellemes meglepetésül kelle tapasztalni, miként a nyílás csak kisebbedve, de elenyészve nincs. Ezekután egy ideig Schneider által ajánlott sósavas horgag-oldat általi borongatás alkalmaztatott; de hatása misem volt.

E türelmet csökkentő eljárások után nem maradt egyéb hátra, mint az előkor ily esetekbeni segélyszeréhez az izzóvas-hoz, mint egyetlen reményt nyújtó műszhez folyamodni. Az eszköz e célra külön készítettén, ludtoll-vastag, s két hüvelyk hosszú hengerrel volt ellátva, mi is nagyobb izgatás kedvéért csak vörösségig hevítettett; a nyíláson lehetőleg gyorsan vezetett be, s azzonnal ki is huzatott; ez heves fájdalmat, s száraz nyomokat hagyván.

Másnap a körüli részek is lobban részesültek; de ennek csillapítására legkevesb szerelés sem járult. — Harmadnapra azonban a bántalmazott hely fölemelt hőség-vör- s érzékenység mellett föltűnően nagyra növekedvén, a hideget mellőzni lehetlen volt; mire is az említett jelek fordulatot vevén, enyhültek; a pörk elvált szélei alól pedig jóféle geny csordult. Negyednap a pörk egészen leesett, s a tiszta genyedés folyton tartott. — Későbbi napokban a seb szemlátomást kisebbedett, bár arra többszöri tisztogatás mellett száraz tépeten kül, misem használtatott. Tizenketted nap a seb egész terjedelme szemcsésedéssel dúsan ellátott volt, úgy hogy az egyes dudorok tulságos emelkedését pokolkővel kellett fékezni. Rövid idő alatt az egyarányossá vált szemcsés seb, a széleiről bevonult hegedő hártya által elborítottván behörödzött, s többé ujra sem képződött. Már Junius előnapjaiban a sokat szenvedett leány bajától végkép megmentve vonulhatott övéi körébe.

(Vége köv.)

TÁRSULATOK.

Budapesti orvosegylet.

A budapesti orvosegylet Oktober 14-én tartott évi közgyűlésén az elnök által jelentés tétetett a könyv- és pénztár állásáról, mely mindkettő teljes rendben és gyarapodó állapotban találtatott.

Azután az év lefolyta alatt tartott tudományos előadások sorozata fölolvastatott. Ezek száma 21-re ment, és az orvosi tudomány minden ágaira kiterjeszkedett.

A Schuster-féle alapítvány kezelésére, a megholt négy tag helyébe ifj. Bene F., Eckstein, Jankovics és Tormay orvostudorok kinevezettek.

Egyleti új tagokul választattak: Dr. Nadherny cs. k. udvari tanácsos, tiszteletbeli tagul; rendes tagokul: Glück Ignác, Markuszovszky Lajos, Turnovszky Frigyes és Verzár Joachim orvostudorok; levelező tagokul: Dr. Ercesey Imre Debrecenben, Dr. Karsay Lajos Győrött, Dr. Korányi Frigyes Nagy-Kállóban, Dr. Sáy József Fehérvárott, Dr. Weninger János Abonyban és Dr. Wittelschöfer Lipót Bécsben.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Egyes adatok mérgezési esetek köréből.

g. Iblany (jodum) maszlagos nadragulyávali (Atropa Belladonna) mérgezés ellen.

Suiz Rioyo frank orvos érdekes kórtörténetet közöl maszlagos nadragulya-vonattali mérgezésről, melyet Bouchardat már az előtt közzétett ajánlata nyomán hamiblag — jodetum kali, a rosszul ugynevezett kali hydrojodincum — lepárolt vizbeni oldatában feloldott szabad iblany által igen szépen meggyógyítottak.

A kórtörténet röviden következő:

Egy 73 éves, erős testszerkezetű vérmes öreg ember 1851-ki Jan. 11-kén Burgosba jött, hogy a szemén levő hályogot műtét alá bocsássa. A műtő bevétele kesersó oldatot, a szemkörnyékre

bedörzsölésre nadragulyavonatot rendelt neki. Bár az orvos több ízben ismétlé a szerek használata módját, a beteg felügyelője azonban mindkét szert föloldá egy pohár vízben, s betegének reggeli kilenc órákor egyszerre beadá. 10 $\frac{1}{2}$ órákor jött a mütő, s betegét megmérgezve lelé. Gyorsan kezdte beadni neki alkalmas szereket; azonban 3 szemer hánytató borkövel, s a nyelés ingerlésével semmi hányást nem idézhete elő; vetett ugyan ki a szenvedő önként egypárszor kevés folyadékot szájából, de melyben alig lehetett 4 szemer nadragulya-vonat, holt neki 8 grammot — 109 $\frac{712}{1000}$ osztrák szemer — adtak be. Mustártésztát tettek rá, csőrét kapott, s bőven fekete kávé. Délutáni 4 órákor legmagasb fokon beállottak a nadragulya-mérgezés minden jelei, a kórjóslat igen gyanussá vált. A beteg körül összegyűlt orvosok tülgubacs-főzetet akartak neki beadni; midőn Rioyonak eszébe jutott hogy Bouchardat épen hason esetben hamiblan-óldatban szabad iblant ajánl ellen-szerűl, s nem késett ennek használatába vételét azonnal ajánlani. Az első adag iblan-óldatra csakhamar hányni kezdett, mi által a bevett folyadék legnagyobb részétől megszabadult. Több adagot is adtak még be, melyek mindannyiszor hányást okoztak. Éjen át csaknem változatlanul tartottak minden tünetek, s még hozzájuk érvágás lön szükségessé. Folyvást adták be neki az iblan-óldatot, fekete kávéval felváltva, arcát s nemzörései táját hidegvízzel borongatták. Következő napon jelentékenyen javult, kérdésekre felelni s ágyában önkényesen mozogni tudott. Szomjúságot nem érzett, nyelve száraz fehér, ajkai feketék voltak, alteste puha volt, de nyomás által nem érzett fájdalmat, kivéve alhasi táját, hol egy daganatot lehetett észrevenni, mely a telt húgyhólyag nyomása által származott. A beteg 24 óráig nem tudott vizelni; nyelni könnyen tudott, látája kissé volt kitágulva, a világosság iránt érzékenyebb volt. sat. Húgyesap által tetemes mennyiségű húgy ürítették ki s nem sokára következett rája zöld színű székelés. Harmadik napon bő izzadság kíséretében jó indulatu láz állott be; negyedik napon elkezdődött az üdülés, s a beteg csakhamar tökéletesen jól érezte magát. (Buchners neues Repert. Band III. 279. S.)

Kátay G.

Pestváros igazgató főorvosának 1857. Auguszt-havi meteorologiai és egészségügyi hivatalos jelentéséből.

Meteorologiai viszonyok.

A	legmagasb	nap	legalacsony	nap	közép állás:	havi ingadozás
Légsúlymérő 0° R.	338 $^{\circ}$ ₂₄	24	331 $^{\circ}$ ₄₄	19	334 $^{\circ}$ ₃₃	6 $^{\circ}$ ₈₀ P.v.
Léghévmérő Ream.	+25 $^{\circ}$ ₄	11	+2 $^{\circ}$ ₈	25	+14 $^{\circ}$ ₀₈	20 $^{\circ}$ ₀₆ R.
Pára-nyomat	6 $^{\circ}$ ₇₂	6	1 $^{\circ}$ ₉₈	23	4 $^{\circ}$ ₂₉	4 $^{\circ}$ ₇₄
Légtörő nedvesség	93 $^{\circ}$ ₀	4	36 $^{\circ}$ ₀	8	64 $^{\circ}$ ₂	57 $^{\circ}$ ₀
Légtörő ozon-tartal.	7—6	20	1—1	25	6 $^{\circ}$ ₀₆	6 $^{\circ}$ ₀

Egészen derült nap 4 volt. Eső 3 napon u. m. 4. 7. és 9. esett és mennyiségben 3 $^{\circ}$ ₀ P. von. rugott.

A szelek iránya K-ről 13, Ny-ről 7, D-ről 14, Éj-ről 11, DK-ről 21, ÉjNy-ről 21, ÉjK-ről 1 és É.E.Ny-ről 21-szer észleltetett.

A lefolyt hó időjárási viszonyai a tartós szárazság miatt rendelleniek valának.

Egészségügyi viszonyok.

A közegészség állapota Septemberben ismét javult, s a betegek számát Julius hóhoz hasonlítva, ez mintegy 15% arányban apadt. Azonban egyes betegségek s bántalmak szaporodtak u. m. a hagymáz, váltólázak, bélhurut, bőrkütegek s ezek közt a vörheny mutatkozván, úgy szaporodott a bujasenyvesek száma is, mint ezt a következő átnézetből láthatni:

Kóralak	hónap	hónap	
Hagymáz	Julius 1 $^{\circ}$ ₃₁	Aug. 1 $^{\circ}$ ₃₀	Sept. 3 $^{\circ}$ ₆₀
Váltóláz	" 2 $^{\circ}$ ₄₀	" 3 $^{\circ}$ ₅₂	" 5 $^{\circ}$ ₈₀
Lob	" 15 $^{\circ}$ ₅₀	" 12 $^{\circ}$ ₈₃	" 10 $^{\circ}$ ₄₅
Bélhurut	" 12 $^{\circ}$ ₃₀	" 8 $^{\circ}$ ₁₈	" 9 $^{\circ}$ ₂₄

A kór-mozgalmi viszonyok egyes gyógyintézetekben következőkép oszlottak föl:

A gyógykezelés helye és módja.	A betegek száma					
	mult hó-ról ma-radt	szapo-rodott	össze-sen	meg-gyógy-és ja-vult	meg-halt	gyógy-kezelé-s alatt maradt
Szegénybetegek gyakor-latában	—	—	1800	—	—	—
Sz.-Rókus közkórházban	510	626	1136	578	57	501
Gyermekkórházban (fekvő járó)	29	22	51	28	1	22
Izraelita kórházban	22	48	70	47	3	20
Szegényápoló intézetben	19	23	42	18	2	22
Városi kényszerítő dolog-házban	15	38	53	38	—	15
Fegyencek kórházában	30	66	96	53	1	42
Az intézetekben orvosolt fekvő betegek összege	625	823	1448	762	64	622
Főösszeg	—	—	3509	—	—	—

Ez intézetekben mult hóban 358 beteggel kevesebb orvosoltatott mint Augustusban, és 555 kevesebb mint Juliusban.

A szegény betegek gyakorlatában 100 beteg közül volt 40 férfi, 36 nő és 24 gyermek. A polgári Rókus kórházban 55 férfi és 45 nő.

A kórházakban általában gyógyultak a megbetegedettekhez 52 $^{\circ}$ ₀₀, a megholtak 4 $^{\circ}$ ₄₀, a gyógykezelés alatt maradtak 43 $^{\circ}$ ₀₀ százalékban viszonyultak.

E hó lefolyása alatt, ugymint a legközelebb mult hóban észlelt betegségek a gyógykezelés alatt levő betegek egytetemes összegéhez következő százalékban viszonyultak, és pedig:

Agyi betegségek	Juliusban 2 $^{\circ}$ ₅₃	Aug.-ban 1 $^{\circ}$ ₂₅	Sept. 1 $^{\circ}$ ₇₀
Agygerinci és idegi	" 5 $^{\circ}$ ₀₀	" 6 $^{\circ}$ ₀₀	" 4 $^{\circ}$ ₀₄
Erzék-szervi	" 3 $^{\circ}$ ₈₅	" 3 $^{\circ}$ ₆₈	" 3 $^{\circ}$ ₂₀
Légzés-szervi	" 10 $^{\circ}$ ₀₅	" 11 $^{\circ}$ ₀₅	" 12 $^{\circ}$ ₀₄
Szív, edény és mirigy	" 0 $^{\circ}$ ₈₂	" 0 $^{\circ}$ ₇₈	" 1 $^{\circ}$ ₃₀
Emésztésszervi és mellékkepleti	17 $^{\circ}$ ₂₀	" 16 $^{\circ}$ ₀₆	" 17 $^{\circ}$ ₅₈
Húgy-szervi	" 0 $^{\circ}$ ₁₅	" 0 $^{\circ}$ ₄₂	" 0 $^{\circ}$ ₂₂
Ivarszervi	" 20 $^{\circ}$ ₀₃	" 22 $^{\circ}$ ₁₄	" 24 $^{\circ}$ ₀₅
Bőr- és sejtészervi (hev.küteg?)	14 $^{\circ}$ ₈₄	" 15 $^{\circ}$ ₄₅	" 16 $^{\circ}$ ₈₈
Csont, ízület és izomi	" 3 $^{\circ}$ ₄₇	" 3 $^{\circ}$ ₄₈	" 3 $^{\circ}$ ₀₀
Átalanos	" 13 $^{\circ}$ ₈₄	" 13 $^{\circ}$ ₈₀	" 12 $^{\circ}$ ₆₄
Külbántalmak	" 8 $^{\circ}$ ₀₀	" 5 $^{\circ}$ ₂₁	" 2 $^{\circ}$ ₁₁

A megholtak száma (a kórháziakat nem számítva) 297, tehát 69-el kevesebb mint a mult hóban, s. p. 153 férfi, 144 nőnemű volt. Orvosi ápolást keresett 177, a nélkül volt 120, halva született 17, oltatlan volt 118. — Életidőre nézve meghalt egy éven alul 134, 1—10 évig 65, 10—20 évig 11, 20—30 évig 17, 30—40 évig 20, 40—50 évig 15, 50—60 évig 14, 60—70 évig 3, 70—80 évig 9.

A kóralakot tekintve: 70 görcsben, 80 sorvban, 34 lobban, 11 szélhűdésben, 9 hagymázban, 13 vízkórban, 7 aggkórban, 37 hasmenésben sat.

Orvos-rendőrségi s törvényszéki boncolat 14 történt a sz. Rókus kórházban; ezek közül 2 agyonütött 1 fölakasztott öngyilkos, 1 emeletről leesett. 3 hanyag ápolás következtében meghalt gyermek, 4 rögtön meghalt megdőlt, 2 a Dunába fulladt, 1 a vaspályán halva talált ember hulláin.

A hasznos házi állatoknál a megbetegedések csak egyenként fordultak elő, és pedig lovaknál a kolika, sertvéseknél a torokgyík, kutyaénál az ebkór. Járvány sem itt sem a környéken.

Dr. Tormay.

VEGYESEK.

Dr. Heine kérdése a gyermekeknél előforduló alvégtagok hűdése boncvizsgálati eredményét illetőleg.

Dr. Heine Cannstathból f. é. April. 6-káról következő tanérdekű fölhívást bocsátott az orvosi közönséghez, s annak lapunkbani fölvételére minket is Dr. Poor ügytársunk által fölszólított:

1840-ben köv. című füzetet tettem közzé: „Beobachtungen über Lähmungszustände der unteren Extremitäten und deren Behandlung.“ Ennek tárgya egy eddig kevéssé figyelt hűdésalak gyermekeknél. — Munkám azóta számos elismerés és kitüntetésben részesült. — Sajnos, még akkor nevezetes hézagot kelle benne hagynom. Ugyanis: alvégtagok hűdésénél a központi idegrendszer kóralaktani viszonyáról tényleges adatim hiányoztak. Munkám megjelenése után mások is ismertettek hasonló eseteket, s magamnak azóta 137 hűdészerű szenvedőm volt intézetemben; mégis e hűdésalak alkati viszonya ismeretlen maradt azért, mert magamnak sem lévén alkalmam, tudtomra mások sem közlöttek e tárgybeli boncvizsgálati eredményt. Ez okból szabadságot veszek tisztelt ügytársaimat a tudomány érdekében megkérdezni: volt-e valakinek alkalmá az általam leírt gyermeki hűdés esetében boncolni? s ha igen, barátságosan kérem: tegye közzé annak eredményét; vagy sziveskedjék egycsest nekem megküldeni, hogy utóbbi munkámban fölhasználhassam.

A kérdésbeli kór tünetei rövidletben következők:

Egészséges éptermetű gyermekek 6—36 hónapos korukban, néha valamivel később, a rosszullet majd jelen, majd hiányzó előtűneteivel hirtelen megbetegednek; forróság, vértör-lódás, izgatottság, láz, jajgatás, és hol nehéz fogzással jár a baj, emennek jelenségeivel, valamint néha hevenykütegzési kórfolyam félbenszakadásával. Nemsokára gyöngébb s erőszakosabb rángások hosszabb-rövidebb időszakokban támadnak. Mászor előadott kórjelek nélkül rögtön rángás, száj- és orrtájétkázással a beteg elkékül. Mászor megint eme jelenségek hiányoznak,

hanem a hűdés éjjel beköszönt. A kór erősebb vagy szelidebb bántalmakkal több-kevesb ideig tartása után a kórtünetek szűnvn, az olykor szörnyű életveszélyben volt gyermek nyug-ton, halványan bágyadtan fekszik; fölpillant, s mintha mély álomból ébredne, bámul körül. A szülők már kegyencük gyógyulását remélik, midőn rémulve veszik észre, hogy a gyermeknek egy vagy mindkét alvégtaga hűdve van. — Némelykor egész föltest is hűdésileg gyöngé; miszerint a gyermek föl nem ülhet; mi azonban mulik. Az ily hűdés nem teljes; mert a kis szenvedők még képesek a bántott tagot, kivált combjukat föl-húzni, — nehezen — nyújtani, s érzékenységiük fogyva, de veszve nincs. Általános tény, hogy a medencéből föleombhoz járuló izmok még legtöbb mozgékonyaságot tartottak meg; ellenkező történn az alantabb tapadó izmokkal. A bántalmas tag hőmérséke mindjárt első rohamra csökken; kivált a láb-szár meghül, és kékül; a melléhelyezett Réaum. hőmérő 14-ig lohad. Évek folytán a bántott tag hosz szerint elég szabatosan nővén, mégis elernyednek; majd a szerint mint a gyermekek kézlábon mászásban tagaikat szoktatják, lábuk irtózatoss hajlás-és alak elfajulásokat szenved; ily alakok: dongaláb (varus) kacsibaláb (valgus), bunkóláb (pes equinus) kampóláb (pes calcaneus), térd és ágyékszugarodás ugyanazon egyeden, stb.

E, szerintem gerinci hűdésállapottól a hasonlólag gyermekeknél jelenkező, agybajból támadt hűdés könnyen különböztethető; ha kórisménél a származásmód, kórfolyam- és végződés, meg a hűdött tagok minősége észleltetik. Amott az alvégtagok, a fölők egyszersmindi tartós hűdése nélkül; imitt az agyiaknál, egyoldali kar és láb van együtt hűdve és zsugorodva. Amott értelmi és érzéki zavar nincs; emitt ellenben bárgyu tekintet, beszédakadály, önkénytelen nyálfolyás, csökkent hallás látás, szemképrázat, kancsalság, tartós fejfájdalom. Amott a hűdött tag nevezetes ernyedtsége és hülése; emitt azoknak semmi vagy kevés jele. Végre amott a lábak lazasága, itt ellenben feszültsége, sőt görcsös állapota izmoknak és inaknak. Hűdési pupossággal (kyphosis paralytica) vagy egyéb hűdése-vel amugy sem igen téveszthető.

Heti kimutatás a pestvárosi köz kórházban 1857-iki Okt. 12— Okt. 18-ig ápolbt betegekről.

	Felvétetett					Gyógyult					Meghalt					Visszamaradt				
	Beteg		Gyerm.		Elmekör	Beteg		Gyerm.		Elmek.	Beteg		Gyerm.		Elmek.	Beteg		Gyerm.		Elmek.
	férf.	nők.	szülők	fű	lány	férf.	nők.	szülők	fű	lány	férf.	nők.	szülők	fű	lány	férf.	nők.	szülők	fű	lány
Octóber 12-kén	9	3	—	—	—	12	14	14	2	—	—	—	—	—	—	2	213	229	7	7
" 13-kán.	11	7	1	—	1	20	12	8	1	—	—	—	—	—	—	2	211	227	7	6
" 14-kén.	4	4	—	—	—	9	8	7	1	—	—	—	—	—	—	2	207	223	6	5
" 15 "	13	3	—	—	—	16	11	6	4	1	—	—	—	—	—	4	207	218	2	1
" 16-kán	6	7	—	—	—	13	6	4	—	—	—	—	—	—	—	7	205	216	1	1
" 17-kén	8	7	—	—	—	15	12	8	—	—	—	—	—	—	—	1	200	215	1	2
" 18-kán	7	3	—	—	—	10	12	1	—	—	—	—	—	—	—	3	194	216	—	1

A beteglétszám e hó folytán szembetűnően kisebbedett; mi részint a kedvező időjáratnak, részint annak tulajdonítható, hogy a cs. k. egyetemi kórodák megnyitvatván, oda is vétetnek föl betegek, de különösen szülők, kik a tanév lefolytán csak egyedül az egyetemi szültermekbe vétetnek föl. — Kórjáratot illetőleg megjegyzendő, hogy epe- és csorvázak kevesbültével hurutláz, de leginkább csúz, hagymáz, és különféle lobok teszik a többséget, mely utolsók gyakran súlyos lefolyásuakká válnak, miért is e héten a halálozási esetek számosabbak voltak mint egyébkor, és így a közegészségi állapot jelenleg kevésbé kedvező.

HÍRDETÉS.

(8—9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtárus által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dispepsie und Consumption,

von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeifer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

Értelem zavaró sajtó hibák a 20-ik számban: 313 h. 9-ik s. fölülről bonyomatott helyett olv. le nyomtatott. 314. h. 11-ik sor alulról, de igazolva van helyett értsd: igazolva sin cs.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr.
 vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s
 szétvények bérmentesen küldendők.
 Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
 Megrendelhetik minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szer-
 kesztőnél uttal 10-dik szám. és a kiadónál Dorottya-
 utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: Pokolvarkór. Dr. Lengyel Endre gy. orvos, S. Patakon. — A svéd testgyakorlatról kapcsolatban a vizgyógyászattal. Dr. Siklósy Károly. — Orvosi magángyakorlat. Sipolyok ritkább nemei. Csernó E. orvos-sebész-szemész-szülész. — Gyógy-szertani közlemények. — Vegyesek. — Halálozások. — Szerkesztői levelezés. — Könyvjelentés. — Heti kimutatás a pesti-kórházról. — Hirdetések.

Tárca: Borosjenői járási kórház és szegényápoloda.

POKOLVAR-KÓR.

(Morbus carbuncularis, Anthrax.)

Dr. Lengyel Endre, gy. orvos S.-Patakon.

Orvosi gyakorlatom mezeje egyrészt a már valahára szabályoztatni kezdett Bodrog folyó lapályos és mocsáros tájaira is kiterjedvén, nincs év, melyben főleg hévnyáron, pokolvarkórban szenvedő szerencsétlenekkel nem találkozom. Így e betegséget számos esetben észleltem, és kezeltem. Az e tárgyat illető, s használatomra szolgálható tan-
 könyvi előadások és értekezletek között Virchow tani-
 tását, tüzetessége és élethű volta miatt különösen becsü-
 löm; ezért következő soraimban irányadóul leginkább őt
 választám.*)

Mindenek előtt szükségesnek látom megemlíteni azon
 különbséget, mely az egyszerű, vagy jónemű
 pokolvar (carbunculus simplex, anthrax benignus), és a
 rossz nemű, vagy ragályos pokolvar (anthrax
 malignus s. contagiosus, s. pustula maligna) között vétetik
 föl. Az első, mint kórjeles tünet, a különböz-
 ő okok által föltételezett, magas fokú lobjainál, helybeli
 üszögös romlás képében mutatkozik; s nem ritkán a ke-
 lésszerű lobokhoz is, mint betvegyes alkat által létrehozott
 elfajulás szövetkezik. A rossz nemű vagy ragályos
 pokolvar ellenben életművezetünk azon sajátos kó-

ros változásának terménye, mely abban a lépfené-
 nek mint állati ragálynak hatása által
 okoztatik.

Következő soraim a pokolvárnak csak ez utolsó, saját
 fajára vonatkozandnak. A lépfeneragály által az emberi
 életművezetben előidézt helybeli és általános kóros vál-
 tozások összegét pokolvarkórnak (morbus carbun-
 cularis, typhus carbunculosus); magukat pedig, a történt
 ragályzás után első- vagy másodrendileg keletkezett hely-
 beli változásokat, bevett névvel pokolvárnak (An-
 thrax, carbunculus, pustula maligna) fogom nevezni.

Mindeddig nincs eldöntve a kérdés: vajon a po-
 kolvar-kór önként, vagy eredetileg fejlőd-
 hetik é ki az embereknél? Hensinger, Rehm,
 Falk igenlő állításai több nyomos kételkedésre és ellen-
 vetésre találtak. Virchow saját tapasztalataiból indul-
 ván, e kérdés eldöntését fölfüggeszti. Én magam, bár vol-
 tak eseteim, hol a pokolvar legtisztább külképe mellett tör-
 tént ragályozás nyomára nem jöhöttem, tudva, hogy a
 történhető ragályzásnak mily sok és kifürkészhetlen utai
 lehetnek, e tárgy felől véleményt adni nem merek.

Az eddigi tapasztalat, az okok és okozatok lehetőleg
 helyes összevetése után elég világos és megnyugtató azon-
 elv, hogy a pokolvarkór embereknél kizáró-
 lag, bizonyos sajátos ragályanyagnak,
 az állati lépfeneragálynak az emberi élet-
 művezetbe történt hatása által okoztatik.

Hensinger tudományos és nyomos kimutatásai
 szerint a váltóláz honos tájain, légköri változatok, kedve-

*) Handbuch der spec. Pathologie und Therapie red. von Rud.
 Virchow. II. Band S. 387—415.

TÁRCA.

Boros-jenői járási kórház és szegényápoloda.

Hagyjuk abba kissé Páris nagyszerű kórházait, melyeket
 nemzeti erély, számító politika, tudomány és ihlett felebaráti
 szeretet. — bűnbánó nagyok, fényes hódítók és jámbor keresz-
 tyén lelkek egyaránt a szenvedés és nyomor menhelyeül hosszú
 idők folytán emeltek, és vessünk egy pillantást honunk egyik
 szerény jótékony intézetére, mely az utolsó időben tervezve, ha-
 tóságink és polgártársaink erélyes közreműködése által csak
 hamar létesült és a közhasználatnak átadatott.

Legközelebbi számunkban Popper tudor úr ismertetett
 meg minket a miskolci kórház keletkeztével, s már néhány
 tudományos tapasztalati eredményt is tudott annak gyakorlatá-
 ból az orvosi közönséggel közleni.

Jelenleg Katona Zsigmond gyógyszerész úr szivessé-
 géből szerencsénk van bemutatni ügytársainknak a boros-je-
 női szegényápoloda és járási kórház történetét a választmányi
 hivatalos jelentés nyomán.

1857. évi Szeptemberben a bjenői cs. k. szolgabírói hiva-
 tal tette volt az első lépést a jótékony intézet létesítésére, mi-
 dőn a büntetéspénzek és engedélydíjak az ápolódarai fordítását
 a nmélt. cs. k. n. váradi helytartósági osztály intézkedésénél
 fogva megparancsolta.

Ugyanakor Novemberben a hatóságok meghagyásából
 tartott tanácskozmányok a fenyegető epemirigy elleni szükség-
 kórházak föllállítása iránt ébreszték, egy az ápolódával egyesí-
 tendő kórház eszméjét az illető községek előljáróinál és ember-
 baráti polgárainál. Kreitl K. j. orvos megbízott, a terv
 készítésével, mely 1855-ik Januárius 18-án elkészülvén, 27-én
 a megyei építési hivatalhoz beküldetett. Ekor azonban még
 csak csekély faház tervezetett.

A részvét folyton nőtt; egyes pártolók mellett a bjenői

zötlen tartózkodás, viz és táplálék mellett, a lép fene (Milzbrand), bizonyos malariagerj által a fűvet és mindent evő háziállatoknál elsőrendileg és járványosan fejlődik ki. Mely betegség azután, saját ragályanyagot, a pokolvarragályt (contagium carbunculosum) teremvén, az emberekre, húsevő állatokra, sőt talán még a madarakra, halakra és rákokra is terjed.

A lovagnál és főleg szarvasmarhánál leghatályosabb fokra emelkedhetik a pokolvarragály ereje; s viszonyainknál fogva a szarvasmarhák lépfenéje a pokolvarkór emberekre terjedésének legfőbb tényezője szokott lenni. Tapasztalás által bebizonyult tény az, hogy az emberek pokolvarkórja a szarvasmarhák lépfenéjével időszertinti összefüggésben áll, s hogy a pokolvarkór eseteinek gyakorisága és veszélyessége, a lépfenéj járvány jellemével és erélyével párhuzamot szokott tartani.

A lép fene és ez által nemzett pokolvarragály, a bántalmazott állat életművezetét egészen áthatja; de főleg a vérben, lépben, emésztési nedvekben, kóros kiizzadányokban és elválasztásokban fejleszti ki és külső vészes ható erejét. Tapasztalat szerint a beteg vagy elesett állatnak nem minden testrészében, és nem mindenkor bir egyenlő eréllyel. Olykor csak a lép fenés dagok, vagy más helybeli kiizzadányok látszanak a ragálycsírák kiválólag tartalmazni.

A pokolvarragály helytálló (fixum) ismertetik; az élő állatban, vagy mindjárt ennek halála után leghathatósabb lévén. Hogy különös tömültség és erély mellett, mint szállékony (volatile) ragály is hathat, Virchow hajlandó etismerni. Ezt bizonyítanak (ha ugyan léteztek?) azon esetek, midőn a lép fenében elhullt barmok hullái kigőzölgésének kitett egyének pokolvarba estek. A pokolvarragály ható erejét hosszas időn át képes megtartani azon történetek szerint, hogy a lép fenében elhullt állatok mesterségre fölhasznált részei, (csont, faggyu, bőr, szőr) időmulva is életveszélyes pokolvarakat okozni tapasztaltattak.

Dr. v. Basedow következő ragályzási eseteket emlit: Két gyermek azon fűben hemperegven, hol azelőtt lép fenés marhadög nyúzatott, elkapta a pokolvarat. Egy szolgáló, a mezőről, hol több elesett juhott nyúzott, hazajövő juhász-kedvesétől, fejénél megfogtatván, arcán pokolvarat kapott. Egy nő, ki elesett juhokat nyúzott juhással volt szorosabb viszonyban, szeméremajkán pokolvar által lepetett meg. Elesett dögöt evett kutyák, nyalás által uroknak arcára és kezére átvitték a pokolvarragályt. — 1855.

polgári ifjuság táncmulatságok alkalmával 159 frtot gyűjtött. Február 21-én a választmány megalakult, s kebeléből néhány tagot az alapszabályok kidolgozásával bízott meg. A szegszárdi és aradi kórházak s a nagyváradi szegényápolda szerveztetése iránt kérdések intéztettek.

Februárhó 26-án Boros-Jenő m. városa az intézet részére 7 hold ^{467/1100} négyszög-öl nagyságu földterületet a közlegelőből ajándékozott. Az új terv készítését Beszedes K. mérnök ur díj nélkül elvállalta és Mártius 14-én be is nyújtotta.

Mártius 31-én tartott gyűlésen, melyre a község előljáróin kívül a járás értelmesh polgárai is meghívtak a cs. kir. szolgabírói hivatal által, a kórház és ápolda fölépítése közakarattal elfogadtatott.

Mily élénk volt legyen a részvét, tanusítják a nemes célra tett adakozások községek és magánzók részéről. A községek t. i. 14,000 pfrtot alapítottak államkölesön-kötelezvényekben; néhai Acél Sándor özvegye Ottlik Anna asszonyság 2000 pfr. és az építéshez szükségelt kemény fát és kötőrési engedélyt,

két izraelita suhanc társaságban megvett egy marhabört; s közülük egyik jobb halántékán, másik nyaka jobb oldalán halállal fenyegető pokolvar által lepetett meg.

A pokolvar nyomaira már az Iliasban és Ovidnál is akadunk. Siberiában, Orosz-, Lengyel- és Magyarhonban már régen ismeretes (carbunculus septemtrionalis, polonicus, hungaricus). Azonban valódi kútforrásának kifürkészése, jellemző tünetényeinek meghatározása csak az újabb idő számára maradt fön. (Thomassin. 1780. — Hensinger. 1850).

Jelenleg kétségen kívüli azon elv, hogy a lép fenében szenvedő állatoknál (szarvasmarhánál) elsőrendileg kifejlett lép fene- vagyis pokolvarragály különböző utakon az emberi életművezetbe áttétetik; s itt vagy legelőbb és kiválólag helybelileg mutakozó kóros változásokat (tulajdonképi, némelyek szerint helybeli pokolvar) szül, lassankint (hihetöbben egyszersmind) a vértömegre, s az egész testre elterjedvén; vagy pedig mint foranyag már kezdetben a vértömeget másítja meg (pokolvarláz, febris carbunculosa), mire a saját pokolvarak kitörése utólagosan (némelyek szerint bírálatilag?) következik.

Az embernél kifejlett pokolvarkór más emberre nézve kevésse veszélyesnek mutatkozik, úgy hogy többen teljesen tagadják is. Thomas egy, Levi néhány megcáfoló esetet emlitenek. Én részemről nem láttam rá példát hogy a pokolvar egy emberről más emberre is elragadott volna. Ellenben emberből állatba tett visszaoltások sükerültek (Hoffmann, Grenze).

Állítatik, hogy a pokolvarragály által történt egyszerű fertőzés új visszaesésektől nem óv. Ezen elv bebizonyítására eddigelő részemről egy példát sem tudok.

Az előadottak szerint a pokolvarragály vivői (Träger) gyanánt a lép fenés beteg állatok részei és nedvei szolgálnak. Átvitethetik pedig a ragály életművezetünkbe a test csaknem minden fölületein, leghíztosabban pedig a különböron által. A külbőr sebei, hámvesztése a ragály behatását előmozdítják. A lép fenés állatok vérével, nedveivel, nyálával fertőzött tárgyak, ruhaneműek, műszerek, legyek, göbolyök és rovarok mind megannyi tényezői lehetnek a ragály terjesztésének. 1856-ban egy gulyásnak pokolvarban szenvedő feleségét gyógyítottam, ki lép fenében elesett marhát nyúzott férjének e működés alatt bemocskolt ingét mosván, 5 nap mulva fölső ajkán veszélyes pokolvar által lepetett meg.

Megemlitendő itt a kérdés hogy: a lép fenés mar-

mind díjmentesen. Acél István 500 ft. Acél Lajos 500 ft. Sándor Zs. gazdatiszt 100 ft.; Katona Zs. gyógyszerész 40 ft., Fericsán J. 40 ft.; — s többen évenkénti 10 ft. tiz esztendőre.

Az alapszabályok Aprilis 30-án először és Junius 19-én másodszor a hatóság kívánatára német magyar és oláh nyelven fölterjesztettek; mire a nmélt. cs. kir. helytartóság a fölterjesztett tervtől némileg eltérő tervet — 24 b. ágyra készített, s az alaptőke kisebb voltánál fogva egyelőre csak a kórház létesítését adta utasításul, s az ápodlát jövő időre halasztani rendelte.

Augustus 7-én megtartatott az építési árlejtés, és November végével, az anyagok már készen lévén, az épület fedél alá tétetett.

Azalatt az intézet főállása erősödött a cs. kir. hatóságok azon rendelete által, melynél fogva azon szülők, kik gyermekeiket a rendes időben nem oltatják 2 ft. s kik azután vizsgálat alá nem viszik 4 ft. fizetéssel a fölállítandó járási kórházak

ha tejének, vagy éppen az elesett dög husának tápszerű használása bir é ragályzó erővel? A tej többnyire ártalmatlannak találtatott, vagy legfőlebb hasmenést, alhasi fájdalmakat, minden más jellemző változások nélkül hozott elő. 1856-ban városunkban több marha esett el a lépfenében. Én magam reggelizéshez hozatni szokott tejemet 6 napig oly tehéntől kaptam, mely lépfenekórnak, bár kisebb fokú, de nyilván fölismerhető jelei mellett, már annyi nap óta beteg volt. Az esetet megtudván, s a tehenet illő szerelés alá vevén, az állat kigyógyult. E mellett sem én magam, sem a többiek, kik 6 napig a beteg állat tejéből ettünk, semmi változást nem éreztünk.

A sütés, vagy főzés által táplálékul hús evését Re-nault, Naumann ártalmatlannak állítják; mennyiben ily eljárásnál a ragályanyag az alkalmazott magas hőfok által megsemmisítettik. Virchow hajlandó hinni, hogy ragályzás ezen úton is történhetik. 1856-ban egy férfi és egy nő, lépfenében elesett marha husából vettek és együtt ettek. A nő jobb kezén, a férfi mellén pokolvarat kapott. Kérdés: az említett helyeken nem a még nyers hús nedve által történt-e a fertőzés? A legközelebbi múlt Julius hónapban egy nő, ki háznépe számára lépfenében elesett marha húsát készíté el, homlokán veszélyes pokolvarat kapott; kik a hús-ból ettek bántalmatlanul maradván. Annyi bizonyos, hogy nálunk a cigányok az ily elesett marhák husából nagy lakomákat szoktak csapni, a nélkül, hogy közöttük, tudtomra csak egy is elkapta volna a pokolvarat. — Meg kell val-lanunk, hogy e tekintetben határozottat nem tudunk. Min-denesetre kárhózas hanyagság a lépfenében elesett marhák husának kimérését könnyelműleg elnézni, vagy éppen megengedni; s csekély kár elhárítása miatt lehető nagyobb veszedelemnek utat nyitni. Különben orvosi gyakorlati rendőrségünk magzata most van a szülemelés után, s ke-resztelési ünnepélyét csak a községi orvosi hivatalok al-kalmas elrendezésével fogjuk ünnepelni.

A pokolvarkórnál föl szoktak venni egy fogamzási vagy befészkelési szakot (stadium inoculationis), mely a ragálynak a testbe történt fölvételétől számítva néhány óráig, sőt 11—12 napig tarthat. Olykor azonban, főleg mészárosoknál, és lépfenés állatok gyógyításában folytonosan foglalkozó egyéneknek a történt ragályozás után, (?) heveny mérgezési esetek képében a halál még az nap beállhat. Általában a befészkelési szak rövidsége és a baj ve-szélyessége egymáshoz ellenes viszonyban látszanak állani.

A lépfe ideges és állatoknál oly gyakori, alakának

megfelelő ideges pokolvarkór (apoplexia carbuncu-losa) embereknél csak ritkán jő elő. Én részemről egy esetet sem láttam.

A lépfenekórhoz (febris carbunculosa) hasonló esetek Virchow szerint már gyakrabban, főleg lépfenés állatból vett tej, hús élvezése, és kigőzölések beszívása után tapasztaltatnak. (?) Midőn is előrement levertség, végtagokbani csúszzerű fájdalmak, mellfogultság, nyugta-lanság, émelygés, hányás, láz jelei mellett az érítés hir-telen alászáll, s tetemes erőhiány, ájulások s félrebeszé-lések közt a halál bekövetkezik. E kórkép a leginkább történetességre bízott magánorvosi gyakorlatban észlelés tárgya csak ritkán lehet. Mi pokolvarkóros beteget csak akkor látunk, midőn a tetemes daganattal, vagy magas fokú általános változásokkal szövetezett pokolvar kiáltó vesze-delemmel fenyegetvén, az orvosi segítség iránt még min-dig elfogult népet végre is orvosi segedelem keresésére készíti.

A tulajdonképeni pokolvaralak (Carbun-kelform) az embereknél leggyakrabban mutatkozik, és vagy kitünőleg (primär, essentiell) a ragály beoltási helyén, vagy másodlagosan (secundär, symptoma-tisch), az életművezet kül- és beltájain, általános változa-tok után lép föl.

(Folyt. köv.)

A SVÉD TESTGYAKORLATRÓL

kapcsolatban a vizgyógyászattal.*)

Dr. Siklósy Károly.

Mióta a vizgyógymód, tudományos orvosok kezei közt minden túlzástól megtisztult, naponta szilárdabb állást foglal el a téren, melyet oly hamar meg hódított.

Mint Pest városa kerületi főorvosa, gyakran folyamodtam a hidegvíz gyógyerejéhez idült betegségekben, hol a gyógy-tudomány minden segéd eszközei siker nélküliek maradtak.

E kísérletek oly eredményekre vezettek, melyek figyelme-met élénken fölébreszték, s bennem azon határozatot idézték, hogy Budán, melynek vidékét a természet úgy is annyi fölséges tulajdonokkal megáldotta, vizgyógyintézetet alapítsak.

Jóllehet fölöslegesnek tartom valamit fölhozni a hideg vizgyógymód dicséretére, mely mellett ezek hálája, kik általa meggyógyultak, valamint az orvosok részéről mindinkább nő-

*) Dr. Siklósy úrnak a kis Svábhegy tövében, a város-ma-jor végén célszerűen felszerelt vizgyógy- és svédtestgyakorló intézete van, melyben benlakók és járó betegek télen és nyáron orvoslás alá vé-tetnek. Sz.

javára büntetendők; valamint a magas belügy- és igazságmi-nisterium azon határozata következtében, mely a boros-jenői járásban befolyandó büntetési pénzeknek a járásbeli ápolda és kórház javára fordítását megengedi, a szegények ügye végleges elrendezéséig.

A kórház fölépítésére szánt pénz elegendő nem lévén, egy sorsjátékkal összekötött bál e célra 1200 ft. jövedelmezett; a községek 4000 ft. megszavaztak és Acél Péter ur 632 ft. ajándékozott.

Madarász A. kórházi igazgató által orvosul Dr. Bo-dogh Albert meghívott és évi tiszt. díjaul 200 ft., lakás a kórházban és fűtésjárulék határozatott.

Az intézet 1856 Junius 20-án tettelegesen megnyitott és az első év leforgása alatt ápolásában 82 beteg részesült. Az ápo-lási díj 24 kr. e. p. külön szobában 48 kr.

A kórház fölépülése 9369 frtba került, a fürdői fölszerelés jégverem építése és kellő bonceszközök ez év folytán teljesítettni és megszereztetni fognak. Van az épületben mint a tervből

kivehetjük: két 8 ágyú és három 4 ágyú betegszoba, egytanács-szoba, egy szoba a kórházi szolga számára, raktár, konyha, éléskamra, fürdő, halotti kamra. Az orvos szállása csak egy lak- és egy előszobából áll. A ház mellett udvar, disz- és kony-hakert.

Az intézet évi jövedelme 1699 frtra rug (tökek után 864 frt.); költsége az első évben 1500 frt. tett.

Mi a szegényápolást illeti, ez eddig az épületben nem gyakoroltatik, hanem a szűkölködők, a községi előjárók aján-latára, az intézettől pénz-segedelmet kapnak.

Kényszer-dologház fölépítésére eddig lépéseket tenni nem lehetett, bármily szükséges is az a járásbeli erkölcsiség és vagyoni biztosítására.

Eddig a jelentés; szabadjon pár szót hozzá csa-tolnunk:

Mi, valamint honunk mindennemű haladása iránt a legna-gyobb részvétellel viseltetünk, úgy életlivatásunknál fogva kü-lönösen minden lépést az egészségi ügy fejlődése és rendezte-

vekedő mértékben nyilvánuló méltánylás, leginkább pedig a minden rangu művelt közönség részvéte elegendőleg szólnak; úgy hiszem mégis, hogy szándékomnak kellő igazolására föl kell hoznom, hogy mióta a vizgyógymódot vizsgálati tárggyul választottam; föladatomul tűztem, hogy e hatalmas gyógymódot, — mely sokak kezében pusztán empiriai, s tudatlansággal vagy nyegleséggel gyakoroltatott, — okszerű, a tudomány által is helyeselt gyógymóddá alakítsam át, és azt élet- és kórtani ismereteink jelen fejlődési fokával összhangzásba hozzam.

Csak tiszta légben, magasan fekvő tájon, az erdő üde zöldében fejlődik ki a vizgyógy teljes hatása.

A testmozgás a hideg víz használatának leghatalmasabb segédeszköze.

A járás a test gyakorlatának általánosan elfogadott módja ugyan; ennek azonban nem szabad igen fárasztónak lenni, mint ez némely vizgyógyintézetben szabálykép történik; szenvedjenek a betegek akár köszvényben, akár izfájdalmakban, az anyaméh hibás fekvésében, tüdő- és szívbántalmakban, sat. Itt is, mint mindenütt, a viszonyok szoros tekintetbe veendőek, s az általános szabályokon ezek szerint kell változtatást tenni. A mozgásnak csak lassankint kell mindig nagyobb fokra emeltetnie, a beteg erejéhez mérve, a nélkül, hogy őt elgyöngítenék. Ez egyszerű tant Priessnitz utánzó vajmi gyakran félreismerték! Előtttem a testmozgás, ugymint a vizgyógy egyik kiegészítő része eleitől fogva nagy fontossággal bírt. A mozgás rendszerezését tűztem ki föladatomul.

Mialatt azon eszmével foglalkozám, hogy mikép hozzák be vizgyógyintézetembe módszeresített testmozgást, egy angol röpiratka — szerzője G o v e r t I n d e b e t o u — került kezembe, mely egészen új, s előttem ismeretlen módját tárgyalta a betegek testgyakorlat általi orvoslásának, s annak rendkívüli eredményeiről szerfölött dicsérőleg szolt. Szerző közlé egyzersmind, hogy a testgyakorlati gyógymód Svédországban az állam által hozatott be, hogy az egy különös királyi középponti intézetben taníttatik Stockholmban, és hogy a legfényesebb eredménynek örvend. Ő ennek föltalálóját, Ling tanárt, a legjelesebb fölfedezők, s az emberiség legnagyobb jótevői Ticho de Brahe, Linné, Harvey, Jenner sat. — mellé állítá.

E közlemények előttem oly fontosaknak tündek föl, hogy azon időtől fogva különösen e tárgyra fordítám szakadatlanul figyelmemet; minek következtében azon meggyőződésre jutottam, hogy két, egymást kölcsönösen oly hatalmasan támogató gyógymódnak legfényesebb orvosi eredményekre kell vezetnie.

Miután mindent elolvastam, mit az irodalom e tárgyra nézve nyújtott, Németországba utaztam, hogy ez új gyógymódot saját szememmel láthassam, és gyakorlatilag is tanulmányozhassam. Hosszasabb tartózkodás Berlinben, Ling tanainak, az ottani gyógytermekben szerzett mind elméleti mind gyakorlati ismerete, valamint szorgalmas tanulmányozás a megkívántató műbánásban (technikában), végre a saját intézetemben gyűjtött gazdag tapasztalatok indítanak, hogy midőn a

tése felé a legőszintébb örömmel üdvözlünk. Reméljük, hogy a miskolci és boros-jenői kórházak megállapításának története hasonló tevékenységre fogja buzdítani honunk többi vidékeit. Hol a községek szegényebbek, segítettetni fognak vagyonszob polgártársaik s az összes állam által, mint ezt itt látnunk lehetett; kisebb megyék szükségének egy kórház is meg fog felelni; mert célszerűbb egy nagyobb és jól fölszerelt, mint több apró és szegényes intézet.

A kórházak mellé szükségelt fürdő aként szereltetnék föl, hogy a közönség is használhatná; mi nemcsak a tisztaság meghonosítása által a közegészséget emelné, hanem a kórház költségei fedezésére is némileg szolgálhatna.

Kisebb intézeteknél a szereket úgy mint a pesti gyermek-kórháznál — nagyában lehetne mngszerezni, és házilag elkészíteni és kiosztani.

Óhajtanók, hogy a föalapítók nevei, úgy mint Olaszországban képeik, táblára bevésve az intézetekben fölláttatnának, az intézet évnapiján szakonként annak története, mint Boros-Je-

gyógytestgyakorlat vagy mozgási gyógymód az orvosok részvétét oly nagy mértékben fölgerjeszté, miszerint sok oldalról érkezett fölszólításoknak engednem kell, tovább nem tartózkodhatom, hogy azt, mire tanulmány és tapasztalás megtanítottak, ne közöljem.*)

A svéd gyógytestgyakorlat nemcsak görbeségben s más idétlenségben szenvedő betegeket orvosol, hanem meggyógyítja a legkülönbözőbb betegségeket is, melyekről részben alig hihetnők, hogy ily gyógymódnak is engednének, milyenek az idegrendszer, a véredények, tüdők, altest sat. betegségei.

Intézetemet főnállása óta közel és távolból nagyszámu beteg, és orvos társam látogatja. Itt volt elég alkalmam tapasztalni, és észlelni, hogy Ling módszere, több idült betegség gyógyítását illetőleg, a gyógytannak egyik legnagyobb hódítmánya.

Csak néhány betegséget akarok megnevezni azok közül, melyeknél intézetemben szerencsés gyógyeredményhez jutottam: a tagok bénulása, és zsugorodása, mint a szélhűdés előpóztái és utóbántalmi, gerincagyizgatás (Spinalirritation) tüdővész, mellgörcs (asthma) altesti bővérűség, aranyér, székrekedések, máj, daganatok, köszvény, csúsz, görvély, sőt a nemzörések és húgyszervek betegségei is.

Az intézetembe fölvetett betegek általam szorgalmasan megvizsgáltatnak, pontosan egyedesítettnek, s mihelyt a kórisme és gyógymód megállapított, a beteg tölem egy vényt (receptet) kap, melyben a kellő mozgások sorban följegyezvők. E mozgások mindenikének különös gyógycélja van, p. o. az idegek behatását valamely beteg tagban megerősíteni, vagy pedig az ideg-érzékenységet valamely egészséges tagra vezetni át; a hátgerinc izgultságát csillapítani, a hasizmokat erősíteni s ez által a székrekedéseket meggyógyítani sat. Sőt az új élettan (Physiologia) szerint még azt is ki lehet jelölni: miként hat ez vagy ama mozgás a primitiv idegszálakra ez vagy ama részben, miként segíti elő az üt- vagy viszeri, vagy a hajszáledények működését itt vagy amott, miként szaporítja a primitiv sejtszövet képződését.

A gyógyszerkép alkalmazott mozgások: részint tevélegeseek, részint kettőzötték, részint pedig szenvedőlegeseek, azaz: vagy a betegnek magának kell az előszabott izommozgást megtenni a segéd fölügyelete alatt, vagy pedig a segéd fogja meg az illető tagot, s azt az előírt mód szerint mozgatja, mialatt a beteg az önkénytes mozgatástól vissza tartóztatja magát. De vannak activ kettőzött mozgások is, hol mind a két résznek ugyanazon egy időben s az előszabott módon kell működnie. Az activ mozgásokhoz tartoznak a legkülönbözőbb, egyszerűbb és összetettebb testgyakorlatok. Majd

*) G l a t t e r orvostudor s megyei főorvos úr már régen, midőn azon szándékból, hogy a gyógytestgyakorlatot közelebből ismerje, intézetemet huzamosb ideig naponkénti látogatásával megtisztelé, azon óhaját fejezte ki előttem, tennem közre gyűjtött tapasztalataimat.

nőben történt, fölemlítettnek, s eként a jótevők és a nép közt hála és elismerés alapján új kegyelet kapcsai támadnának, s a közjó iránti érület, nemzetünk e szent talizmánja, ébren tartatnék.

Orvos előtt, ki tudományában haladni kíván, kórházi gyakorlatnál becsesebb alig lehet valami; ez iskolája; itt teszi legtisztább észleleteit, ellenőrizi kórisméje helyességét és szerelése hatását; megvizsgálhatja pontosan a kórok lefolyását, teheti legbiztosabban a műtéteket. Már azért is óhajtanók, hogy minél több kórházunk legyen.

A kórházi orvos és megyebeli ügytársai erélye, valamint másrendű adakozók jóakarata által időfolytával az intézetekben szakkönyvtárak állíttathatnának és tanulságos gyűjtemények keletkezhetnének; a tudományos kórbuvárlat, gyógyászat és törvényszéki vizsgálat új eszközeinek: görreső, tükrök, sebész szülész és szemész műszerek, villamgépek, physikai és vegytani készülékek megszerzése által az intézetek némileg orvosi központokká és megbecsülhetlen jótéteménnyé válnának sok

csak egyedül egy rész, p. o. kart vagy lábat kell emelni, nyujtani, fordítani sat. majd pedig a test egyik felülete vagy fele vétetik igénybe, oldalra, előre, vagy hátrafelé történő hajlítások által. Így némely betegnek háttal kell lefeküdnie, s föltestét lassan fölemelni. (E mozgás a hasizmokat igen erősíti, s minden székrekedésben szenvedő, petyhüdt, lefüggő hasfalakkal bíró, szobákban ülőknek eléggé nem ajánlható.) Mások összetettebb s igen különböző nemű mozgásokat tesznek.

E mozgások mindenikének megvan kiszabott mértéke és kiszabott ideje; egy mozgást sem szabad tovább folytatni, mint a mennyi időre ki van szabva. Ép oly sokfélék a kettőzött (duplicált) mozgások, melyek e gyógmód használatánál alkalmaztatnak. Itt a betegnek térdét, amott könyökizületét hajtja meg vagy nyújtja ki a segéd. Majd valamely tagot izülésében (a mint annak bonctani alkotása megengedi) kerekidomulag körben forgat. (Ezen izgyakorlatok különösen a merevedett lábú öreg uraknak igen jó szolgálatot tesznek.) Majd ismét egyes izmokat nyomnak, gyúrnak, kopogatnak, nyujtanak sat. itt meg a bőrt dörzsölik, vagy szedik ráncokba. sat. E nyomkodás, gyúrás, mely a keleti népeknél, sőt a déli tenger szigetein is századok óta otthonos, mindenesetre igen sok előnnyel bír, különösen oly betegségek ellen, melyekben a kórszerek a bőrben vagy a bőr alatt lerakodnak, mint például: csúszos fájdalomban, hol rendszeren a bőr és hús közé kérges anyag ömlik, mely mindaddig, míg el nem távolíttatik, a betegséget csak táplálja. Ez esetekben mindenesetre sokkal célszerűbb a bőrdörzsölés, semmint bensőleg higany- vagy iblanyszereket rendelni. A gerincagy betegségében szenvedőt, hátán fölülről lefelé a tenyér szélével, (a kisujjnak megfelelő széllel) mind a két kézzel kopogtatják végig.

A mozgások mindenikének meg van saját münve, mint: rezgés, kopogtatás, hossz-vagy keresztnyomás, keringtetés (rotatio) simogatás, szelid vagy erős izgatás; vagy pedig összetételben: keresztcsont-kopogtatás, közép-hús-rázkództatás s több e féle.

Az actív s kettőzött mozgásokat rendszerint változtatni szokták. Minden mozgásnak van bizonyos meghatározott időszaka; e közben a betegek föl s alá járkálnak; kellems érzés lepi meg őket, testüket kéjelmesen rázkództatják, csevegnek és sétálnak. Teljes bizalmat, reményt s meglegedést táplálnak a gyógmód iránt.

Folyt. köv.

ORVOSI MAGÁN GYAKORLAT.

Sipolyok ritkább nemei.

Közli Csernó E. gy. orvos-sebész, szemész és szülész mr. Kocson.

II.

Orr-sipoly.

P. Z. banai származású 18 éves pór hajadon 1854-ik év utó hónapjaiban az orr-ür elején a nyílás közelében egy érzé-

vidéki, elszigetelt szegényebb sorsu, és haladni kívánó ügyfeleink számára. Csak akarjunk, csak alapja legyen megvetve a dolognak, és közhasznúsága biztosítani fogja gyarapodását. Hány lap és könyv vész el, mely ránk nézve fölöslegessé vált, s melynek mások még igen jó hasznát vehetnék! Műszereink, gyűjteményeink halálunk után poton áron elárvereztetnek, vagy elvesznek; miért ne hagyhatnók azokat azon ügyfeleinknek, kikkel életünkben a jó és rossz időket megosztottuk?

A szegények ápolását és segedelmezését illetőleg azt hisszük, hogy az honunkban, de átalán véve is, hol csak lehet, legcélszerűbben aként kezeltek, ha a szűkölködők mint házi szegények segítettnek s az élet legszükségesebb kellékei számukra biztosíttatnak, hol élelem, hol lakás, fa vagy pénz-segély által, mely utóbbinál azonban legkevésbé lehetünk biztosak, hogy a szánt célra fordíttatik. Mig az egészen tehetlenek, aggok és gyermekek, nálunk talán jobban és jutányosabban ellátathatnak jóindulatu falubeli családok házáinál — illő fizetés iránt, — mint e

ketlen gömbölyded dagot vett észre, mi fokozatban növekedve nyolc hó alatt kisebb mogoró nagyságra ért, légzés s orrfúvásnál nem kis akadályul szolgálván. — 1855. évben több hóig tartó nátha s gyakori fő-szenvedelmektől bántalmaztatott; mely időközben September hó egyik reggelén ébredéskor orrát feltűnően duzzadt és fájdalmasnak találá; — az azonnal elővett tükör azt élénk piros s csillogó fényesnek mutatá; saját hite s mások tanácsából a hideg borogatásoktól várt enyhülést; mi azonban nemcsak nem következett, sőt rákövetkező napon nagy leverettségre a pir átlátszó tiszta nedvet rejtő hólyagosakká fajult, elterjedvén az orrhát, oldal s nyílásai körül; ezek ugyan nem sokára eltűntek, de helyettük sárgás érdes fölületű varak alakultak, melyek ismételt leperdülés után ujonnan képződtek; ugyanez alkalommal az orr-ürt a benne terjedő fájdalmas dag által tökélyesen elzártak tapasztalá.

November elején az orr varas mezétől megszabadult, rendes színezetét is visszanyeré, de jólléte rövid ideig tartott; mert néhány hétre a baloldali arc az orr közelében egy fájdalmas csúcsos, inkább pattanást mint dudort mutatott; mi nemsokára fölfakadván, genyt s nagy ijedelmére nyúlós taknyot ömlesztett; napok teltevel a fájdalom sokat engedett; de a fölernyedt pattanás helyén képződött nyílás hegedésnek indulni nem akarván, az orr tartalmát rendszeren üríté.

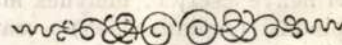
Ez állapotban a kellemetlen s szépségsértő bajtól menekülő, több helyen segélyt keresett, s mint a vényszalagain felyezett szerekből kiderült, görvély ellen néhány hóig gyógyíttatott is. 1857-ik évi Február 28-án előttem is megjelent segélyemet kért.

Az előzményekre vonatkozó kérdésekre főnebbieken külső csak annyit tudatott, hogy gyermek korában többször kiújuló szem- s szemhéj bántalmakban szenvedett, s egy alkalommal nyakán mindkét oldalt előbb kemény, később puhává vált széles dag keletkezett, mi több helyeni fölfakadás után sokára javult.

Szigorú vizsgálatnál az arc külszine sápadtnak, az ajkak duzzadtaknak, egyes nyakmirigyek beszűremkedve keményeknek tapasztaltattak, hol egyuttal a régebbi szenvedésjeleit bélyegző sugárzatos idomú s göröngyökkel ellátott hegjegyeket is fellelni lehet. — Helybelileg a bal orroldal-porc s orrszány mögötti barázdához 3 vonalra egy halvány nedves hús-szemölcs emelkedett, melynek közepe mély s likas környezete ezüstgarasnyi területen vörhenyes volt; megkísérett orrfúvásnál a középett helyzett lik tágult s sziszergést hallatván egyuttal ornyákokat is szivárogtatott; a bévezetett kutasz ellenállás nélkül haladt az orrsövényig; a szemölcsalakú husemelkedés rögs fölület s puha állománnyal birt, nagyobb nyomásra enyészni látszott; a szögbe hajlított kutasz alatta körkörösén járathatott, jéléül az aláasott alapzatnak. Az orr üreg maga egy látszólag a nyílás fölő ajki bőrrésében gyökeredző szerezsendió-nagyságú fehéres gömbölyded alakú szerfölyött kemény gyurmájú, erőszakra is igen korlátolt mozgást engedő, különben teljesen fájdalmas testet rejtett, mi

célra fölláttatandó épületekben, milyeneket nagy városok csak-ugyan nem nélkülözhetnek.

Nem hallgathatjuk el végül örömről a felett, hogy a boros-jenői kórház és szegényápoloda valamint a cs. kir. hatóságok, községek és magánzók erélyes közreműködése által létesült, úgy kormányzata és kezelése is, a hatóságok fölügyelete alatt, önként vállalkozó, tehát buzgó férfiakra bízott; mert csak ilyenektől lehet tisztán emberi intézetek értelmes és kellő fölhasználását is elvárni.



által az tökélyesen betömült s a porc-sövény is oldalra tolatván, a jobb ürt nem kis mértékben szűkíté domborzatával.

Az említett részletek s előzmények egybevetéséből könnyű megítélni, miként a tárgyalt hajadon görvélyes vérvegyű, — habár kétséget nem szenved is, hogy a jelen bajnak — az orr járatát elzáró lassú kifejlődésű, fájdalmatlan dag, kül idoma állománya s színezetéből ítélve, a jó nemű alképletek sorába tartozó porcdag (Chondroid) főtényező s előmozdító eszközke, mennyiben az elválasztott takony kiküszöbölésének zárfalul, a körüli részeknek pedig nyomása által ingerül szolgál; — a betvegyes nő ily helyzetében nem lehetett váratlan az a nélkül is érzékeny takhártya lobos állapota; mi genyedéses kimenetelénél fogva a fölernyedt szabadabb részekben, nem pedig az alképlet által erősen betömült orrnyíláson keresett magának utat, mi később megörökös útján sipollyá fajult.

Gyógyszempontból teendő: a) a görvélykór lehető elhárítása: b) az orrürt elzáró alképlet kiirtása, c) az ürjárat megsemmisítése s behegedésének előmozdítása.

Az elsőnek megfelelő, miután a hamiblag hosszas használatára feltűnő eredményhez nem vezetett, s maga az életműködés is irányában közönyösnek tapasztaltatott, nagyobb hatás végett bevételül vaskészítmények nyújtattak.

A második vagyis orrürt elzáró alképlet megsemmisítése gyógyszerelés útján remélhető nem lévén, annak kés általi eltávolítása vétetett fogamatba; mi a fészkelési hely szűke miatt csak részletenkint történhetett, egy horog s kusztora segítségével; a visszamaradt sebfölület kevés vérzést küölt s az is hidegborongatásokra végkép megszűnt; további javulást a tépettel használt olomviz eszközölt.

Hátramaradt még a pótjárat elzárása s behegesztése. Itt a szakavatott Dzondi eljárási módja követetvén, az anélkül is kevés élettehetséggel bíró s aláadás végett laza szemölcs kötbőre 2 helyen belőlről kifelé felhasítatván, az így lebonyosult vált két bőrrész lapjával hajlott olló segítségével az ép kültakaróig nehézség nélkül távolított el; a vérzés igen csekély lévén, különös teendőt nem igényelt. — A most már nyílt fölületű seb az előbbi eljárás után félkrajcár nagyságu lett közepe mutatá a beljebb vonuló nyílást; — az itt szükségelt hegesztő lob előidézésére előbb tiszta hamag, később pedig sósavas szulgy oldata használtatott fecskendésül; a hatás annyira kielégítő volt, hogy nyolcad nap az eddig fuvásnál szisztergő s taknyot szivárgó ür elenyészett, később a kisebbedő s szép iparral gyógyuló sebfölület is bebőrözdvén, a jólét bekövetkezett. A nő egy hóí kezelés után épen távozhatott illetőségi helyére.

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

A guarana vagyis paullinia gyógyszer értékeiről.

E majd egészen elhanyagolt gyógyszerre először Cadet de Gassicourt 1817-ben egy Braziliából került töredék után figyelmeztetett; ott nagyon használják hasmenés és vérhas ellen. 1822-ben ép mutatóvány küldetett belőle egy rovatkos csonttal, mely hozzá reszelőül szolgál, s mindig a gyógyszerrel árulják. De még akkor nem ismerék a növényt, melyből szereztetett. Később bajor növényész Martius foglalkozott a növény fölfedezésével. A szernek guarana nevét Amerika félvad népei adák, kik azt maguk számára készítik; mert mosásos tájékon lakván, és maniok, yams, kukoricával táplálkozván, kényszerültek oly szerről gondoskodni, mely diadal-maskodjék ama bélsikulusok fölött, miknek kizárólag növényi tápu forró égaljban mocsárgőzben tengő nép közönséges áldozata.

Martius ama henye cserjét, melynek magvából a guarana készül, a szapindák (sapindaceae) családjába sorozva, Paullinia sorbilis-nek nevezi. A szer készítés-módja: A hántott és napon-száritott magvak melegített lapos követen porrá törtvén, vízzel kakaóval s kevés maniok-liszttel kevertvén, tésztaá gyuratkak, melybe még tört magvak elegyít-

tetvén, meghengerítették, és napon vagy fűtőben keménnyé szárították. Így nedvtől óva kolbászka-alakban évekig romlatlan marad. Vegyileg belőle guaranin nevű anyagot vontak ki, mely később csersavelegy kávéannyal (coffein) azonosnak találtatott. Figyelemreméltó, hogy ez anyag bővebben van a paulliniában, mint akár kávé akár theában.

Ennek fölfedező vegyészeti közöl Dechastelus több készítményt és szeradagolási alakot ajánlott, megjegyezvén, hogy mivel csupán a lang vonja ki a guarana minden hatós alkrészét, a szer készítésénél vizes langvondékot kell használni. E célra 22° forró langgal vonatik ki, aztán a lang-többsége lepároltatik, a maradék elpároltatik, míg szörpsűrű marad.

Guarana-cukor.

V. vizlangvondékából 21 gramm. 30 centrgr. vanillazamatú cukorból 500 gramm, tragantmézganyák mennyi elegendő. Legyenek 60 centigr. koroncsák, egyben van fél szemer vondék. Napi adag 46—20.

Szörp: vizlangvondék 10 gramm, cukorszörp 1000 gramm. A vondék forró vízben oldassék s úgy adassék a sűrítendő szörphöz. Napi adag 45—60 gramm.

Labdacok: a vondékból 10 centigr. tartalmu labdacok készíttessenek; napi adag 4—5 szem.

Festvény: Vizlangvondék 32 gramm. 23° lang 500 gramm. Melegen oldassék.

Hajkenőcs: vizlangvondék 4 gramm, háj 64 gramm. Forró vízzel lágyítva kevertetik össze.

Szippanat. Guarana por 4 gramm, zamatos cukor 16 gramm.

Zsongító guarana-csokolád.

Chocolat de santé 500 gramm. Guaranapor 32 gramm.

E szer újból kíséreltetvén, a mezei munkásoknál gyakori heveny és idült hasmenésben sikere tekintetéből, kivált kikeletkor, nagyon igényli a gyakorló orvos figyelmét. Ma bőven forog kereskedésben; rendes ára: grammonként 10—20 centime, kétségtelenül lejjebb száll, ha kelete leszén.

A bordeauxi Journal de médecine több heveny és idült hasmenési esetet közöl, mely e gyógyszer hatására megszűnt. (Journal de chimie médicale.) O.

A vashalvag (perchlorure de fer.) gyógyhaszna.

Deleau, vashalvaggal tett gyógykísérletei eredményét következőkben adja elő: A vashalvag vérállító sajátosságát általában vér folyásoknál vettem használatba Dr. Pravaz tapasztalatai nyomán, ki szerint lassankint a méhvérzéstől fehér folyásra, takarra, rákra, hüvelyfolyásokra és görvélyes bántalmakra vittem. Miután a szert két évig 80 ágyas „de la Roquette” kórodámon kíséreltem, hol mindenféle senyvű betegeket ápoltam, következtethetem, hogy:

1. A vashalvag kül- s belhasználatban veszélynélküli.
2. A vashalvag eddig ismert leghatalmasabb vérállító.
3. Az eleven szöveteket módosítja; főleg módosítja a takhártyákat vér folyások, fehér folyás, höghurutban stb.
4. A vashalvag bujasenyvelleni szer, miután bujasenyvesfolyásokat méh- és hüvelyfolyásokat gyógyít, ama veszélyek nélkül, mik légs. ezüsteg, iblany, higany, s ezek készítményeivel szerelésből háramlanak.
5. Hatalmas gyógyszer görvélyes bajokban. (Journal de chimie médicale.) O.

Szalagféreg elleni vény.

Dr. Reimonenq a bordeauxi orvosegyletnek következő tapasztalati vényt ajánlja, mellyel minden szerrel makacsul dacolt szalagférget kiűznie sikerült. Közvetlen hatálya e szerelésnek elég erős bélnyílás és erélyes hajtás.

Végý tökmagot (200 szem.) 40 grm.

Himbojolaj(ricin.) } 30 gram.
Szinméz }

A magvak megtisztítva olajjal mézzel összekeverve, pohár tejben egyszerre beveendők. Két óra múlva egy pohár hideg vízben:

himbojolaj)
szinméz) 30 grm.
citromlé)

veendő be.

A beteg étlen és szobában marad a féreg kitakarodásaig. (Union médicale de la Gironde.) O.

Miképen lehet nadályokat dögléstől megóvni, s azokat melyek vért szívtak, legjobb módon kifejni, az azavértől kitisztítani.

Ezen a gyógyszerész előtt mindig fontos dologban nagyon sok mód ajánlatot már; itt egy pár tapasztalat igazolta eljárást juttatunk köz tudomásra.

Ducor francia gyógyszerész tapasztalata szerint a légkör villam a nadályokra nagyon hat. Ez okozza nyáron a nadályokra legtöbbször halálos járványokat; azon esetben, ha a légkör villammal megtelik, vagy zivatar van keletkezésben, a nadályok nyugtalanok lesznek, mi kedvetlenségük és kezdődő betegségüknek biztos jele.

1851-ik év nyarán yevé észre Ducor e hatást, s ügykezett módot találni, mely által nadályait e vészes hatástól megóvhassa. Gyakran vette észre, hogy állati vagy növényi részeket tartalmazó olyan folyadék, mely üvegedényben volt, zivatar után közönségesen felbomlott, míg ugyanolyan, fémedényben volt folyadék, legkisebb változást sem szenvedett. Világos lőn előtte, hogy első esetben az üvegedény mint rossz villamvezető, visszatartja és meggyűjti a villamot, mely aztán az edény tartalmának alkatrészeire gyakorol bontó hatást; míg ellenben a fémedény mint jó villamvezető úgy elvezeti a villamot, hogy nyoma sem marad.

Ez okból nadályait jól kiőnazott rézedényben tartja, s az eredménnyel teljesen meg van elégedve; mert azóta nadályai nyáron épen oly egészségesek mint télen.

A nadályok kiürítésére szinte több kísérletet tettek már, miket olykor kisebb nagyobb siker koronázott is.

A kiürítési módok majd korpa, majd kilugozott hamu, enyhe sósvíz, kézzeli kifejekések — a tejfejes hasonlóságáról így nevezve, — majd hánytató gyökér — Ipecacuanha, — által történtek. E módoknak azonban csaknem mindnyája veszélyes, mennyiben a nadályokat elgyöngíti, s következtében gyakran egy hónapnál is kevesebb idő alatt legalább $\frac{6}{10}$ -ök elvész.

Granal francia tábori gyógyszerész e cél elérésére a természetes vagy önkénytes kiürülést állítja legokoszerűbbnek, s erről saját, számokkal is kimutatott tapasztalata által ügyekszik minket meggyőzni; eljárása következő:

Kórházában nadályos tavat készítettett, s a használt nadályokat, miután azok egy agyag- és vízkeverék-tartalma fahordóban, melynek vizét minden 48 órában megújította, 8 nap alatt minden vértől kiürültek, s már egészen jól érezték magukat — ama tóba, szállította. A tóba helyezés Május hónapban történt, s ő November hónaptól Aprilisig 450-et használt belőlük, melyek a szívott vért mint látszott teljesen megemésztették. 1000 darabot tett a tóba s egy év alatt 850-et vett ki a nélkül, hogy szaporodásuknak ez által ártott volna. Majd Afrikába tétetvén által, ott is folytatta kísérleteit; Január hóban kezdé gyűjteni a használt nadályokat, s egy darabig fahordóban tartotta; majd Aprilben tavat készítettvén, abba körülbelül 1100 darabot helyezett, melyből aztán 1250 darabot szedett ki.

E megnyugtató eredmény a mellett szól, hogy a nadályok önkénytes kiürülése a kifejésnél előnyösebb. (Wittstein Viertj. f. pr. Pharm. IV. köt. és Buchners n. Repert I. köt.)

Kátay G

VEGYESEK.

B a l a s s a tanár megrendelte a sebészi kóroda számára a Middeldorpfféle galvanizáló készüléket, mellyel már Bécsben is Dr. Zsigmondy által több sikeres műtét tétetett.

Dr. Hirschler szívességéből e napokban alkalmunk volt látni egy járó betegénél, a látán kitoluló s a szem mel-ső kamrájában szétterülő cysticercus hólyag-férget, mely érdekes és ritka esetet közelebb lapunkban közzé is tenni szándékozik.

Az új mütő-növendékek kineveztetése a pesti egyetem-hez még eddig le nem érkezett. — Az állatgyógyintézetnél a tanfolyam az új terv szerint már megkezdett.

A prágai orvosi-karnál egy régen tervezett özvegy-gyá-molító társulat van alakulóban. A beiktatási díjak 100—300 frt. az évi fizetések 12—30 frtra fognak menni, meghatározott korfokozat szerint. A kamatok $\frac{1}{5}$ az alaptőkéhez esatoltatik, a többi $\frac{1}{5}$ és az évi díjak az illető özvegyek közt osztatnak fel; de az évi nyugdíjnak egyelőre 100 pfrtot meghaladnia nem szabad.

A bécsi wieden kórházban új szervezeténél fogva 4 orvosi és 1 sebészi osztály van felállítva, ugyanannyi főorvos-sal s a szükséges alárendelt orvosi személyzettel. A főorvosok két rendre oszlanak, 1000 és 1200 frt. fizetéssel és 200 frt. szálláspénzzel, a 8-ik napdíjosztályba esnek, felekkettetnek és nyugdíjkepesek. Csak 3 főorvosi állomás lesz betöltendő, minekutána a sebészi kóroda élén a jeles Dr. L o r i n z e r már tízé-óta működik, és az egyik orvosi osztályt Dr. M e l z e r kórházi igazgató fogja ellátni. — Dr. K l e t z i n s z k y az ismert vegyész kórtani vegyésznek neveztetett ki e kórházhoz, évi jutalmaztatással. Dr. B r a u n bécsi szülészet tanára tankönyvéből az „uraemische Eclampsie“ című cikk angolra fordított. jele-sebbnek íteltetvén a fordító Dr. Duncan M. által, az eddig angol irodalomban megjelent hasonló értekezéseknél.

Dr. Ambrosi Herman prágai kerületi orvos, cs. k. egészségügyi tanácsossá neveztetett ki, Csehország részére.

Dr. Friedrigger mint magán tanító az olt-tanból (Impf-lehre) a bécsi egyetemenél megtelepült.

A párisi világhírű bujakór-gyógyász Dr. Ricord Mar-seillesbeni mulatásakor a legnagyobb lelkesedéssel ünnepelte-tett a kórágynál, tantermekben és a díszbódeknél. Nem is tud komoly tárgyakról senki oly élénk, vonzó, érdekes és meggyőző módonban szólni, mint ő. Ilyen volt fogadtatása mult években is Bruxellesben, Lyonban és Bordeaux-ban.

Az Annales de la Flandre occidentale beszélnek, hogy New-Orleansban Amerikában, egy tudós társaság mult évben 100 dollárnyi (200 pfrt.) díjt tűzött ki azon kérdés megoldására: „Melyek a legbiztosabb szerek az egerek kiirtására?“ A jutalmat Dr. Francastoli Saint-Louisból ezen lakonikus felelettel nyerte meg: „szaporítani kell a macskák számát.“

Algierban egy haszonbérő és egy katonai sebész 100 pp. forinttal jutalmaztattak két himlős tehén fölfedezése és beje-lentéséért. Ez az év folytán már másod ízben történt.

HALÁLOZÁSOK:

Lembergben Dr. Stecher F. cs. tanácsos és a szülészet nyug. tanára a lembergi főiskolánál, tevékeny és sikeres orvosi működése 57-ik, élete 78 évében f. év September 22-én meghalálozott.

Pesten Faykiss Bódog orvos növendék f. hó 24. hagy-mázban meghalt. Badenben Dr. Raimann J. A. a bécsi egyetemi belgyógyászati kóroda sebészek számára ny. r. tanára f. hó 20-án, élete 47 évében mult ki.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

P. A. úrnak: Köszönjük szíves és erélyes fáradozásait; dolgozatát, mielőtt kész, szíveskedjék beküldeni; — reméljük, hogy collegája is beváltja szavát; ajánlatát csak köszönettel fogadhatjuk.

Dr. Ch. K. úrnak: A párisi műszerek aránylag a legjobbak és legjutányosabbak. Egyenes uton megrendelhetjük.

R. A. úrnak: Az elmaradt lapokat elindítottuk.

Heti kimutatás a pestvárosi köz kórházban 1857-iki Okt. 19 — Okt. 25-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett							Gyógyult							Meghalt							Visszamaradt								
	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek		Összeg	Beteg	szülők	Gyerm.	Elmek		Összeg	Beteg	szülők	Gyerm.	Elmek		Összeg	Beteg	szülők	Gyerm.	Elmek		Összeg				
	férfi	nők		fiu	lány	férfi	nők					férfi	nők					férfi	nők					férfi	nők		férfi	nők		
	férfi	nők	fiu	lány	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	szülők	fiu	lány	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	szülők	fiu	lány	férfi	nők	Összeg	férfi	nők	szülők	fiu	lány	férfi	nők
Octóber19-kén	12	5	—	—	—	—	17	7	8	—	—	—	—	15	3	1	—	—	—	—	4	196	212	—	1	—	14	12	435	
„ 20-kán.	16	8	—	—	—	—	24	8	6	—	1	—	—	15	1	1	—	—	—	—	2	203	213	—	—	—	14	12	442	
„ 21-kén.	10	13	—	—	—	—	23	4	4	—	—	—	—	8	—	1	—	—	—	1	209	221	—	—	—	14	12	456		
„ 22 „	20	8	—	—	—	—	28	8	11	—	—	—	—	19	1	1	—	—	—	—	2	220	217	—	—	—	14	12	463	
„ 23-kán	7	4	—	—	—	1	12	10	3	—	—	—	—	13	3	1	—	—	—	—	4	214	217	—	—	—	14	13	458	
„ 24-kén.	5	10	—	—	—	—	15	11	7	—	—	—	—	18	1	—	—	—	—	—	1	207	220	—	—	—	14	13	554	
„ 25-kén.	11	3	—	—	—	—	14	7	5	—	—	—	—	12	2	1	—	—	—	—	3	209	217	—	—	—	14	13	453	

A közegészségi állapot változó. — Járványosan uralgó kór nem tapasztaltatik.

HÍRDETÉSEK.

(1—*)

Sér- és éplő- orvosi jelentés

alhasi sérvek, gerincoszlop- és lábícamok gyógyulás át és korlátozását eszközölő készülékek iránt,

melyek alulírtnál készen, vagy megrendelésre gyorsan megszerezhetők mindenféle sérvekötő lágyék és köldöksérvek s előesések ellen; ovó és javító derékfűzők (Miederek); gyermeképlő ágyasok, gerincoszlop görbédések ellen; dongaláb és térd fesztő készülékek, zsugor és láb görbédésekben; járást segítő gépek, valamint műi, erőserileg egyszerűsített, tehát lehetőleg pótló tagdarabok; továbbá: ícamoknál visszahelyező készülékek, különféle sínek, vájulatok csonttörésekhez, mankók és falábak, has- és köldökök, függesztők, fűzőharisnyák (Schnürstrümpfe), méhtolók, önfertőzet-ellenzők, szülési és kötősebeszeti bábok stb.

Mivel alulírt sok évi iparkodása és műkészítvényei legkitünőbb orvosi tekintélyek részrehajlatlan elismerésével találkoztak, s tényleg e hazában kivülről senki sincs, ki bebizonyítani tudná, hogy kézművészeti képességet sebész tudományos képzettséggel egyesített: remélni bátorodik, hogy említett bajokban szenvedők, vagy ezek rokonai, kivált pedig orvos urak, teljes bizalmukkal tisztelik meg őt, minek megfelelni szorgalommal és lélekismeretesen szándékozik; s ezennel mint a pesti cs. kir. egyetemi orvosi kar által szigorúan megvizsgált sebész- és éplőszerművész, (chirurgisch. orthopaedischer Artist) s okleveles gyakorló seborvos, ez irányban magát tisztelettel ajánlja.

Hensel Frigyes,

sebész és szülész mr.
a „Nagy Kristófhöz” címzett házban, 2 sz.

A múlt számunkban közlött meteorológiai jelentés September hóról szól. 325 l. 3. sor fölülről hashajtó helyett olvasd hassajtó.

Müller Emil könyvnyomdája. 1857. Pest, Dorottya utca 12. sz.

Dr. R. P. úrnak Régibb és újabb küldeményeit megkaptuk és fölhasználandjuk.

Könyvjelentés.

A szervényi vegytan e héten hagyja el a sajtót, mit tisztelt előfizetőim megnyugtatólására ezennel közírré teszek.

Munkám bolti ára 3 fr. 20 kr. pp.

Dr. Oroszhegyi Jósá.

(9—9)

PFEIFER FERDINAND-nál (azelőtt Emich Gusztáv) épen most jelent meg, s általa minden könyvtár által megszerezhető:

Pepsin

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption, von Dr. Lucien Corvisart. Aus dem Französischen. Herausgegeben von Joseph von Török Apotheker. Pest 1857. Verlag von Ferdinand Pfeifer. Preis 1 fl. CM.

A pepsin az orvosi gyakorlatban mind nagyobb-nagyobb tért nyervén, e jelen munka, melyből az orvos a pepsin használatára, a gyógyszerész a pepsin készítésére becses utasítást merithet, kétségen kívül kedvesen fog fogadtatni.

(2—5)

HOLLÓSY LAJOSNÁL N. VÁRADON épen most jelent meg és általa minden hiteles könyvtárban, PESTEN nevezetesen:

GEIBEL ARMINNÁL
(Kristóftéren) kapható:

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSTAN

különös tekintettel a büntető törvénykönyvre. Jogtudósok, orvosok és sebészek számára írta

Dr. Grosz Lajos.

Ára csinos borítékba fűzve 2 fl. 40 kr. postán bérmentesen küldve 3 fl.